

БРИФИНГ

ТІЛСІЗ ЖАҒАУ ТҰЗАҒЫНАН САҚТАН

Өткен 2019-2020 жылдардағы жылыту маусымында тұрғын үй секторындағы өрттерде адам шығынын болдырмау әрі улы газбен улану жағдайының алдын алу мақсатында Төтенше жағдайлар басқармасы тұрақты түрде жұмыстар жүргізген. Бұл жөнінде «Jetisy media» ақпарат алаңында өткен баспасөз мәслихатында айтылды.

Брифингте Талдықорған қалалық Төтенше жағдайлар басқармасы бастығының орынбасары Марат Тұрымов тұрғын үй секторларындағы өрттердің, улы газбен улану қатерінің алдын алу жұмыстары мен дер кезінде атқарылатын шараларға тоқталды.

— Ағымдағы жылдың 15 тамызынан халықтың осал топтарының мекен-жайына комиссиялық аралау басталды. Аталған жұмыс шеңберінде 2156 азамат қамтылып, 1876 үйге түсіндіру шаралары жүргізілді. Атап айтсақ, оларға өрт қауіпсіздігі ережелері жайында ақпарат беріліп, тұрғын үй секторында өрт қауіпсіздігі ережелерін сақтау негізіндегі ұсыныс-түбіртектер, жадынамалар берілді. Осы ретте улы газбен уланудың қайғылы салдарын азайту мақсатында Талдықорған қала-сының әкімдігімен бірлесе отырып, халықтың әлеуметтік осал топтарының тұрғын үйлеріне улы газды анықтайтын 1621 датчик орнатылды,— дейді Манат Бексұлтанұлы.

Спикердің айтуынша, жылыту кезеңінде өткізілген арнайы іс-шаралардың тигізер пайдасы орасан зор. Мәселен, осындай түсіндіру жұмыстары тұрғын үй секторындағы өрттердің санын едәуір азайтуға көмектесіп, улы газбен улану жағдайына жол бермейді. Оған дәлел, биылғы тіркелген өрт саны өткен жылыту маусымымен салыстырғанда 47 пайызға азайған.

— Өрттің және улы газбен уланудың негізгі себептері халықтың өрт қауіпсіздігі ережелерін сақтамауынан туындайды. Бұған улы газбен уланудың осы фактілері тіркелген жағдайлар дәлел болса, осындай оқыс оқиғалардың орын алуына ықпал ететін негізгі себептер тазартылмаған мұржалар, жылыту пештеріндегі жарықтар болып табылады,— дейді мамандар.

Жиын барысында Талдықорған қаласы Төтенше жағдайлар басқармасының инженері, азаматтық қорғау аға лейтенанты Ержан Әділханов өрт жағдайындағы балалар қауіпсіздігі мәселесіне тоқталып, сақтық шаралары

бойынша сөз қозғады.

Айтып келмейтін апаттардан сақтану — күн тәртібіндегі басты мәселенің бірі. Сондықтан, қай кезде де тілсіз жауға тосқауыл қажет екені сөзсіз. 2018-2019 жылдардағы жылыту кезеңінде 20 483 тұрғын үй арнайы тексерістен өтсе, биыл бұл көрсеткіш 21 200 үйге дейін көбейген. Аталған жұмыс барысында 36 536 азаматқа нұсқамалар беріліпті. Бұдан бөлек, қала бойынша халықтың әлеуметтік осал топтарына тиесілі барлық үй назардан тыс қалмай, 15 106 азаматқа нұсқаулықтар таратылған. Енді халыққа нақты практикалық көмек көрсету мақсатында тұрғын үй аумағында өрт қауіпсіздігі сенбіліктері өткізілмек. Оның аясында «Улы газдан сақтан», «Қауіпсіз қала», «Көмек қолы», «Қауіпсіздік әрбір үйге», сынды бірқатар акция ұйымдастыру жоспарлануда. Сала мамандарының айтуынша, тілсіз жау мен жіберілетін қателіктердің салдарынан қарапайым тұрғындар жапа шекпеуі басты назарға алынады.

Л. АЙДЫНҚЫЗЫ.

НЕГЕ?

ЖЕМҚОРЛАР ҚАТАРЫ АЗАЯР ЕМЕС

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» заң 2015 жылдың қараша айында қабылданып, 2016 жылдың 1 қаңтарынан бастап қолданысқа енгізілді. Бес жыл бойы күшіне енген заң аясында қызмет атқарылып келсе де, сыбайлас жемқорлықтың азаятын түрі жоқ. Тіпті бүкіл әлемде болып жатқан осынау қиын кезеңнің өзінде адамдар жақсылық жасауды емес, өзінің бас пайдасын ойлап жүр. Сырқаттанған халық дәрі-дәрмек таппай шарқ ұрып іздеп жүргенде, пайдакүнемдер қымбатқа сатып қарық болуда. Мәселен, Алматы облысының аумағында құқық қорғау және мемлекеттік органдарынан құрылған мобильдік тобымен 110 дәрілік препараттарды заңсыз алып сату деректері анықталған, 37 дәріхана иелері әкімшілік жауапқа тартылыпты. Облыс прокуратурасының үйлестіруімен құқық қорғау органдарымен азаматтардың медициналық препараттарды заңсыз сатуының 10 дерегі анықталып, заңсыз айналымнан шығарылған соммасы 13,2 млн. теңге тұратын дәрілік препараттар облыстық денсаулық сақтау басқармасына өткізілген. Бұрын 20-30 теңгеге алатын бетперде құны қазір ең кем дегенде 70 теңгеден басталады. Бұл жағдайды сәтті пайдаланғысы

келген Нұр-сұлтан қаласының тұрғындары заңсыз бетперде мен антисептик сатып ұсталса, Атырауда бір топ адам жалпы сомасы 313 млн теңгеге 1 млн. дана медициналық бетперде сатумен айналысқан. Ал, Ақтауда құрылыс бетпердесін медициналық бетперде деп алдап сатқан азаматтар да ұсталған еді. Енді міне, бұрынғы денсаулық сақтау вице-министрі Олжас Әбішев ақпараттық жүйелерді құруға бөлінген 500 миллион теңгені жымқырды деген күдікке алынды. ҚР ҚМ қаржы мониторингі комитетінің төрағасы Жанат Әлимановтың айтуынша, ол мемлекеттік тапсырыс арқылы берілген жұмыс толық орындалмағанын біле тұра, оларды қабылдау актісіне қол қойып, жұмыс ақысының толық сомасын төлеуге рұқсат берген. Ал қабылданған ақпараттық жүйе мүлде жұмыс істемейді. Осы іске қатысты министрліктің қаржысын тиімді жаратуына қатысты тексеріс жүргізілуде. Олжас Әбішев денсаулық сақтау вице-министрі болып 2018 жылы тағайындалған болатын.

Елдегі болып жатқан қиын жағдайларға, еліміздегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы өтіп жатқан шараларға қарамастан, жемқорлар саны азаймай тұр. Неге?

Мадина АҚМАТОВА

ПАРІМЕРІЗ: КІМ
БАРАДЫ? КІМ ҚАЛАДЫ?

ІСКЕР ӘЙЕЛ БАҚЫТГҮЛ

БЕЗИНЪЕКЦИОННАЯ
ВАКЦИНА ОТ COVID-19

«БҰЛАР ЕНДІ ҰЛЫП
ҚАЛМАСА ЕКЕН»

ЖОБА

МАҚСАТЫ - БИІК, ЖОСПАРЫ - АЙҚЫН

Мамыр айында «Алматы облысының азаматтық альянсы» заңды тұлғалар бірлестігі Алматы облысының үкіметтік емес ұйымдарына арналған байқау

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ ШЕШІМІМЕН БИЫЛ «ЕРІКТІЛЕР ЖЫЛЫ» ДЕП ЖАРИЯЛАНЫП, ЖЫЛ БАСЫНАН БЕРІ ЕРІКТІЛЕР ҚЫЗМЕТІ АЙТАРЛЫҚТАЙ ЖАНДАНДЫ. БҮКІЛӘЛЕМДІК ПАНДЕМИЯ КЕЗІНДЕ ВОЛОНТЕРЛАР КӨМЕГІМЕН ӘРТҮРЛІ ШАРАЛАР АТҚАРЫЛЫП, КӨПТЕГЕН КӨМЕК КӨРСЕТІЛДІ. СОЛАРДЫҢ ҚАТАРЫНДА ZHANSUGUROV COLLEGE СТУДЕНТТЕРІНЕН ҚҰРЫЛҒАН ЖАС ЕРІКТІЛЕРДІҢ ЖОБАСЫ БАР.

ұйымдастырып, оған арнайы комиссия құрылған болатын. «Әлеуметтік идеялар мен жобалар жәрмеңкесі» деп аталған байқау Алматы облысы ішкі саясат басқармасының ұйытқы болуымен жүзеге асырылған. Байқаудың іріктеу кезеңіне 47 өтінім түсіп, олардың 27-сі келесі кезеңге жолдама алыпты. Нәтижесінде әлеуметтік маңыздылығы, жүйелілігі мен заманауи инновациялық технологияларды пайдалану әдістері басты назарға алынып, үздік деп танылған 10 жоба авторларының әрқайсысына 1 000 000 теңге көлемінде сыйақы берілді. Солардың арасында Жансүгіров колледжінің «ЖМУ жастары» қоғамдық бірлестігінің «Мүмкіндігі шектеулі жандарға әлеуметтік желі арқылы азық-түлік жеткізуді ұйымдастыру» жобасы да бар. Аталмыш жобаның авторлары Гүлжан Тұмабай және Аружан Мұсабекова. Бүгінде олар жетекшілері Нұрбекова Айнұр Қайратқызымен бірлесіп, 25 еріктімен бірге қызмет атқарып келеді. – Жобаның негізгі мақсаты – мүмкіндігі шектеулі жандарға әлеуметтік қолдау көрсету үшін дәрі-дәрмек пен азық-

түлікті тегін жеткізу жұмысын ұйымдастыру. Яғни, бүкіл әлемде, соның ішінде елімізде де орын алған төтенше жағдай кезеңінде еріктілер мен олардың атқаратын жұмыстарына сұраныс біршама артты. Осыған байланысты көмекке мұқтаж жандарға қолұшын созуды ойладық. Алдағы уақытқа да мақсатымыз – биік, жоспарымыз – айқын, қолға алған істі жалғастыруды ойлаймыз,– дейді жоба авторларының бірі Гүлжан Тұмабай. «Әлеуметтік идеялар мен жобалар» сайысына наурыз айынан бастап дайындалып, жеңімпаз атанған соң, жұмысқа бел шеше кіріскен еріктілер бір айда 15 сұранысты қамтамасыз еткен. Алматы облысы Ішкі саясат басқармасының қолдауымен ұйымдастырылған байқауда ұтып алған 1 миллион теңге қаржыға 4 ноутбук пен көпфункционалдық принтер берілген. Қазір олар осы құрылғылар арқылы жұмыс атқарып, көпке көмектесіп келеді. – Бүгінгі таңда осындай жеткізу жұмыстарымен айна-

лысатын әлеуметтік ұйымдар мен қызметтер өте көп. Алайда біздің жобаның өзіндік ерекшелігі бар. Жеткізілетін дәрі-дәрмек пен азық-түлік өнімдері қарапайым дүкендерден емес, көтерме сауда базарынан, әлеуметтік дәріханалардан арзан бағамен сатып алынады. Яғни, көтерме саудамен айналысатын әлеуметтік дүкендермен келісімшарт жасалған әрі біздің еріктілер тобы сұраныс берушіге тегін жеткізуді қамтамасыз етеді. Бұл – әлеуметтік жағдайы төмен отбасылары үшін өте тиімді деп ойлаймыз,– дейді жоба жетекшісі Айнұр Қайратқызы. Әлеуметтік желі арқылы тапсырыс қабылдайтын еріктілер тобына «Nur Otan» партиясынан зей-нәткерлер мен мүгедек жандардың тізімі беріліпті. Сол арқылы да қызмет көрсететін олар алдағы уақытта тек мүмкіндігі шектеулі жандарға ғана емес, көпбалалы аналар мен мұқтаж жандарға қолұшын созуды жоспарлауда.

Лина АЙДЫНҚЫЗЫ

ПРАЙМЕРИЗ

«NUR OTAN» ПАРТИЯСЫ ОБЛЫСТЫҚ ФИЛИАЛЫ БАСПАСӨЗ ҚЫЗМЕТІНІҢ ХАБАРЛАУЫНША, 7 ҚЫРКҮЙЕКТЕН БАСТАУ АЛҒАН ПАРТИЯШІЛІК ІРІКТЕУДІҢ ҮГІТ-НАСИХАТ ЖҰМЫСЫНА ҚАТЫСУШЫ ҮМІТКЕРЛЕР ТҰРғындардан 400-ге жуық ұсыныс тілектерін жинап үлгерді.

ЖҰМЫС ЖАНДАНДЫ

Жол, ауыз су, электр жарығы, сапалы білім берумен денсаулық сақтау жүйесіне өзгерістер енгізу сынды өзекті мәселелерден құралған жетісулықтардың аманатын алдағы уақытта үміткерлер аудан-қалалық сайлауалды бағдарлама жобасына толықтыру енгізуді жоспарлап отыр. Өңірде ұсыныс білдірген аудандар қатарында Қарасай, Алакөл, Талғар ауданымен, Талдықорған қаласы көш бастап, әрқайсысында 30-дан аса ұсыныс тілектер түскен. Сонымен қатар, праймериз туралы аудан-қалалардан 33 ұсыныс, жалпы партия жайында 4 ұсыныс келіп түскен. 17 қыркүйектен Алматы облысында праймеризге қатысушы үміткерлердің пікір-сайыстары өтуде. Жеребе арқылы 178 топқа бөлінген үміткерлер 30-шы қыркүйекке дейін бақ сынап, сайлауалды бағдарлама жобасын таныстыру, өңірдің өзекті мәселелері аясында тақырыптар қозғалмақ. Пікір-сайыстар Фейсбук, Инстаграм әлеуметтік желісі арқылы тікелей эфир арқылы да партия филиалдарының парақшалары өткізіліп, желі оқырмандарының көруіне мүмкіндік алып отыр. Партия филиалдарының парақшаларында 95 мыңға жуық оқырман тіркелген.3 күннің өзінде 47 пікір-сайыс өткізілген. Сонымен қатар, үміткерлердің 3 қазанға дейін үгіт-насихаттық кездесулерін

өткізу жалғаспақ. Текелі қаласында праймеризге қатысушылар сөз алаңында жолықты. Жоспарға сай 6 кандидат елдіктің, өркендеудің жайын айтты. Жан-жақты бағдарламаларын таныстырды. Үміткерлерді қаладағы біраз жай толғандырады екен. Жол – қатынастың құре тамыры. Ал оның сапасыз болуы экономикалық, әлеуметтік тұрғыдан да тұрғындар үшін жайсыздық әкеледі. Бір кандидат осыны айтты. Келесісі сапалы ауыз сумен қамту жайын қозғай келе, су шаруашылығы, яғни егінге иек артқан диқандардың еңбегі еш кетпес үшін су тапшылығының болмауын сөз етті. Өзгесі, Текелі қаласын туристік аймаққа айналдыруды көздейді. Мұнан бөлек қозғалған басты тақырып ел Президентінің дәстүрлі Жолдауын жүйелі жүзеге асыру болса, бір үміткер «Рухани жаңғыру» бағдарламасының жандануына сүбелі үлес қосуды көздейді екен. Айта кетерлік жайт, праймериз арқылы «Nur Otan» партиясы іскер, көшбасшы, ел сенетін тұлғаларды іріктеп, әлеуметтік лифт қалыптастырмақ. Жаңашылдықты қолдамасақ, жаңалануға үн қоспасақ, жаһандану деген көштің соңында қалмақпыз. Демек, праймериз – жаңашылдық қана емес, саяси жүйені ілгері сүйрейтін мықты механизм.

Ш. ХАМИТОВ.

БАҒДАРЛАМА АЯСЫНДА

ЕЛЕУЛІ ІСТЕР АТҚАРЫЛУДА

Перспективалық ауылдарды дамыту үшін «Ауыл – ел бесігі» арнайы жобасы қаржыландырылып, ауылдың болашағы бар ма, жоқ па, халықтың тығыздығына, орналасқан жеріне, даму әлеуетіне және тағы басқа көрсеткіштерге қарай айқындалып, қазіргі кезде бұл жобаны жүзеге асыру елімізде қызу қолға алынуда.

Осы бағдарлама аясында Ескелді ауданында да елеулі жұмыстар атқарылуда. Атап айтқанда, биылғы жылы Ескелді ауданының және оған қарасты ауылдардың көшелерінің жол құрылыстарына 1 млрд 487135 теңге қаражат бөлінді. Жол жөндеу жұмыстары «Ауыл – ел бесігі» мемлекеттік бағдарламасы негізінде жүзеге асырылуда. Жаз айынан басталған жол құрылыстардың бірқатары пайдалануға да берілді. Қарабұлақ ауылының Алдабергенов көшесіне (аудан орталығынан қалаға қарай бағытталатын жол) күрделі жөндеу жұмыстары жоспарланған. Бүгінде жөндеу жұмыстарының бір бөлігі аяқталса, екінші бөлігінде қызу жүріп жатыр. Бұл жерде жаяу жүргіншілер жолына арналған бөлігі бірнеше метрге ұзартылып, көлікке арналған басты жолдың қысқартылып жасалып жатқаны автокөлік жүргізушілеріне біршама қиындық тудырған еді. Алдағы уақытта автомобиль жолдарына 2 метр жол қосылып, бұрынғы қалпына келтіріледі. Екі жақ тарапқа да ыңғайлы болатын жұмыстар қайта қаралып жатыр. Бұдан басқа Алдабергенов, Байысов, Өтенай, Екпінді, Жетісу, Шымыр, Жалғызғаш, Абай, Бақтыбай, Қарабұлақ, Елтай ауылдарында орташа жөндеу жұмыстары аяқталса, қиыршық тас төсеу Алдабергенов, Қарабұлақ, Тамбала, Жалғызғаш, Сырымбет ауылдарында жасалды. Орташа жөндеу жұмыстары барлығы 17 шаршы шақырымды қамтыса, қиыршық тас төсеу жұмыстары 72 392 шаршы шақырым жолға жүргізілген. Жөндеу жұмыстарын «Талдықорған Архитектура», «КазИнвестСтори», «Жетісу жол құрылыс» және т.б. осындай мердігер компаниялары жүргізіп жатыр. Олардың бірқатары конкурста жарияланған қаражатты үнемдеген. Мысалы, Алдабергенов ауылында Қарабаев көшесін орташа жөндеуден өткізген «Талдықорған Архитектура» ЖШС 44840 теңгені бюджетке қайтарған.

Шора БАТЫРБАЕВ, ЕСКЕЛДІ АУДАНЫ

КӘСІБИ МЕРЕКЕ

ӘДІЛЕТТІҢ АҚ ТУЫ

Әділеттің ақ туын желбіреткен, ел өмірі мен қоғамда өзіндік орны бар Әділет органдары соның ішінде Алматы облысы Әділет департаменті меншікті кәсіби мерекесін 30 қыркүйекте атап өтеді.

Ғасырдан астам ғұмыры бар Қазақстан Республикасының Әділет органдары өз құзыреті шегінде мемлекеттің қызметін құқықтық қамтамасыз етуді жүзеге асыратын, жеке тұлғалар, қоғамдық ұйымдардың, мемлекеттік органдардың заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз ететін атқарушы орган болып табылады. Осы орайда Әділет органдарының міндеттерімен жалпы мемлекеттік даму стратегиясын іске асыруда Алматы облысы Әділет департаментінің атқарып жатқан жұмыстары ұшан-теңіз. Атап айтсақ, құқықтық түсіндіру және халыққа заңгерлік көмек көрсету бөлімі тарапынан адвокат және нотариаттық қызметпен айналысуға ағымдағы жылы аттестациядан өтуге 78 өтініш қаралып, 28 тұлға аттестациялық комиссияның оң қорытындысын алып бүгінгі таңда осы салада табысты қызмет атқаруда. Зияткерлік меншік құқықтарын қорғау саласы да өз жұмыстарын жоғары деңгейде атқарып отыр. Кәсіпкерлер және жеке тұлғалармен 362 ден астам түсіндіру шаралары өткізілген. Аталған түсіндіру жұмыстары авторлық құқық және тауар таңбасын тіркеу жұмыстарын онлайн, электронды түрде көрсету мәселелерін қамтыған. Бүгінде өзекті болып отырған фейсбук, инстаграмм, әлеуметтік желі арқылы жұмыстар жылдам әрі тез өз деңгейінде жүргізіліп отыр. Нормативтік құқықтық актілерді тіркеу бөлімі жергілікті атқарушы

және өкілді органдардың құқықтық актілерін заң актілерінің нормаларына сәйкестігіне сараптама жүргізу бойынша 200-ге жуық жобасын қарастырып тіркеуге жіберген. Атқарушылық өндірісті қамтамасыз ету бөлімі мемлекеттік және жеке сот орындаушылардың қызметтеріне қатысты түскен өтініштерді қарастырып азаматтарды қабылдау ұйымдастырып отырды. Аталмыш бағытта халықтың әлеуметтік мәселесі басты назарда болғандықтан, алимент төлеу мен қарыздан жалтаруды азайту мақсатында «Борышкер» рейдтік шаралары жүйелі ұйымдастырылып отырады. Тіркеу саласындағы әдістемелік қамтамасыз ету және бақылау бөлімі 264 заңды тұлғаны тіркеуден өткізген, сонымен қатар ресми құжаттарға апостиль қоюда 588 құжатты заң талаптарына сай тіркеуден өткізген. Құрметті әріптестер, сала ардагерлері, айтулы дата, кәсіби мерекемен барлықтарыңызды құттықтаймын. Сіздердің тәжірибелеріңізбен шеберліктеріңіз, өз істеріңізге деген адалдық мемлекет пен елімізге өз пайдасын тигізетіні сөзсіз. Еңбектеріңізге жеміс, қажымас қайрат, мықты денсаулық тілеймін. Ел дамуына өз үлестеріңізді қоса беріңіздер.

Қайрат ПИЛАЛОВ, Алматы облысы Әділет департаменті басшысының міндетін атқарушы Әдеп жөніндегі уәкілі.

МЕКТЕБІНДЕ НЕ ЖАҒАЛЫҚ?

«МӘҢГІЛІК ЕЛ - МӘҢГІЛІК ТІЛ»

Талдықорған қаласындағы №6 орта мектепте ҚР халықтарының Тілдер мерекесіне орай «Мәңгілік ел-мәңгілік Тіл» атты қазақ тілі, орыс тілі, ағылшын тілдері мұғалімдерінің қатысуымен онкүндік өтті.

Онкүндік аясында мектеп оқушылары қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде әртүрлі іс-шараларға қатысып, өз өнерлерін көрсетті. Атап айтсақ, пән мұғалімдері Жайдар Қабылова, Гульшат Есимова, Ақмарал Тұрсынмамет, Дина Оралова ұйымдастырған 5-11 сынып оқушылары арасында Абай Құнанбайұлының 175 жылдығына орай өлеңдерін мәнерлеп оқу; пән мұғалімі Зормамед Оспановтың ұйымдастырған 5-9 сынып оқушыларымен «Абай мұрасы – халқымыздың рухани байлығы» атты эссе байқауы; 5-7 сынып оқушылары арасында «Знаю ли я русский язык?» атты мәнерлеп оқу сайысы (пән мұғалімі Асия Бокенбаева); 9-11 сынып оқушылармен «Латын әліпбиіне көшу – рухани жаңғыру талабы» конференция (пән мұғалімі Саягуль Еркенбекова) ZOOM платформасы арқылы қашықтан өтті. Сонымен қатар «Өлең өріп ойымды» атты тілге байланысты мемлекеттік тілде өлең оқу, яғни өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілінде өлең оқыту сайысын Ақерке Нұрқанова ұйымдастырды. Онкүндік аясында қатысқан оқушылар мақтау қағаздарымен марапатталды.

Саягуль ЕРКЕНБЕКОВА, №6 орта мектептің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі.

ИСТОРИЯ

«ГОРОДИЩЕ КОЙЛЫК»

С самых ранних времен люди торговали друг с другом. Первоначально торговля проводилась в качестве обмена ценными вещами, которые не встречались в других регионах. Затем предметы начали продавать за деньги. Это позволило создавать торговые точки — рынки, ярмарки, а также торговые пути, соединяющие одну страну с другой, города с малыми населенными пунктами. Так и появился Великий Шелковый путь, соединяющий Европу и Азию. На великом шелковом пути появились многочисленные средневековые города, такие как Койлык (Киялык), Дунгене, Талхиз (Талгар), Алматы, Аспара, Кулан, Тараз, Сайран, Арсубаникат, Отрар, Туркестан, Сауран, Сыганак, Янгикент, Сарайшык. В частности, появление новых городов в Жетысуском регионе оживило земледелие и жизнь города.

Например, только в Северо-Восточном Семиречье было 10 городов в IX-X веке, а в XI-начале XIII века их число увеличилось до 70. На территории Коксуского района были города, называемые Койлык (Киялык), Дунгене. В своей книге «Коксуские развалины и город Койлык» ученый-инженер М. Тынышпаев написал о том, что город Койлык находится в Коксуском регионе, такое же мнение оставил после себя поэт-писатель Амре Арин в своей книге «Кенен жерім — Коксуым», изданной к 60-летию района.

Итак, что мы знаем о городе Койлык? По мнению Мухамеджана Тынышпаева, город был разрушен около 1400-х годах. Протяженность территории города Койлык составляет 20 км, ширина-10 км. Название города "Койлык"говорит о склонности

нашего народа к овцеводству. Так называли удобные для скота места. В свое время под Ташкентом также существовало место Койлык. Его русские по своему усмотрению называли «Куйлюк». Впервые об этом поселении европейцам стало известно еще в 50-х гг. XIII века, благодаря книге французского монаха ГильомаРубрика — «Путешествие в Восточные страны».

Тайна старого Каялыка, которая в IX-XII веках нашего времени находилась на стыке крупнейшего торгового центра вдоль Шелкового пути и улицы Керуена, еще не полностью раскрыта. Койлык являл собой богатый город, где любой путник мог найти все, что душе угодно. Здесь располагались богатейшие базары, которые ежедневно посещали сотни купцов, в надежде купить товар подешевле и продать свой подороже; крупнейшие мечети региона, соседствовали с немусульманскими культовыми сооружениями.

По географическому местоположению городище Койлык находится в Саркандском районе Алматинской области, близ села, ныне названного в честь некогда прославленной столицы карлукских племен.

Первые археологические раскопки на месте древнего города начались еще в 1964 г., однако только в

современном Казахстане ученые стали уделять более пристальное внимание изучению бывшей столицы карлуков.

В 1998 г. на базе Института археологии им. А.Х. Маргулана была создана специальная группа (под руководством К.М. Байпакова). За время археологических исследований взору ученых предстали буддийский и манихейский храмы, а также объекты мусульманской культуры XII-XIV веков: соборная мечеть, комплекс мавзолеев и ханака. Было установлено, что от набегов неприятеля территорию города защищала 4-метровая крепостная стена, примыкавшая к подножью гор. Также в ходе раскопок ученым удалось воскресить ранее похороненный под толщей земли дворец карлукскиххджабгу.

В настоящее время городище Койлык является одним из исторических объектов, вошедших в список Всемирного культурного наследия ЮНЕСКО. В Алматинской области 3 таких исторических места. Этот Городище Койлык, городище Талхиз Талгарского района и некрополь Карамерген Балхашского района охраняются как знак мировой цивилизации. В статье «Взгляд в будущее: рухани жаңғыру» Глава государства подчеркнул, что программа «Туған жер» должна стать настоящим ядром общенационального патриотизма. Поэтому в географическую карту святых мест нашего района необходимо включить те места, которые имеют глубокую историю, и в будущем сохранить молодому поколению.

ЭльмираНҰРАХМЕТОВА,
музей М.Тынышбаева
экскурсовод.

ЮСТИЦИЯ

УКАЗОМ ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН С 2012 ГОДА ДЕНЬ РАБОТНИКОВ ЮСТИЦИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ОТМЕЧАЕТСЯ 30 СЕНТЯБРЯ.

ЭТОТ ДЕНЬ ВЫБРАН НЕСЛУЧАЙНО, ТАК КАК ИМЕННО 30 СЕНТЯБРЯ 1919 ГОДА ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННЫМ КОМИТЕТОМ ПО УПРАВЛЕНИЮ КАЗАХСКИМ КРАЕМ БЫЛО ПРИНЯТО ПОСТАНОВЛЕНИЕ О СОЗДАНИИ ОТДЕЛА ЮСТИЦИИ, КОТОРЫЙ ПОЗЖЕ БЫЛ ПРЕОБРАЗОВАН В НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ЮСТИЦИИ. В 1946-1949 ГОДАХ БЫЛА ОСУЩЕСТВЛЕНА РЕОРГАНИЗАЦИЯ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ КАЗАХСКОЙ ССР, В РЕЗУЛЬТАТЕ КОТОРОЙ БЫЛО СОЗДАНО МИНИСТЕРСТВО ЮСТИЦИИ КАЗАХСКОЙ ССР.

ДЕНЬ РАБОТНИКОВ ОРГАНОВ ЮСТИЦИИ

С момента образования и на протяжении всего периода независимости органы юстиции Казахстана активно способствуют развитию и укреплению государственности, совершенствованию законодательства, утверждению принципов справедливости, реализации и защите конституционных прав, свобод и законных интересов граждан.

Главным нормативно-правовым актом, определяющим правовой статус и основу деятельности органов юстиции является Закон Республики Казахстан от 18 марта 2002 года «Об органах юстиции».

В настоящее время органы юстиции участвуют в формировании национального законодательства, ведут законопроектную работу, защищают национальные интересы Казахстана на международной арене, осуществляют государственную регистрацию юридических лиц, являющихся некоммерческими организациями, нормативных правовых актов всех уровней, формируют и реализуют государственную политику в сфе-

ре осуществления государственной регистрации, организации и оказания юридической помощи, правовой пропаганды, охраны и защиты прав интеллектуальной собственности, исполнения исполнительных документов, судебно-экспертной деятельности.

Исполняя указанные задачи, коллектив Департамента юстиции Алматинской области на постоянной основе вносит вклад в развитие и укрепление государства, защиту конституционных прав, свобод и законных интересов граждан. Кроме этого Департамент принимает активное участие в общественной жизни области, благотворительных акциях.

В связи с предстоящим профессиональным праздником, поздравляю работников органов юстиции всех уровней, желаю крепкого здоровья, успехов в работе, процветания и благополучия в ваших семьях!

Д.Д.АКИМБЕКОВ,
Заместитель руководителя
Департамента юстиции
Алматинской области.

АРХЕОЛОГИЯ

В ЕГИПТЕ НАЙДЕНЫ 2500-ЛЕТНИЕ МУМИИ

О важной находке археологов было рассказано в научном издании Science Alert. В частности, им удалось раскопать саркофаги, которые представляют собой гробы, которые использовались в Древнем Египте. Как правило, они изготавливались из дорогой древесины и украшались различными рисунками.

Быть похороненными внутри саркофага могли только очень важные люди. На поверхности гробов обычно писалось имя умершего человека, а также защищающие его от злых духов заклинания. Помимо египтян, саркофаги активно использовались римлянами и представителями других цивилизаций.

Гробы были обнаружены во время археологических раскопок. Некрополь Саккара расположен в 16 километрах к югу от пирамид Гизы. Саркофаги были обнаружены на глубине 11 метров, что довольно глубоко для такого рода исследований. В начале сентября они нашли 14 древних гробов а потом, спустя некоторое время, обнаружили еще 13 захоронений. По расчетам исследователей, саркофаги были созданы примерно 2500 лет назад. И все это время они оставались нетронутыми — это и считается их главной особенностью, которая повышает ценность открытия. Ведь к моменту обнаружения учеными, многие саркофаги уже бываюти. Вскрываемы охотниками за сокровищами. Это не такое уж и редкое явление, которое существовало сотни лет назад и продолжает существовать даже сейчас.

Местность является частью древнего города Мемфиса, который был внесен в список Всемирного наследия ЮНЕСКО. Руководство Египта планирует продолжать раскопки в этой местности, передает Phys.org. Министр туризма и древностей Халед аль-Анани сказал, что эти находки в Саккаре были "только началом". В последнее время Египет стал делать акцент на продвижение археологических памятников древности. Пирамиды Гизы и другие достопримечательности недавно открылись для публики..

К сожалению, пока ученые не поделились результатами вскрытия саркофагов,неизвестно, будут ли они их вскрывать. Они лишь поделились снимками, на которых видно, что древние гробы отлично сохранились. Они покрыты множеством рисунков, изучив которые ученые смогут сказать, кем именно был похороненный внутри саркофага человек.

К.ПФАЙФЕР

ПЕРЕЛЕТЫ

КАЗАХСТАНЦАМ СНЯЛИ ОГРАНИЧЕНИЯ НА ВЪЕЗД В РОССИЮ

Россия возобновляет авиасообщение с Казахстаном, Беларусью, Кыргызстаном и Кореей. Распоряжение об этом утвердило правительство РФ, сообщает sputniknews.kz

Россия сняла ограничения, введенные из-за распространения коронавируса, на въезд в страну граждан четырех стран - Казахстана, Беларуси, Кыргызстана и Кореи.

Гражданам указанных государств и тем, кто имеет там вид на жительство, разрешается въезд в Россию через воздушные пункты пропуска. Россияне в свою очередь также могут беспрепятственно улететь в любую из этих стран, - говорится в распоряжении, опубликованном на сайте правительства РФ.

Решение о возобновлении авиасообщения на взаимной основе было предложено 18 сентября по итогам заседания оперативного штаба по предупреждению завоза и распространения новой коронавирусной инфекции на территории России под руководством вице-премьера Татьяны Голиковой.

Ранее между двумя странами осуществлялись репатриационные рейсы и каждый раз требовали согласования компетентных органов.Полеты будут выполняться с периодичностью один раз в неделю.

Рейсы и продажа билетов будут осуществляться по опубликованному на сайтах авиакомпаний расписанию по мере снятия ограничений и улучшения эпидемиологической обстановки в условиях повышенных мер санитарной безопасности, установленных Казахстаном и Россией, добавили в министерстве индустрии и инфраструктурного развития, заявляли ранее в посольстве Казахстана в России. Отмечается, что, согласно постановлению главного санврача, с 16 сентября для прибывающих из России в Казахстан действуют новые правила.

Пассажиры, прилетающие в Казахстан, помимо термометрии и анкетирования должны предоставить справку о прохождении ПЦР-теста на COVID-19 с отрицательным результатом, полученной менее чем за пять суток до пересечения границы.

При отсутствии такой справки, ПЦР-исследование проводится:

- для иностранных граждан - по месту пребывания;
- для граждан Республики Казахстан — по месту проживания в течение 48 часов со дня прилета с вручением уведомления об обязательности его прохождения.

САЯСИ ДОДА

КӨКТЕМНЕН БЕРІ ЕЛ ІШІ ҒАНА ЕМЕС, ЖЕЛІ ІШІ ДЕ «КОРОНАВИРУС, КОРОНАВИРУС» ДЕП ЖАР САЛЫП ЕДІ. БІРАҚ, БҰЛ ЖАҢА СӨЗ ЕЛГЕ ЖАҚСЫЛЫҚ ӘКЕЛМЕДІ, КЕРІСІНШЕ ТАЛАЙДЫҢ ЖҮРЕГІН ЖАРАЛАДЫ. АЛ ЕНДІГІ «ПРАЙМЕРИЗ» ДЕГЕН СУ ЖАҢА СӨЗ ЕЛ ІШІНЕ ТӨНГЕН ҚАРАЛЫ КҮНДЕРДІ ҰМЫТТЫРЫП ЖІБЕРГЕНДЕЙ. ПРАЙМЕРИЗ ТУРАЛЫ АЙТЫП ШУЛАСҚАНДАРДЫҢ КЕЙБІРІ МАҒЫНАСЫН ЖЕТЕ ТҮСІНБЕСЕ ДЕ, БИЛІК ПАРТИЯСЫНЫҢ САЯСИ ДОДАСЫ ЕКЕНІНЕН ХАБАРДАР, ӘЙТЕУІР.

ПРАЙМЕРИЗ: КІМ БАРАДЫ? КІМ ҚАЛАДЫ?

Жұрт тіліне іліккен праймериз туралы қоғамда сан алуан пікір де көп. Күні кеше ғана саясаттанушы Мұхтар Сеңгірбай әлеуметтік желіде осыған қатысты пікірін жариялады. Өз ойын ашық айтқан ол «Nur Otan» партиясын сын тезіне алыпты. Оның сөзінше, «өзге мәдениетте, басқа тарихи контекстте, басқа мазмұнмен өтетін доданың сол елдерде қалыптасқан тарихи атауын әкеліп «совок» партияның науқанына жапсыра салу

Праймериз – АҚШ саясаткерлерінен бастау алған, партия белсенділерін ашық таңдау тәсілі. Қазақ тіліндегі мағынасы «іріктеу» деген ұғымды білдіреді.

қоғамдық пікір тұрғысынан да сауатсыз әрекет болған». Осы тақырыпқа қатысты кейбір жеке ойларын тезис күйінде қайырған М.Сеңгірбай: «Праймериз» деген сөзді алу саяси тұрғыдан да, тілдік тұрғыдан да қате болды. АҚШ-тағы және басқа да партиялық бәсеке тарихы тереңге кеткен елдердегі праймериз бен біздегі науқанды бірдей сөзбен беру күлкілі. Оның үстіне, өзге мәдениетте, басқа тарихи контекстте, басқа мазмұнмен өтетін доданың сол елдерде қалыптасқан тарихи атауын әкеліп «совок» партияның науқанына жапсыра салу қоғамдық пікір тұрғысынан да сауатсыз әрекет болды. «Nur Otan» халықтық партия десек, партияның электораты саясаттан алыс қарапайым адамдар десек, олардың дүниетанымы Батыстан «копи-паст» жасалған түсініксіз терминді қабылдай ма? Оның мәнін түсініп, ол праймериз бен бұл «праймеризді» салыстырып жүрген адамды байқамадым» – дейді. Қалай дегенмен, біздің қоғамда ашық ойдың да басымдығы керек-ақ... Ал енді кейбір ағайын бұл күнді асығып күткендей көрінді. Яғни, «Nur Otan» партиясы өткізетін

түсініксіз науқан праймеризге кім қатысып, кім бара қояр екен деп жүргенде, біраз адам тіркеліп те үлгерген. Дәл қазір қоғамда коронавируспен күрес бәсеңсіп, праймериз алашапқыны жүріп жатыр.

«Ой соған, кім барады» деп жүріп, Алматы облысында 1108 адам тіркеліпті. Оның 37 пайызы әйелдер, 25 пайызы – 35 жасқа дейінгі жастар, 9-ы көпбалалы ана, 5-еуі мүгедек жандар, қалған 11-і қандас бауырлар екен. Оның ішінде бастауыш

партия ұйымдары 324 адам ұсынса, 784-і өзін-өзі ұсынушылар болып табылады. «Nur Otan» партиясы Алматы облыстық филиалының

мәліметінше, Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісі санаты – 20, облыстық мәслихаттағы депутаттық деңгейге – 134, ал аудан-қалалық мәслихат деңгейіне 948 үміткер тіркеліпті. Жалпы, праймериз арқылы өңірде 1 мандатқа 4 үміткерден айналып отыр.

Праймериз алашапқынының дәл сіз ойлағандай әділ болмаса да, әдемі келе жатқаны белгілі. Әдемі болатыны, сырнайлатып жүрген жұртқа қарасаң, құрамында қырық түрлі кәсіптің өкілі жүр. Нақ бір ертең парламентке баратындай, әрқайсысы бір-бірден бағдарлама жасап алған. Ал енді бағдарламаларын оқысаңыз... Елдос (Т) бауырым жазғандай-ақ, сондай армандағы ҚАЗАҚСТАН мемлекетінде тұрғың келіп кетеді екен. Әрі деймін де, депутат болуға асыққандардың арасында кім жоқ дейсіз, тәйірі. Алдыңғы депутаттардан көргендері бар ғой, әйтеуір, көдіулігідей «жапырамыз», «қатырамыз» деседі-ақ. Егер, шынымен де бұлар алға өтіп кетсе, қалай болар екен деген ой да қылаң береді санада.

Праймеризшілер қатарында қалам ұстағандар да қаптап жүр. Бұл тұрғыда әлеуметтік желіде ой қаузаған әріптесіміз: «Праймериз тізімінде

БІЗДЕН ДЕ БІР ПІКІР

Әділдік болмаса...

Нүсіпбай ӘБДІРАХЫМ, облыстық «Жетісу» газеті бас редакторының орынбасары:
– Праймеризшілер қатарында қалам ұстағандар қаптап жүргені рас. Мен олардың дүбірлі додаға қатысуына мүлдем қарсы емеспін, қайта қолдау танытар едім. Бұл деген партия өміріндегі елеулі жаңалық болып отыр. Праймериз – партия ішіндегі демократиялық елдерде дәлелденген саяси бағыт қой. Яғни, өркениетті елдердің бәрінде осы әдіс қолданылады. Бұл партия ішіндегі белсенді, өмірлік позициясы айқын азаматтарды анықтауға көп ықпал етеді. Сондай тәжірибе, біздің елге келген екен, ендеше, неге қолдамасқа. Бірақ, бұл жерде мынадай бір дүние ескерілуі керек. Сол праймериздің қорытындысы бойынша, партия ішінде өтетін сайлауда дауыс берілген кезде әділдік қажет. Яғни, жеңімпаздардың атын алдын ала дайындап қоймай, шын мәнінде жеңімпаз атанған партия мүшелерінің есімдері кіріктірілсе дейміз. Ал әділдік болмаса, бұдан кейінгі жерде елімізге енген озық тәжірибе – праймериздің де қадірі кетіп қалады.

журналистер өріп жүр. Біраз нәрсені айтып-айтып тастауға себеп көп еді, өз бақшамызға тас лақтырғанымыз жөн болмас деп шештім. Торсаңдап өкпелеп қалатын әріптестер аз емес. Оның үстіне тіркелгеннің бәрі мөреден шаңдатып өте бермесі тағы белгілі, – депті. Ал, бұл тұрғыда белгілі журналист Жұлдыз Әбділде былай деді: «Праймериз туралы ештеңе айта алмаймын, себебі оның шын мәнінде нәтижелі боларына көзім жетпейді. Ал журналистердің қатысуы дұрыс емес деп есептеймін. Журналист ешқандай саяси партия немесе ұйымның мүшесі болмауы керек. Ал мүше болса, журналистік қызметпен айналыспай-ақ қойғаны дұрыс болады. Экологиялық қозғалыс болса, бәлкім, дауласуға болар еді. Ал саяси партияға адам саяси ұстанымына бола кіреді. Ондай журналистер сол партияның органдарында істесін. Праймериздің бір «пайдасы»

– партияның журналистерін біліп қалдық. Қатысып жатқан журналистердің ұсынған бағдарламасы да сын көтермейді. Көптің көңілінен шығады-ау деген мәселелерді жиып-теріп ұсына қойғандай әсер қалдырады. Осының өзі әріптестеріміздің жағдайды объективті бағалай

алмайтынын, сыни ойлаудан ада екенін көрсетеді». Қалам ұстағандардың қатарындағы мына мен де

отыр. Мұны дұрыс түсіну керек, партияға өтумен журналист сол партияның сөзін сөйлемейді ғой. Менің праймеризге қатысудағы басты бағдарламам экологиялық тақырыпқа арналады. Журналист ретінде осы төңіректе көтеріп, жазып

келемін. Және халықаралық, қоғамдық ұйымдармен, қазіргі оппозициялық партиялардың қатарындағы адамдармен бірге экологиялық жобаларда бірге жүрмін. Бірақ, бәріміздің мақсатымыз бір болғанымен, жолымыз бөлек.

Ал енді менің праймеризге қатысудағы мақсатым – қоршаған ортадағы экологияға жасалып жатқан қиянаттарды биліктің назарына жеткізу. Қалам ұстаған журналист ретінде бұл бағытта талай жұмысты атқарып келемін. Бірақ, үнім жетпейде.

Талдықорған қаласы бойынша қатысып отырған 64 үміткердің бірімін. Әрі қандастар арасынан қатысып отырмын. Бұл жердегі мақсат өту, яки, өтпеу емес, дей тұрғанмен, бағдарламадағы дүниені айтып, өзімді таныстырып, көрсетуім керек. Осы күнге дейінгі атқарған шаруамды жұрт алдында жария етуім қажет қой.

Бағдарламадағы басты тақырып осы экология: оның ішінде «Тұрмыстық

Праймериз өзге елдердің тәжірибесінде өзін-өзі дәлелдеген және сынақтан өткен ең тиімді тәсіл. Әу баста АҚШ-та, одан кейін Еуропаның бірқатар елінде қолға алынған.

қатты қалдықтармен күресу», полигондар мәселесі. Талдықорған шаһары еліміздегі ең таза қала болып есептелінгенімен, соңғы жылдарда қоқыстан көз аша алмай отыр. Ең қарапайым дүниені айтсақ, қалада қоқысты сұрыптаудың жолын білмейді. Бұдан өзге, Қаратал өзенінің жағдайы да қиындап тұр. Егер Қаратал өзені сарқылатын болса, онда Балқаш көлінің де жағдайы бүлінеді. Біздің ата-бабамыз «артыңда мал қалғанша, тал қалсын» демеп пе еді?! Ал біз не істеп жатырмыз. Сол талдың орнына мал қалсын

Қажеттің айтқаны қажетке жарар

«Партияға өту, өтпеу ол әр адамның жеке қалауы. Ал журналист партияның мүшесі болмауы керек дегенге түбегейлі келіспеймін. Мәселен, президент болып жатқандардың өзі кезінде журналист болған адамдар ғой. Олар партия арқылы өзінің мақсат-мұраттарын жүзеге асырды. Сол арқылы қазіргі таңда ел басқарып та

деп жанталасудамыз. Яғни, экологиямызға зиянымызды тигізіп, табиғатты бүлдірудің шеберіне айналдық. Бабаларымыз бізге керемет табиғатты тарту етті, ал біз кейінгі ұрпаққа полигон толы қоқысты қалдырып барамыз. Бұл мәселемен бүгін күреспесек, ертең кеш болады. Мұндай мәселелердің орын алып жатуының басты себебі, заңның әлсіздігі. Мәселен, бізде жалғыз ғана экологиялық Кодекс бар. Бұл тек экологияны қорғауға бағытталған. Ал енді экологияны бүлдіруге бағытталған оннан астам заң бар. Атап айтқанда: егістік жерлер, жайылымдар, орман-тоғайлар туралы немесе кәсіпорындар ашу, тағы басқа... Бізде инвестиция тарту деген бар. Бұл менің праймеризге қатысудағы тағы бір бағдарламам болып табылады. Өз басым бұған қарсы емеспін. Бірақ, инвестиция тарту экологияны бүлдірмеу жолымен келуі тиіс. Зауыттар салынса, экологияға зияны тимейтіндей етіп салынуы керек. Біз осы мәселеге тереңнен үңіліп қарауымыз қажет. Өзің білесің, өткен жылы Қараталдағы қой соятын орын туралы үлкен дау орнықты. Мәселен, тұрғын үй орналасқан жерде 5 мың қой сойылатын зауыт салынбауы керек. Одан шығатын иістің қоршаған ортаға зияны

кетірудің жолында жүр. «Праймеризге қатысу арқылы қандастардың бар екендігін де көрсеткім келеді» деген Қажеттің әңгімесінен көп дүниені аңғардық, бастысы, оның да өз ойлағаны бар. ...Әлеуметтік желідегі әріптестің: «Праймеризге барамын» десем, мені тіркеуден өткізе ме екен?» деп әзілдеп жазған жазбасын оқып күлгенмін. Ал «Досым праймеризге қатысып жатыр екен. Қай ауруханаға қаратуға болады? Бұның емі бар ма, жалпы?» деген жазбадан кейін неге екені күні бойына бүртүрлі болып жүрдім.

Шыны сол, соңғы айларда ФБ-дағы лента толы праймериз болып кетті ғой. Дүбірлі дода қатарына қосылған әріптестердің бәрі ФБ желісінде өз бағдарламасын жариялап, праймеризге қатысуға тәуекел еткенін айтып, жар салуда. Соның бірі, «Праймеризге мен де барамын, ағайен!» деп жазған журналист Мәулен Әнербаймен де тілдесіп, ойын білдік.

Мүмкіндікті мүлт жібермеу керек

«Праймеризге өзін-өзі ұсынушы ретінде қатысып отырмын. «Әлемді өзгерткің келсе, өзіңнен баста» деген тәмсіл бар. Сондықтан тек қана жағымсыз жайтты сөз ете бермей, іс жүзінде нақтылыққа көшкен жөн. Праймеризге қатысуымның себебі де осы.

Негізгі мақсат – ел ішіндегі мәселені жазып қана қоя салмай, сол жазғаныңнан нәтиже шығып, көтерген мәселені шешімін тауып жатса, нұр үстіне нұр емес пе?! Ал көп дүние басшылықтың назарына ілікпей қалып жатады. Осы аралықта дәнекер болып, халық пен билік арасында алтын көпір іспеттес болсам деймін» деген Мәуленнен «журналист ешқандай саяси партия немесе ұйымның мүшесі болмауы керек» деген пікірге көзқарасын сұрадық. Оның сөзінше, журналист – жан-жақты болуы керек. Әрі, «Nur Otan» партиясының мүшесі ретінде қолда бар мүмкіндікті мүлт жібермеу керек деп есептейді.

Праймериздің негізгі мақсаты – партияішілік сайлауда өндіріп іс жасайтын, ел алдына шығар көшбасшыны таңдау. Батыс елдерде праймериз ашық және жабық түрде өткізіледі. Ашық түрде кез келген адам дауыс бере алса, жабық түрдегі праймеризде тек партия мүшелері ғана дауыс бере алады.

басым. Бұл жөнінде жаздым, бірақ оған кім құлақ асты? Егер осы мәселені жоғары жаққа жеткізетін болсам, біраз дүниенің басы түзеледі деп есептеймін. Праймеризге қатысудағы негізгі ойым да осы. Журналист ретінде жазған дүниеміз халыққа ғана жетуде, жоғары жаққа жетіп жатқан жоқ», – деп ағынан жарылған Қажет әріптестің сайлауалды бағдарламасының бір тармағы «Қасиетті нысандарға» бағытталады екен. Бұл туралы да ол майын тамызып айтты, сөз арасында туризмдегі сауатсыздық жөнінде де тілге тиек етті. Айтуынша, қасиетті нысандарға барғандар, оның қасиетін сақтау емес,

ТҮЙІН ОРНЫНА: Бүгінгі таңда, нақты айтсақ, 14-30 қыркүйек аралығында онлайн режимде пікірсайыс өтуде. Ары қарай не болады дейсіз ғой. Партия ішіндегі іріктеу жеңімпаздары Мәжіліс пен барлық деңгейдегі мәслихаттардың партиялық тізіміне енгізіледі. Ал іріктеуден өтпегендер, десе де айтарлықтай қолдау тапқандар партияның жаңа кадрлық резервіне кіреді деп күтілуде. Қалай дегенмен, әліптің артын бағып, соңын күтейік.

Сарби ҚАСЫМБЕКҚЫЗЫ

КӘСІБІ – НӘСІБІ

ІСКЕР ӘЙЕЛ

Ал, экономикалық құлдырау, доллардың бағасы шарықтап, мұнайдың құны төмендесе, дағдарыстың дауылы ұрса, шағын кәсіп тұрмақ мұртын балта шаппайтын ірі өндіріс орындарының өзі шатқаяқтап, үнемдеуге көшіп, жұмысшыларын қысқарта бастайды. Бұл бөлек әңгіме. Басты тақырып кәсіпкер болу. Оған аса білімдарлықтың да, экономист болудың да қажеті жоқ. Мектепті үзіп-жұлып әрең тәмамдағандар да кәсіп ашып, асығы алшысынан түсіп жүргендер жайлы сан мақала оқығанбыз. «Қолы қимылдағанның аузы қимылдайды» деген тәмсіл тура осы заманға қаратып айтылғандай. Кәсіптің көзін тапқандар, қолынан іс келетіндер бірді-бірге жамап, қанаттарын кеңге жаюда. Бармағынан бал тамғандар темірді қамырша илеп, ою-өрнек салып, терезе қоршауларынан бастап, қақпа, есік алдындағы жаппа (навес) жабдықтауда дәнекерлеушілердің айы оңынан туып тұр. Бұдан бөлек, ағаштан, тері өнімінен, қорғасын, күміс, жезден көздің жауын алатын қолөнер шеберлерінің өнімдеріне сұраныс артқан. Ал, әйел қауымы ұлттық өнерді, салттық тұрмыстағы көрпекөктеу, құрақ жамау, жүн өнімдерінен сырмақ, текемет, алаша, әрі шұлықтан бастап, киіз үй жабдықтарын жасап нарыққа шығаруда. Міне, бұл да ата-кәсіптің айқын көрінісі. Сан-салалы кәсіптің түрін сараласақ, дайын өнімдерді алып келіп, үстіне бес-он теңгесін қосып, жеке дүкен ашып, кәсібінің нәсібін көріп отырғандар жайлы кеңінен әңгіме толғауға болады. Әсіресе, ауылдағы ағайындар, мал

БАҚЫТГҮЛ

НАРЫҚ ЖҮЙЕСІНІҢ ӨЗ ҚАҒИДАСЫ БАР. ОЛ – КӘСІПКЕРЛІК САЛА. БҰЛ ДА КАРТАНЫҢ ОЙЫНЫ СИЯҚТЫ, АШҚАН КӘСІБІҢ ДӨҢГЕЛЕСЕ, ПАЙДАҒА ШАШ ЕТЕКТЕН КЕНЕЛЕСІҢ. КӨҢІЛІҢ ЖАЙЛАНЫП, ДҮНИЕҢ ТҮГЕЛДЕНЕДІ. ҚАЗАҚША АЙТҚАНДА ТӨРТ ҚҰБЫЛАҢ ТЕҢ.

дүкенімен тойханасынан шықпайтын болды. Тәуліктің 24 сағатында бір жабылмаған сауда үйімен шағын ғана тойханасының арқасында кәсіптерін ұлғайтқан Аман мен Бақытгүл бүгінде шаруашылықпен де айналысуда. Мал басын көбейтіп, ірі қара өсірумен айналысқан кәсіпкер, мал жайылымы мен шабындық және егістік жерлерді жалға алып отырғандарын айтуда. Аудандағы іскер әйелдер мүшесі Бақытгүл балдызымның да өз айтары бар.

– Ауылда жұмыс жоқ емес, бар. Бірақ, үйлестіруші жоқ. «Жастарды жұмыспен қамту керек» дейді. Ал, жұмыссыздарын жұмыспен қамту орталығына тіркейді. Үш айлық қайтадан оқыту курстарына жіберіп жатады. Көбі, көше тазалау, ағаш түбін ақтау, яғни, маусымдық жұмыстар атқарады. Одан тапқан 40-50 мың теңге не болады. Күнделікті тұтынатын азық-түлік бағасы шарықтап барады. Ал, жұмыссыздың алған 40-50 мыңы қай жыртығын жамайды. Сондықтан аймақтарда шикі өнім бар. Ол малдың терісі, жүні, егер ауылды жерлерде жеңіл өнеркәсіп орындарын ашып, заманауи технологиямен жабдықтаса, жастарды қолдаудың шыңы сол болар еді. Кезінде кеңестік жүйе тұсында малдың мүйізіне дейін қажетке жараттық. Ал, қазір қазақы қойдың жүнін ешкім алмайды. Іріп-шіріп далада жатыр. Қазақстанның байлығы көрші Қырғызстанды он орайды. Оларда жеңіл өнеркәсіп орындары кеңестік дәуірден бері үздіксіз жұмыс жасап келеді. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев бір сөзінде «Біздің шұлық шығаратын өндіріс орны жоқ» дегенді ашына айтқаны бар. Рас қой. Аграрлық салада малдың өнімдерін өңдеуден кенже қалдық. Олардың қызығын көрші Қытай көріп, өнім өндіріп өзімізге кері сатуда. Егер, кішігірім жіп иіретін шағын зауыт ашылса, ауыл әйелдері үшін тігін цехы жұмыс жасаса, болмаса киіз зауыты қайта қолға алынса, төрт түліктің өзінен әлем өнім өндіруге болады. Ауылдықтар ет, сүт, қаймақ, ірімшік өндіреміз, оны базарға шығарып болар болмас тиын-тебенге сатамыз.

Осыны тікелей өндіріс орындарымен үйлестіріп, ортадағы сатып алушы делдалдарға тосқауыл қойылса, ауыл халқының ахуалы ажарлана түсер еді. Жастарды еңбекке баулуды мектептен бастау керек. Мектептегі еңбек сабағын ұлғайтпай дала да, қала да, оңбайды. Ескіні аңсаған емес өткен дәуірде мектептегі еңбек сабағында оқыдық. Тіпті мектепті бітіргенде трактор, машина жүргізетін маман болып шыққандар бар. Нарықтың сұранысына орай, неге мектептерде тері илеу, оны өңдеу, жүн түту, киіз басу, қайыстан қамшы өру, кесте тоқу, сырмақ сыру, әрі оны саудалай білуді неге үйретпесек? Мен іскер әйелдер мүшесі ретінде әлеуметтік аз қамтылған және мүгедек жандардың жанұяларында жекі боламын. Оларға мемлекет тарапынан қамқорлық жасалып та жатыр. Кәсіпкерлер де қолұшын созуда. Алайда, түйін шешілмеген түйткіл бар. Мәселен, мүгедектер бірінші, екінші, үшінші топқа бөлінеді. Осыларды бір жыл сайын ВТЕК-тен өткізу бір машақат. Олар ВТЕК-тен өткенге дейін өздері тіркеуде тұратын жергілікті жердегі емханаларда ем-домын алып тұрады. Кейде екінші топтағы мүгедекті үшінші топқа түсіріп, үшінші топтағы мүгедекті жұмысқа жарамды деп мүгедектігін жойып жатады. Ал, олар бұған қанағаттанбайды. Бұл қаншалықты дәлелді. Бір рет мүгедек деп танылған соң оларды жыл сайын ВТЕК-тен өткізудің не қажеті бар. Мәселен, өндіріс орнынан жарақат алып, аяғы, не қолы шолақ болып қалды делік. Осындай мүгедектерді неге жыл сайын тексерістен өткізу керек. Оған қол немесе аяқ өсіп кетпейді ғой. Тағы бір мәселе, қомқоршылық жасап жүрген, яғни, бала бағушылардың жалақысы мардымсыз. Жалпы, әлеуметтік аз қамтылғандар мен мүгедек жандарды баспанамен жұмыспен қамту бүгінгі қоғамдағы күрделі мәселе. Бұл, даланың ғана емес қала халқының да көкейкесті мәселесі – дейді біздің балдыз!

Айтақын МҰХАМАДИ

Дүйсенбі - Понедельник, 28 қыркүйек

ҚАЗАҚСТАН

06.00, 04.10 Өнұран
06.05, 16.40 «Konil tolqyny».
06.15 «Masele»
07.00 «Tansholpan»
10.00, 18.00 «Келін Өні»
12.00 «Niet»
13.35 «Бір пьесаның ізімен»
14.00,17.00, 20.00, 00.45 AQPAPAT
14.10, 21.30 Т/х «Ханзада».
15.20,21.30 «Қанатсыз құстар-2».
16.10 «Апта».
17.15 «Қызық екен...»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.00«Жүзден жүйрік»
02.00 «Ashyq alan»
02.50 «Niet»

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00 Аналитическая про-
грамма «7 күн» повтор
07.15, 18.00 «Удачная сдел-
ка»
09.15, 17.00 Тұсаукесер
«Qalamaimyn»
10.20 Телехикая «ТАЙТА-
ЛАС».
12.00 Жаңалықтар. Новости
12.30 «COVID-19.
Халықаралық сарапшылар
Алмаз Шарманмен»
13.10 Т/с «Чужое гнездо»
15.00 Тұсаукесер «Бүгін»
Тікелей эфир
16.00, 23.30 Т/х
«Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды
жаңалықтар
20.30 «Баспанаға бағыт».
Тікелей эфир
21.00 Итоги дня
21.40 Ток-шоу «Хабарлас»
00.00«COVID-19.
Халықаралық сарапшылар
Алмаз Шарманмен»
00.40 Деректі драма «Менің тағдырым»

АСТАНА

06.00 «Өн мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.55 «Үздік әзілдер»
08.00, 14.15 М/ф «Маша и медведь»
09.30, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.00, 21.00 Т/с «Сүлеймен сұлтан»
12.10 Т/х «Құйынды мекен»
13.40 «vinetime»
14.00 «Праймериз 2020»
14.05 «Профессионал»
14.45 Т/с «Брак по завеща-
нию»
16.00 «Aitarym bar»
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00,01.50 ASTANA TIMES
23.10 Т/х «Ұлы ханша»
00.40 Т/х «Таңдауым сен»
02.50 «Біреудің есебінен»
деректі драма
03.35 «KazNet»
03.55 Т/с «Не ври мне»
05.30 «Шімен апаның хикая-
лары»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Когда зовет серд-
це »
07.00 «Той заказ»
07.30 «BastyBagdarlama»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕН-
СКОЕ»
12.00 «Qoslike»
15.40 «На самом деле»
16.45 Т/с «Старая гвардия.
Прощальная вечеринка»
18.00 «Басты Жаңалықтар»
18.45 «Пусть говорят»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-
СТИ»
20.50 Т/с «Анонимный де-
тектив»

Открылось наследство после смерти гр. Орымбетовой Мариякув Калыковны, умершей 22 июня 2020 года. Прошу наследников и заинтересованных лиц обращаться к нота-
риусу Бекішбаеву А.С., по адресу: Алматинская область, город Талдықорган, ул. Шевченко, 146/4. Тел.: 41-37-73, в срок до 22 декабря 2020 года.

22.00 «П@УТИНА»
22.50 «Анонимный детектив»
продолжение
01.10 Ночной кинотеатр Пре-
мьера «Шифр»
04.05 «Ұшқалақ»

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 «Мәссаған»KZ
07.50 «Дау-дамайсыз»
қайталау
08.20 Т/х «Кара теңіз»
09.40 «Иная реальность»
10.20 Х/ф «Последний в
роду»
12.30 Х/ф «Яблочко от ябло-
ни»
16.30 Т/х «Өмір сабағы»
18.00 Т/х «Кектен туған ма-
хаббат»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 Астарлы ақиқат
21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
21.40Х/ф «Небеса подождут»
23.45 О/д «Морские дьяволы
рубежи родины»
03.00 Т/х «Астарлы ақиқат»
03.50, 05.00 Т/х «Кектен туған
махаббат»

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей
эфир/
09.00 TV-сабақ
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Сыралғы» /тікелей эф
ир/
19.30 «Дәрігер кеңесі» /
тікелей эфир/
20.00 Д/ф «Әлемнің мәдени
қазынасы»
20.25 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Әдебиет пен адамзат»
21.30 Новости
22.00 Т/с «Бәрі де анам
жайлы»
22.35 «Әсем әуен»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00 «Ризамын»
06.30 «Неге?»қайталау
08.00 Мистическое шоу «Экс-
тасенсы против детективов»
қайталау
10.30 Х/ф «Лед»
12.55 Х/ф «Белоснежка и
семь гномов»
15.00 «Кел, татуласайық»
17.50Сериал «Немного же-
наты »
19.00 Сериал «Кухня»
20.00 Информбюро
21.00 Т/с «Живой»
23.20 «Кел, татуласайық»
01.00 Алдараспан, Нысана,
Шаншар әзілдері
04.00 «Ризамын»
05.00 Әзіл студия

7 КАНАЛ

06.00 «Еленген есім»
07.10, 22.20, 04.00 Т/х
«Элиф»
08.15 Т/с «Осколки счастья»
13.00, 20.20 Т/х «Жалдамалы
қалындық»
14.00, 03.10 Т/х «Азулы
әулет»
15.10, 02.50 «Q-елі»
15.50, 23.20 Т/с «Война
семей»
17.00 Т/с «Тайны госпожи
Кирсановой»
18.10 Т/с «Балабол-2»
21.20 Т/х «Тек қана қыздар»
21.50 Т/х «Тақиясыз періште»
23.20Т/с «Первый раз про-
щается»
00.20 Х/ф «Районы»
04.50 «Өз ойым»

Сейсенбі - Вторник, 29 қыркүйек

ҚАЗАҚСТАН

06.00, 03.40 Өнұран
06.05 «Ұлы даланың көне
шаһарлары» Деректі фильм
06.30, 14.00,17.00, 20.00,
00.45 AQPAPAT
07.00 «Tansholpan»
10.00, 18.00 «Келін Өні»
12.00 «Niet»
13.35 «Қайсар жан»
14.10 «Ханзада»
15.20, 21.30 Т/х «Қанатсыз
құстар-2».
16.10 «Мәселе».
17.15 «Қызық екен»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.35 «Konil tolquny».
00.50 Футбол. Уефа. Чем-
пиондар лигасы Омония-
Олимпиакос
03.00 «Ashyq alan»

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00 «Итоги дня» повтор
07.15, 18.00 Премьера
«Удачная сделка»
09.15, 17.00 Тұсаукесер
«Qalamaimyn»
10.20 Т/х «ТАЙТАЛАС».
12.00 Жаңалықтар. Новости
12.30 «COVID-19.
Халықаралық сарапшылар
Алмаз Шарманмен»
13.10 Т/с «Чужое гнездо»
15.00 «Бүгін» Тікелей эфир
16.00, 23.30 Т/х
«Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды
жаңалықтар
20.30 «Народный кон-
троль» Тікелей эфир
21.00 Итоги дня
21.40 Т/с «Дети сестер».
22.35 Т/х «СОҢҒЫ ҮМІТ»
00.35 Деректі драма «Менің тағдырым»

АСТАНА

06.00 «Өн мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и мед-
ведь»
09.30, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.00, 21.00 Т/с «Сүлеймен сұлтан»
12.10, 23.10 Т/х «ҰЛЫ ХАНША»
13.40 Вайн тайм
14.00 «Праймериз 2020»
14.05 ПРОФЕСИИОНАЛ»
ШОУ
14.45 Т/с «Брак по завеща-
нию-2»
16.00 «Aitarym bar»
16.55 ҚОШ КЕЛДІҢІЗ
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00,01.50 ASTANA TIMES
20.55 Loto 5/36. Прямой эфир
00.50 Т/х «Таңдауым сен»
02.50 «Біреудің есебінен»
деректі драма
03.35 «KazNet»
03.55 Т/с «Не ври мне»
05.30 «Шімен апаның хикая-
лары»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Когда зовет
сердце»
06.45 «Той заказ»
07.15 «Басты жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕН-
СКОЕ»
12.00 «Qoslike»
15.40 «На самом деле»
16.50 Т/с «старая гвардия.
Прощальная вечеринка»
18.00 «Басты Жаңалықтар»
18.45 «Пусть говорят»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-
СТИ»
20.50 Т/с «Анонимный
детектив»

22.00, 02.10 «П@УТИНА»
22.50 «Анонимный детек-
тив» продолжение
01.10 Ночной кинотеатр
Премьера «Шифр»
04.10 «Ұшқалақ»

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 Кешкі жаңалықтар
07.30 Т/х «Аталар сөзі»
08.20 Т/х «ҚАРА ТЕҢІЗ»
09.40 НОВОСТИ
10.20 «Розыск»
12.20 О/д «Морские дьяво-
лы. Рубежи Родины»
14.30, 21.40 «Небеса подо-
ждут»
16.30 Т/х «Өмір сабағы»
18.00 Т/х «Кектен туған
махаббат»
19.30 КЕШКІ ЖАҢАЛЫҚТАР
20.00 «Астарлы ақиқат»
21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВО-
СТИ
23.45 О/д «Морские дьяво-
лы. Рубежи Родины»
01.30 «Розыск» (повтор)
02.15 Т/х «Астарлы ақиқат»
03.00-04.10 Т/х «Кектен
туған махаббат»

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей
эфир/
09.00 TV-сабақ
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Сыралғы» /тікелей
эфир/
19.30 «Сегодня» /прямой
эфир/
20.00 Д/ф «Әлемнің мәдени
қазынасы»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Арнайы репортаж»
21.30 Новости
22.00 Т/с «Бәрі де анам
жайлы»
22.35 «Әсем әуен»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00, 17.50 «Немного
женаты»
06.50 Информбюро (повтор)
07.50 Т/с «Ганга»
10.00 «Whats up?»
10.40, 21.00 Т/с «Живой»
13.15 М/ф «ЗОЛУШКА»
15.00 «Кел, татуласайық»
19.00 Сериал «Кухня»
20.00 Информбюро
23.20 «Кел, татуласайық»
02.00 Алдараспан, Нысана,
Шаншар әзілдері
04.00 Ризамын
05.00 Әзіл студия

7 КАНАЛ

06.00 «Қуырдақ»
06.15 «Еленген есім»
07.10 «Келесі кім?»
07.50, 22.20, 04.10 Т/х
«Элиф»
09.00,17.00 Т/с «Тайны
госпожи Кирсановой»
10.10, 18.10 Т/с «Бала-
бол-2»
12.30 Скetchком «Япырай»
13.00, 20.20, 02.10 Т/х
«Жалдамалы қалындық»
14.00, 03.10 Т/х «Азулы
әулет»
15.10, 02.40 «Q-елі»
15.50Т/с «Война семей»
21.20 Т/х «Тек қана қыздар»
21.50 «Тақиясыз періште»
23.20«первый раз проща-
ется»
00.20 «Одинокый волк Мак-
куэйд»
05.00 «Өз ойым»

Сәрсенбі - Среда, 30 қыркүйек

ҚАЗАҚСТАН

06.00, 03.50 Өнұран
06.05 «Ұлы даланың көне
шаһарлары» Деректі
фильм
06.30, 14.00,17.00, 20.00,
00.00 AQPAPAT
07.00 «Tansholpan»
10.00, 18.00 «Келін Өні»
12.00 «Niet»
13.35 «KELBET»
14.10, 22.30 Т/х «Ханза-
да».
15.10, 21.30 Т/х «Қанатсыз
құстар-2».
16.20 «Ауылдастар».
17.15 «Қызық екен»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл».
00.50 ФУТБОЛ. УЕФА.
ЧЕМПИОНДАР ЛИГАСЫ.
Тікелей эфир
03.00 «Ashyq alan»

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00 Қорытынды
жаңалықтар. Итоги дня/
повтор/
07.15, 18.00 «Удачная
сделка»
09.15, 17.00
«Qalamaimyn»
10.20 Т/х «Тайталас».
12.00 Жаңалықтар. Но-
вости
12.30 «COVID-19.
Халықаралық сарапшылар
Алмаз Шарманмен»
13.10 Т/с «Чужое гнездо»
15.00 Тұсаукесер «Бүгін»
Тікелей эфир
16.00, 23.35 Т/х
«Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды
жаңалықтар
20.30 «Баспанаға бағыт».
Тікелей эфир
21.00 Итоги дня
22.40 Т/х «СОҢҒЫ ҮМІТ»
00.35 Х/ф «МЕНИҢ
ТАҒДЫРЫМ»

АСТАНА

06.00 «Өн мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.55 «Үздік
әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и мед-
ведь»
09.30, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.00, 21.00 Т/с
«Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.20 Т/х «Ұлы
ханша»
13.40 «Vine time»
14.00 «Праймериз 2020»
14.05 «Профессионал»
шоу
14.45 Т/с «Брак по заве-
щанию»
16.00 «Aitarym bar»
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00,01.50 ASTANA TIMES
20.55 Loto 6/49. Прямой эфир
00.50 Т/х «Таңдауым сен»
02.50 «Біреудің есебінен»
деректі драма
03.35 «KazNet»
03.55 Т/с «Не ври мне..»
05.30 «Шімен апаның
хикаялары»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «КОГДА ЗОВЕТ
СЕРДЦЕ» ТЕЛЕХИКАЯСЫ
06.45 «Той заказ»
07.15 «Басты
Жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕН-
СКОЕ»
12.00 «Qoslike»
15.35 «На самом деле»
16.50 Т/с «Старая гвардия.
Прощальная вечеринка»
18.45 «Пусть говорят»

20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-
СТИ»
20.50 Т/с «Анонимный
детектив»
22.00 «П@УТИНА»
22.50 «Анонимный детек-
тив»
01.10 Ночной кинотеатр
«Шифр»
04.05 «Ұшқалақ»

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 Кешкі жаңалықтар
07.30 Т/х «Аталар сөзі»
08.20 «Қара теңіз»
09.40 НОВОСТИ
10.10 «РОЗЫСК»
12.10 О/д «Морские дьяво-
лы. Рубежи Родины»
14.30 Х/ф «Небеса подо-
ждут»
16.30 Т/х «Өмір сабағы»
18.00 Т/х «Кектен туған
махаббат»
19.30 КЕШКІ ЖАҢАЛЫҚТАР
20.00 «Астарлы ақиқат»
21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
23.45 О/д «Морские дьяво-
лы. Рубежи Родины»
01.30 «РОЗЫСК» (повтор)
02.15 «Астарлы ақиқат»
03.00 «Кектен туған махаб-
бат»

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей
эфир/
09.00 TV-сабақ
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Сыралғы» /тікелей
эфир/
19.30 «Бүгін» /тікелей эфир/
20.00 Д/ф «Әлемнің мәдени
қазынасы»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Экорейд»
21.30 Новости
22.00 Т/с «Бәрі де анам
жайлы»
22.35 «Әсем әуен»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00, 17.50 Т/с «Немного
женаты»
06.50 Информбюро (повтор)
07.50 Т/с «Ганга»
10.00 «What's up?» қаз
10.50, 21.05 Т/с «Живой»
13.15 Х/ф «Золушка-2: Меч-
ты сбываются»
15.00 «Кел, татуласайық»
19.00 Сериал «Кухня»
20.00 Информбюро
23.25 «Кел, татуласайық»
02.05 Алдараспан, Нысана,
Шаншар әзілдері
04.00 Ризамын
05.00 Әзіл студия

7 КАНАЛ

06.00 «Қуырдақ»
06.15 «Еленген есім»
07.10 «Келесі кім?»
07.50, 22.20, 04.10 Т/х
«Элиф»
09.00,17.00 Т/с «Тайны
госпожи Кирсановой»
10.50 Т/с «Балабол-2»
12.30 Скetchком «Япырай»
13.00, 20.20 Т/х «Жалдама-
лы қалындық»
14.00, 02.50 Т/х «Азулы
әулет»
15.10, 02.40 «Q-елі»
15.50 Т/с «Война семей»
18.10 Т/с «Балабол-3»
21.20 Т/х «Тек қана қыздар»
21.50 Т/х «Тақиясыз
періште»
00.30 «Первый раз проща-
ется»
00.20 Х/ф «Я здесь»
04.50 «Өз ойым»

АШЫҚ ӘНГІМЕ

ҚУАТТЫ АРМИЯ – ЕЛ ТІРЕТІ

АЛАТАУ: – Есет Жеңісұлы, алдымен, әңгімені өзіңіздің әскери қызмет еткен тұстарға шолу жасаудан бастасақ. Ол кездегі әскер қандай еді?

Есет ДӘУРЕНБАЕВ: – Біздің кездегі әскер өзгеше еді. Қиындығы мен қуанышы да қатар жүрді. Ол тұстағы әскерилердің борышын өтеу мерзімі 2 жыл, ал матростардың мерзімі 3 жыл болатын. Жауапкершілік, патриоттық сезім, идеология деген мықты болды. Үлкен альбом жасап, ішіне әскердегі оқиғалардың суретін салатынбыз. Кеңес кезіндегі әскер қатарына алынғандарды Германия, Беларусьсия, Ресейге жіберетін. Ал еліміз тәуелсіздік алып, өз алдына ел болғалы әскери борышты өтеу мерзімі 1 жылға қысқарды.

АЛАТАУ: – 18 жасқа толған барлық жігіт әскерге шақырту алатынын білеміз, бірақ қандай жағдайда әскери қызметті кейінге қалдырып, әскерге шақырудан босатылатыны жайында көбі біле бермейді. Сол жағын толығырақ айтып берсеңіз.

Есет ДӘУРЕНБАЕВ: – Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы және Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы негізінде 18-27 жас аралығындағы азаматтарды әскерге шақыру жылына екі мәрте, наурыз-маусым және қыркүйек-желтоқсан айларында жүргізіледі. ҚР 2012 жылдың 16 ақпанындағы №561-IV Заңының 35-бабында көрсетілгендей отбасы жағдайы, білім алуды жалғастыру үшін, денсаулыққа байланысты және басқа да себептер бойынша әскерге шақыруды кейінге қалдыруға болады. Егер, денсаулығы салдарынан әскери қызметке жарамсыз деп танылса, жиырма жеті жасқа толған, заңды негіздер бойынша мерзімді әскери қызметке шақырылмаса, туыстарының бірі яғни әкесі, анасы, аға-інілері әскери қызмет өткеру кезеңінде қызметтік міндеттерін атқару кезінде қаза тапса және баласы бар болса асыраушы ретінде әскерге шақырудан босатылады.

АЛАТАУ: – Әскери-техникалық және де өзге мамандықтар бойынша даярлау қалай жүргізіледі?

Есет ДӘУРЕНБАЕВ: – Әскери-техникалық және өзге де мамандықтар бойынша даярлау өтеусіз және өтеулі негізде жүргізіледі. Өтеусіз негізде даярлауға денсаулығы бойынша әскери қызметке жарамды, он жеті жас алты айдан асқан жиырма алты жасқа дейінгі дайындық аяқталғаннан кейін мерзімді әскери қызметке шақыруға жататын немесе жұмылдыру резервіне алынатын азаматтар тартылады. Негізгі орта және жоғары білімі бар әскерге шақырушыларды мамандандырылған ұйымдарға іріктеу кезінде, олардың әскерге шақыруға дейінгі алған мамандықтары есепке алынады. Өтеулі негізде дайындауға денсаулық жағдайы бойынша әскери қызметке жарамды әскери міндеттілер жиырма төрттен жиырма жеті жасқа дейінгі денсаулық жағдайы бойынша әскери қызметке жарамды немесе шектеулі жарамды, соның ішінде әскери қызметке шақыру мерзімі кейінге қалдырылған әскерге шақырылушылар тартылады. Әскери міндеттілерді өтеулі негізде даярлау ақылы түрде жүзеге асырылады. Өтеулі негізде оқыту үшін әскерге шақырушыларды, әскери міндеттілерді жинау ерікті түрде болады. Әскерге шақырушыларды жиын пунктінен мамандандырылған ұйымдар орналасқан жерге дейін тасымалдау бойынша шығыстар да өтеусіз негізде әскери-техникалық және өзге де мамандықтар бойынша даярлау құнына қосылады. Әскерге шақырылушылар қатарынан 10 адамнан аспайтын оқу бөлімшелері, саны 30 адамнан аспайтын оқу взводтары (топтары) жасақталады.

АЛАТАУ: – Оқу бөлімшелері деп қалдыңыз, Талдықорған қаласында қанша бөлімше жұмыс істейді?

ӘСКЕР – БІЗДІҢ ЕГЕМЕН МЕМЛЕКЕТІМІЗДІҢ БЕРІК ҚАЛҚАНЫ. ОНЫ НЫҚ ҰСТАП ТҰРУ – ҚАСИЕТТІ БОРЫШ ҚАНА ЕМЕС, СОНДАЙ-АҚ, ЗОР МӘРТЕБЕ. «ӘСКЕРИҚЫЗМЕТ–ЕЛТӘУЕЛСІЗДІГІНІҢ,ҚАЗАҚСТАННЫҢӘРШАҢЫРАҒЫНЫҢ ТЫНЫШТЫҒЫ МЕН АЛАҢСЫЗДЫҒЫНЫҢ КЕПІЛІ» ДЕГЕН СӨЗ ӘРБІР АЗАМАТҚА РУХ СЫЙЛАЙДЫ. ҚАЗАҚ ӘСКЕРІНДЕ ҚЫЗМЕТ АТҚАРЫП, ОТАН АЛДЫНДАҒЫ БОРЫШЫН ОРЫНДАУДА ЕР ЖІГІТТЕРГЕ АСА ЖАУАПКЕРШІЛІК ПЕН ҮЛКЕН МІНДЕТ ЖҮКТЕЛЕТІНІ ХАҚ. ОСЫ БАҒЫТТА ӘСКЕРГЕ БАРУҒА АЗАМАТТАРЫМЫЗДЫҢ ҚҰЛШЫНЫСЫ ҚАНДАЙ? ҚАЗАҚСТАН ҚАРУЛЫ КҮШТЕРІНІҢ ҚАТАРЫНА САРБАЗДАРДЫ ДАЙЫНДАУ МЕН ШАҚЫРУ ҚАЛАЙ ЖҮРУДЕ? МІНЕ, ОСЫ ЖӘНЕ БАСҚА ДА САУАЛДАРДЫҢ АЯСЫНДА ӘНГІМЕ ӨРБИТУДЕ АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ ТАЛДЫҚОРҒАН ҚАЛАСЫ ҚОРҒАНЫС ІСТЕР ЖӨНІНДЕГІ БАСҚАРМА БАСТЫҒЫНЫҢ ӘСКЕРИ ПАТРИОТТЫҚ ЖҰМЫС ЖӘНЕ ҚР ҚАРУЛЫ КҮШТЕР АРДАГЕРЛЕРІМЕН ЖҰМЫС ЖӨНІНДЕГІ КЕҢЕСШІСІ ЕСЕТ ЖЕҢІСҰЛЫ ДӘУРЕНБАЕВ ПЕН СҰХБАТТАСҚАН ЕДІК.

Есет ДӘУРЕНБАЕВ: – Қазір Талдықорған қаласында төрт бөлімше жұмыс атқаруда. ҚР Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметі, ҚР Қарулы Күштері, ҚР Ұлттық Ұланы және ҚР мемлекеттік күзет қызметі бөлімдері бойынша әскери қызметкерлерді шақырамыз. Барлық аудан-ауылдардан келген әскерге шақырылғандарды осы төрт бөлімше бойынша жинап, Қазақстанның басқа қалаларына жібереміз. Соңғы 6 жылда республика бойынша әскерге шақырылғандар саны бойынша бірінші орында келеміз.

АЛАТАУ: – Әскерден қашып, тіпті соңы қайғылы жағдаймен аяқталған оқиғалар жиі ұшырасып жатады. Сіздіңше, мұндай жағдайлардың алдын алу үшін не істеу керек?

Есет ДӘУРЕНБАЕВ: – Иә, қазір әскерге барғысы келмейтіндер, әскерге барып, қашып кететіндер жоқ емес. Мұндай жағдайлардың алдын-алу үшін баланы жастайынан патриоттыққа тәрбиелеуіміз керек. Елбасы Н.Назарбаевтың 2018 жылғы 5 қазандағы Жолдауына сәйкес республика

бойынша балалар мен жасөспірімдердің «Жас сарбаз» әскери патриоттық клубтары мен сыныптары құрылды. Осы Жолдау аясында 2019 жылы 9 қаңтар күні Алматы облысы әкімінің және 9 ақпан күні Талдықорған қаласы әкімінің өкімі шығып, штаб құрылды. Талдықорған қаласындағы №19 М. Жұмабаев атындағы орта мектеп гимназиясы мен Еркін ауылдық округіне қарасты Көктал ауылындағы №11 орта мектепте арнайы «Жас сарбаз» сыныптары ашылды. Әр сыныпта 25 баладан. Оның басты мақсаты – балаларға әскери-патриоттық тәрбие беру. Осы сыныпты бітірген балаларға арнайы куәлік беріледі. Алдағы уақытта қаламыздағы 14 мектептен «Жас сарбаз» сыныбын ашамыз деген жоспар да бар. Соның ішінде № 20 мектеп физика-математика пәндерін тереңдетіп оқытады. Осы мектептің кабинеттерін "Smart сарбаз" бойынша жабдықтасақ дейміз. Оған мемлекет қолдау көрсетуде, қаржы бөлінсе, біз жұмысымызды бастауға дайынбыз. Сонымен қатар №7 Ушинский атындағы орта мектеп гимназиясында

«Жетісу тарландары» деген арнайы клуб бар. Талдықорған қаласы бойынша барлық мектептен жиналып, 35 бала мүше болды. Клуб мүшелері өте белсенді, жыл сайын «Айбын» әскери-патриоттық жастар жиынына қатысып, жүлделі орындардан көрініп жүр. Өскелең ұрпақты әскери-патриоттық рухта тәрбиелеуде «Айбын» сияқты жастар жиынының да берері көп. Бұл ойындар мектеп оқушыларының бастапқы әскери даярлық бойынша білімдерін нығайтуға оң ықпал етеді. «Жақсы дәстүрге айналған «Айбын» әскери-патриоттық жиыны – отаншыл жастарды адал қызмет етуге, ел қорғаны болуға тәрбиелейтін бірегей алаң» деп Президент Қасым-Жомарт Тоқаев айтқандай, осындай ерекше жетістіктер Талдықорған қаласының мерейін үстем қылуда. Қазір де балалар дайындық үстінде, 28 қыркүйек күні онлайн режимде ресми ашылуы болады.

АЛАТАУ: – «Жас сарбаз» әскери-патриоттық сыныбын аяқтаған балалар әскери қызметке шақырыла ма? Әлде сол арнайы куәлікпен әскерге шақырудан босатыла ма?

Есет ДӘУРЕНБАЕВ: – Ол – баланың таңдауына байланысты. «Жас сарбаз» арнайы куәлігін алғаннан кейін, әскери жоғары оқу орнына түссе де болады. Елімізде бірнеше әскери жоғары оқу орындары бар. Мысалы, 2019 жылы Құрлық әскерлері әскери институтына 4 бала, Екі мәрте кеңес одағының батыры Т.Бигелдинов атындағы әуе қорғаныс күштерінің әскери институтына 3 бала, Радиоэлектроника және байланыс әскери-инженерлік институтына 1 бала және Ш.Уәлиханов атындағы Кадет корпусына 7 бала грантқа түсті. Осылай оқуын жалғастырып, әрі қарай жұмыс істеуіне мүмкіндік бар.

АЛАТАУ: – Сүбелі әңгімеңізге рахмет.

Мадина АҚМАТОВА

Әңгіме

Айнала төңірек көрдей қараңғы. Жаңбыр толастамай, бірқалыпты сілбіп тұр. Үсті-басы малмандай су Құлболды сүйретіліп келе жатқанына қанша уақыт өткенін білмейді. Тіпті, өзіне қай бағытқа, неге келе жатқаны да беймәлім. Оған тоқтамай жүре бергені ғана керек. Әйтеуір, бәрінен безсе болды. Қарасын батырса болды. Ешкімнің даусын естімесе болды.

Өттең, аяғы жерге тимей жүгіре алса ғой. Құйын-шыбынға айналып, ешкім жоқ қу медиеннен бір-ақ шығар еді. Өйту қайда, жүре-жүре жаңбыр суымен былқылдап қалған топыраққа батып, добалдай болып қалған ботинкасын әзер сүйретіп ілең-салаң.

Қай кез екенін, сұлдері мүлде құрыды. Бүк түсіп отыра кеткен. Со бойы біраз жантайып жатып, арқасына қарай аударылды. Көзі қара түнке аспанда. Не ай, не жұлдызы жоқ.

Кірпігі айқаса берді. Не ұйқы екенін, не елес екенін, жарық дүниенің бетімен тұлымшағы желбіреп, жүгіріп келе жатқан құйтақандай өзін көрді...

Ар жағында аяғы жерге тимей салбырап бір сұлба тұрған сияқты. Әкесі ме, жоқ ол емес пе, ажырата алмайды.

— Қайда бара жатырсың? — деп сұраған секілді.

- Білмеймін.
- Білмегені қалай?
- Сол, білмеймін.
- Онда неге шықтың иен далаға?
- Басқа барар жерім қалмады.
- Бүлдірдің бе, бірдеңе?
- Жо... жоқ.
- Енді не?
- Жұмсайтын ешкім қалмады.
- Қайда жұмсайтын?
- Қайда болса да.
- О қалай, сонда?
- Солай...
- Неге?
- Білмеймін...

Сұлба жоқ болып кеткендей болып көрінді. Солай құлдырақтап жүгіріп бара жатқан бала... Әй, анау өзі ғой, өзі...

Ес кіргеннен білгені — әкесі марқұм колхоз басқармасының кісі шақырғышы еді. «Ананы шақыр, мынаны тап», — деп бастық жұмсайды, бас бухгалтер жұмсайды, бас экономист жұмсайды, бас инженер жұмсайды, ең аяғы кассирге дейін соны істейді. Торшалақ атпен ертеңнен кешке дейін көшеден көшеге тепеңдейтін де жүретін, әкесі. Тіпті, ауылдағы той, асқа да жұртты шақыруға ел соны жұмсайтын. Ол енді колхоздың жұмысы емес, өз еркіне байланысты. Тұра шабуға, Құдайдың құдіреті, әкесінің өзі елендеп елпілдеп тұратын. Жұрт та мұның әкесі шақырып болмаса, ешқайсысы келмей қалатындай, «Өзіңіз барып айтпасаңыз», — десіп үзіліп тұратын. Өздері немесе қайсы біреуге шақыртса, әкесі кәдімгідей ренжіп, өкпелеп қалатын.

Неге екенін кім білсін, әкесі бұл ат басына ие болар күніне жеткенде жұрттың кісісін шақыруға осыны жіберетін болған. «Тіпалшақ болған өзіңе жақсы» деген. Тұқым қуалағандікі ме, бұл жұмсаған жаққа қарай құйындай ұшатын еді. Сонда бүкіл ауыл азан шақырып қойған аты — Құлболдыны ұмытып, Тіпалшақ атап кеткен.

Тіпалшақтың «барып кел, шауып кел» өмірі мектепте одан ары қарай жалғасты. Әсіресе, төртінші-бесінші кластан бастап үдеді.

Бұларға жақын туыстығы бар дәу ақсары әйел — класс жетекшісі еді. Қалай соның сабағы болады, «Таңқиев, бері кел», — дейді. Оған дейін жазып қойған қағазын төрт бүктеп, бұған сыбырлайды:

- Складқа барасың.
- Аһа.
- Жанан ағанды білесің ғой.
- Аһа.
- Соған мына қағазды көлденең көзге көрсетпей бер.
- Аһа.
- Енді бір кезекте:
- Магазинге.
- Қайсысына?
- Промтоварьға.
- Пұхың қатын ұстайтын ба?
- Соған. Мына записканы ешкімге байқаптай ұстат.

Не керек, мұның дәу ақсары әйелдің сабағында «оқитыны» колхоздың завскладына, дүкенге, қой фермасының бригадиріне записка тасу болатын. Қайсыбірде класс жетекшісінің завфермаға жазған запискасын оқып қалғаны бар. Оқын деп оқыған жоқ. Ананың колхоз кеңесінен шығар кезін күтіп ұзақ тұрып қалған. Содан әуестік биледі. Қағаздың орауын жазса,

он-он бес-ақ жол. «Бөдел қайнаға, көрген жерде «Келін шырақ, келіссек қайтеді?» — деп қоймайсыз... Біздің үй біраз болды, етсіреп қалды. Ініздің дімкестігін білесіз. Келген, кеткеннің кім көрінгені өңгеріп әкетіп бара жатқан колхоздың көп қойының біреуін келінізге де қиярсыз...»

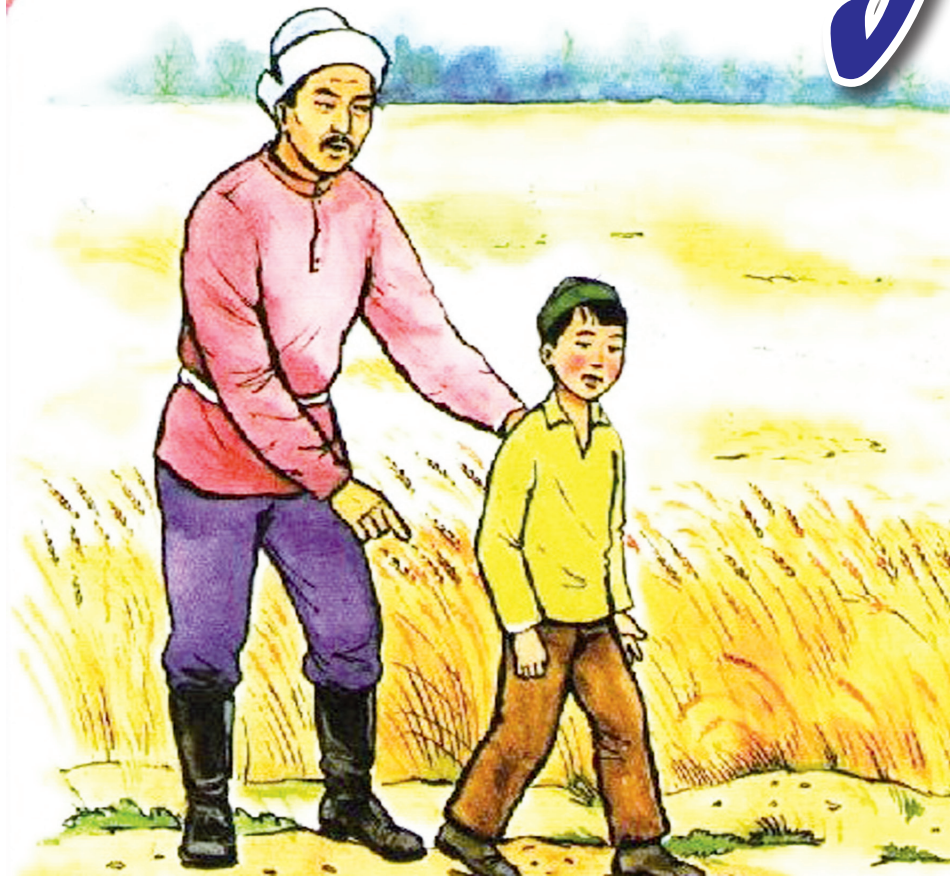
Тәтейінің запискалары жөкелеріне негізінен бір мәтінмен, тек өтініші әрқилы жазылатын. Бірінен ет, бірінен май, бірінен көкөніс сұрап, дегендей. Әйтеуір, кімге жазылса да, мәтіннен «Келін шырақ, келіссек қайтеді?» — деп қоймайсыз» дегені түспейтін. Оның не емеурін екенін о кезде бұл әрине, түсінген жоқ. Таңырқағаны — мұғалім де анадан да, мынадан да оны-мұны сұрай береді екен ғой деген ой. Ал жанына жаққаны — тәтейінің бұдан сабақ сұрамайтыны, тоқсан сайын төрт шығатыны. Сонда мұның балғын жан-дүниесінде «жұмысын істеп берсең, жаның қиналмайды екен, ә» деген беймәлім де, бейбақ бір сезім лүп еткен. «Ал» десең оның не шаруа екенімен ісі жоқ, тұра шабатынын бірінен-бірі естіген мұғалімдер ендігі жерде кезек-кезек жұмсайтын болды... «Таңқиєв, әй, аулада алақандай жоңышқа бар еді, соны келіп шауып тастай салшы». «Таңқиєв, қарағым, біздің үйдің оншақты қой-ешкісінің оймақтай қорасының көңін аударып беріп кетші, осы қазір келіп, айналайын...» Осылай кете береді. Тіпалшақтікі не... Жазған құлда шаршау жоқтың кері. Әйтеуір, қай сабақтан да бірыңғай төрт. «Не себепті бес қоймайды екен?» деп те ойлайды. Өлде, жұмыстарын жақсы жасай алмай жүр ме. Не десе де, бұл сабаққа қатыспаса да, жөндеп оқымай-ақ, мұғалімдердің «анда бар, мұнда кел, ананы шап, мынаны ор»-ымен он жылдықты бесі болмаса да, екі мен үш жоқ бағамен аяқтап шықты. Сонда қаперіне алып, қатып-семіп қалған байламы — институтта да өстеді. Олар да адам. Олардың да шаруасы шаш етектен. Оларға да жұмсайтын, жұмсаған жақтарына аяқ-қолы жерге тимей баратын біреу тегі керек. Сөйтіп институтқа де-тін-ақ, оның денінде біреудің өзін жұмсағанын асыға тосатын әлдебір елендеп, елегізу мінез пайда болған. Сонысын медет тұтатын. Демеуі, сенері сол ғана болып қалып еді. «Ал кеттім, Алматыға» дегенде, көшеге үстіне жақсы киім киіп шығуға ұялатын әкесінің мұны қимай көзі мөлтең-мөлтең етіп... Ал көрші-қолаңның өзгедей дері бар екен. Сондағылары, бұлар енді мұны жұмсағандай жұмсайтын, жұмсағанда бұл ұқсап жүгіре жөнелетін кім қалды?... Соны естігенде төбесі көкке сәл тимей... Өзіне өзінің жүрегі елжіреп, бауыры езіліп, көңілі босады. «Кеп тұрам», — деп кемсендемесін бе.

Айтпақшы, сол Алматыға оқуға барамын, деп бірақ ненің оқуына баратынын білмей, біреу сұраса «Көрем ғой»-дан әрі аса алмай, әрі-сәрілеу жүргенде, бұларға жамағайын болып келетін, осы ауылдан шыққан тұңғыш замдеканның келе қалмасы бар ма. Әкесі мұны бас салып соған қарай сүйрелей жөнелді. «Құдай өзі айдап келді, — деп елпілдеді. — Ананың да, мынаның да бетін қайтармай шапқылап жүргеніміздің өтеуі».

Замдекан төрде көп қабаттап төселген көкжұрақ көрпенің үстінде көкала жастықты қолтығына тығып алып көлденең жатыр екен. Әкесі барған бойда сөзбен бас салды:

- Мына жалғызды не Алматыңа алып кет, не мені көміп кет. Сүйегі менікі, еті сенікі. Ұр, соқ, әйтеуір үністүткен кіргіз мұны. Өтістөті мынау — өріп жүрген өң төрт. Бұл неге екенін, Замдекан көз салғанда ыржиган. «Ынжық емес пе?» деп қалды анау. — Ылғи емес, — деді әкесі. — Қазір ұялып тұрса, онысын қазір ұмытып кетіп, неғылатын да бар... Ал енді бар ма, менен де асқан тіпалшақ, сұра мына елден. Жер түбіне жұмса, керек болса. Барып та келеді, алып та келеді. Тап дегенінді табады. Түбіміз бір — Тұрағұлмыз.
- Келсін. Көрелік, — деген замдекан тілдей қағазға телефонын жазып беріп жатып.
- Бір сауғанда қара қазанды толтыратын қарала сиырды сатып, қалтасына салып беремін, қарағымның, — деп әкесінің қуан-ғанынан өптер-төптері шыққан.

- Алып-ұшып Алматыға жеткенде, замдеканның алғашқы сұрағаны:
 - Қалтаң қалай, бала?
 - Қарала сиырды сатқанбыз, — деді бұл.
 - Онда, әуелі пәтер іздейік.

Бақса, замдекан қатын-баласымен баяғыда ажырасқан. Одан кейін де екі-үш әйелмен дәмдес-тұздас болыпты. Болғанда, пәтері бар балалы әйелдермен. Біреудің қатыны болған саған да қатын болғанымен, баласы — бала болмайды екен. Содан кет-інгі жерде бұрын да бала тұмаған, енді де тұмайтын, бірақ пәтері бар қатын іздегіріп жүрген жайын айтты.

— Ол табылғанша екеуіміз пәтер жалдап тұра береміз, — деді. Сосын мұның қандай мамандық алғысы келетінін сұраған.

— Білмеймін, — деп бұл шынын айтты. — Түсінікті, — деді ол. — Онда өзім қызмет істейтін тіл, әдебиет факультетіне тапсырамыз документтерінді.

— Мейлі.

Қайсыбірде білім деңгейін сынап көргісі келді ме, сұрады:

- Қобыланды батыр эпосын білетін шығарсың?
- Тайбурыл деген аты бар ғой, оның.
- Құртқаны ше?
- Қатыны ма?
- Әй, — деп қалды анау, сосын ары қарай сұрады. — Соның образын айтшы.

- Кімнің?
- Құртқаның.
- Жаңағы ғой ол.
- Жаңағың не?
- Қатыны.

Замдекан күліп жіберді.

— Сен өзің мектепте... Өріп жүрген өң төртті өзің алдың ба? Шыныңды айт», — деді. Бұл ыржыған. «Түсінікті...» деп замдекан күрсінді. Екі-үш күн өткеннен кейін: «Документтеріңді сырттай оқытатын бөлімге тапсырамыз. Өйтпесек, сенің жағдайың қиын екен, — деген. — Әзірше, екеуіміз екі жақтап, пәтері бар, бала тұмайтын қатын қарастыра берейік». «Қатырамыз», — деген бұл. Артынан ойласа, бала тұмайтын, пәтері бар қатын табу барып кел, алып келге тән қатыра салатын шаруа емес екен. Пәтерінің бар-жоғын білуді қойшы, бала тұмайтынын қалай білуге болады. Қайтіп, не деп сұрайсың. Қарастырып жүрген болып, қаңғып-қаңғып қайтып келетін. «Басқасына жұмса» деп тіледі. Бара алатын мен ала алатынға жұмса ғой, шіркін. Соған қарай екі етегі делендеп кердең-кердең, табаны қызып, қолтығы жіпсіп, танауы шуылдап, жағасы жайлау жарқ-жүрқ келе жатса...

Зары Құдайдың құлағына жеткен шығар, қайсыбір күні замдекан:

- Бала, сапарға жинал, — деді.
- Қатырамыз, — деді бұл, қайда барып, не қоятынын сұрап-біліп жатпай-ақ.
- Замдекан айтса, сапардың мән-жайы мынандай: Декан биыл алпыс жасқа толмақ. Соның алдында туған өңірін аралап қайтпақ. Қасына үш-төрт дөкей достары ілеспек. Соларға қосшы бала болып барады

бұл. «Қатырамыз», — деді бұл, тағы да.

Содан ілескен дөкейлерге. Дөкейлердің жол бұйымдары, киімдері салынған екі қара чемодан қолында, арқасында рюкзақ, бүкшең-бүкшең бүлкілдің қызығын енді көрді. Қолым ойылды, қолтығым сөгілді дейтін емес, қайта жадырап, жаны кірді. Шөйін тасыды, арақ-шарап құйды, костюмін кигізіп, галстугын тақты. Олар демалып қалған соң түннің бір уағына дейін киімдерін үтіктеп, бет орамалдары мен носкилерін жуып, бір тыным тапқан жоқ. Және осының барлығын жан-тәнімен істеді.

Не көп, малы көп өлке екен. Бітпейтін сойыс. Жиылмайтын көл-көсір дастархан. Деканға ілесе шыққан дөйдің біреуі ішсе — араққа, жесе — тамаққа тоймайтын пәле екен. Көргенде қызықты содан көрді. Қорылы сұмдық болған соң, жеке бөлмеге жататын. Арақ пен тамаққа мелдектеп алған соң, шешіндірудің өзі қиямет-қайым. «Бала, шалбарымның ауын ағытып жібер», — дейді. «Носкиімді шешіп жібер», — дейді. «Жейдемнің жеңін тартып жібер», — дейді. «Жастығымды биіктет», — дейді. Соның бәрін бітіргенде, «қалтаң-селтең жүрген қыз-келіншек болса, қарастыр», — дейді. Мұның жауабы дайын: «Қатырамыз!»

Енді бұлар, бұлардан естіген тағы бір дөкейлер қит етсе, Тіпалшақты іздейтін заман келді. Әрине замдекан ағасы арқылы. «Құдайың берді, бала, — дейді ол. — Сырттай оқуға үйде жатып түсетін жағдайдасың, енді». Онысы рас болды. Алайда мектептегі сияқты институтта да оқуда береке болмады. Біресе ана оқытушы, біресе мына оқытушы: «Каменкада біреудің берешегі бар еді, алып көлсең...», «Калинин колхозына барып, белен деген зауочникті тауып, бір қой сойып берсін десең...», «Жеңгенді Ұзынағаштағы төркініне жүгін көтерісіп, жеткізіп салсаң...». Өйтсең-бүйтсең... Мүнікі баяғы: «Құп, ағай, қатырамыз». Бұл оқыған жоқ, сабақты сол «Қатырамыз» оқыды.

Осылай үш-төрт жыл өтті. Осы үш-төрт жылда оқуды өз басымен қатырмағанымен, өз аяғымен жүріп қаланың есік-тесігін, қонақ үйлерін, дүкендерін түгел біліп алды. «Барып кел, алып кел, тауып кел»-дің арқасында. Ары қарай да осылай бола береріне еш күмәні жоқ еді, алшаң-алшаң басқан ай мен күннің аманында институттың ректоры орнынан кетіп, басқасы келіп, оқу орнының астаң-кестеңі шыққан. Декан орнын босатып, онымен бірге орынбасары — мұның ағасы кетті, оқытушылардың талайы солардың жолын құшты. Негізінен олар мұны ары-бері жұмсайтындары еді. Ендігі жерде жұмсайтын оқытушы қалмаған соң, қайтеді, келесі семестрде емтиханның бәрінен әкі алған Тіпалшақ институтпен қош айтысқан...

Оу, ары қарай қайтпек керек?

* * *

...Кірпігі қимылдады. Есі сол кіресілі-шығасылы. Лай сумен ағып бара жатқандай болды. Жанталасып жағалау іздемек еді, қолын ағыс создырмайды. Айғайласа, сұмдық-ай, өз аузын өзі көрді. Ыржиып қалыпты. Үні шықпайды. Әуе жақтан еңкіл естіледі. Аспан жылпап тұрған сияқты. Аспан жылаушы ма еді... Денесі қозғалып кетті. Сәл-пәл өзіне келгендей болды. Ағып келе жатқан лай су жоқ. Жер. Иә, жерде жатыр. Сілбіп тұрған жаңбырмен жер де, бұл да өбден лай болған. «Адам топырақтан жаралған...» Санасында осы ой қылт етті. «Топыраққа айналады...» Өзі естіп күбірледі ме, жоқ басқаның сыбыры ма, айыра алмады... Жоқ, айырды. Анау... Сол... Баяғы өзі жейдесінің жеңін шешкен, ауын ағытқан, шұлығын сыпырып алатын әйел құйрық, әңгелек бас, әтеш тұмсық... Бұ, неғып жүр?.. Қазір ғана... Қайда кетті?.. «Әй, әй, қайдасың?» Өз дауысын өзі де естіген жоқ...

Оқудан шығып қалған соң, Тілалшақ қайда барарын білмей сенделіп біраз жүрген. Ақыр соңында баяғы замдекан ағасына жолығуды ойлады. Ол қызметінен кеткелі арада едәуір уақыт өткен. Екеуі бір жылдан астам бір пәтерде тұрды ғой. Со кезде ажырасып кеткен әйелі автокөлік апатынан қайтыс болып, екі қызына енді өзі бас-көз болуды ойлады ма, жоқ пәтері бар, бала тұмайтын қатын табылмады ма, әйтеуір көп ұзамай отбасына оралған. Бір мектепке жұмысқа тұрыпты. Айтқан ақылы:

— Ана жылы деканның алпыс жылдығына байланысты туған өңіріне барған сапарында қасына ілсекеннің бірі мықты бір мекеменің бастығы. Соған барып көр. Мекен-жайы, мынау...

— Ол әлгі әйелқұйрық?..

— Иә, сол.

Келді. Ұзақты күн тосып жүріп, кірді-ау, кабинетіне. Ол бұған ұзақ үңілді. Сосын барып: «Осы сені қайдан көрдім, айт», — деді. Бұл айтты. «А...а... Ия, ия, — деп жүзі жылыды. — Солсың. Рас. Енді ана дос... Қызмет... Болады ондай, болады. Но жалко...»

Тілалшақ оның декан туралы айтып тұрғанын түсінді.

— Аға, мен жұмыс іздеп келіп едім, — деп Тілалшақтың көзі жыпылық қағып, жылтың-жылтың етті. Анау ай-шай жоқ сұрағаны:

— Қатының бар ма?

— Әлі... — деп бұл міңгірлеп қалған.

— Онда дұрыс, — беторамалының бүктеуін жазып, бырық еткізіп сіңбіріп, қайта бүктеп қалтасына салып қойды. — Қатынсыз... Қу бас адамға лайық бірдеңе бар, менде. Ылдым-жылдымдық. Анау кезде, әлгі ана жаққа бірге барғанда, көзіммен көргем. Сонда... — Ол кеңкілдеп көп күлді. — Бір санынан бір саны жіңішке қыз ба, келіншек пе, қайдан тауып келдің, түн ортасында?

Бұл қызарақтап қалды. «Істемін десең, саған беретін қызметімнің характері: «Анда жүгір, олай шап... Бол ұмтыл, дереу жет... Апар, әкел, күтіп ал, шығарып сал болып келеді...» «Қатырамыз!» деп қақшып қатып қалды. Қақшыып қатып қалған қаншырдай қатқан арық денесінің өн-бойын ыстық кезіп кеткендей, бусанып, қатты тершіді.

Бұл мекемеде кезінде, небір марқасқалар қызмет істеп, құрметті демалысқа шыққан екен. Марқасқа болғанда, атақтан, абыройдан кенде болмаған. Кеуделері толған орден, медаль. Шетінен зиялы, құрметті, ғұлама... Зейнетке шығып кеткен дейтін емес, қай-қайсының да жүрген-тұрғаны барып тұрған міндет. Төбесі көрінгеннен алдынан құрақ ұшып шықпасаң, қолтығынан сүйемелдеп кіргізбесең, «Ал, көке» деп отырғызбасаң, айтқанын екі еткізсең, бөлеге қалатының оп-оңай екен. Өздері құрметті демалысқа кеткенімен біреуінің баласы, біреуінің нағашысы немесе жиені, біреуінің қайын жұрты дегендей, дәурендерінің жүріп тұрған кездерінде билікке жетелеп, итеріп, кіргізіп кеткен жағдайлары бар боп шықты. Оларын айтпайды, ал мұның бастығына: «Мына креслоға өзіміз жабылып отырғызған баласың» дегенді, сөз жоқ келген сайын бір әуендетіп өтеді. Мұның ар жағы қилы-қилы бұйымтай. Жаз бойы, мәселен, кезегімен елге шығып, аунап-қунап, қысқа соғымдарының мәселесін шешіп қайтатындары әдетке айналған. Тілалшақтың негізгі қызметі соларға қосшы ретінде ілесіп барып, қайту болып шықты. Марқасқалардың барып-келіс шығыны мекеменің мойнында. «Дымың ішінде болсын» деп бастығы Тілалшақтың қалтасына бір буда ақша салып береді. Сондағысы: «Шатақ шал ашығып қалмасын, шатақ шал шөлдеп қалмасын...»

Сөйтіп, Тілалшақтың бұдан былайғы өмірі абыройлы, атақтылардың киімдерін көтереді, жүктерін арқалайды, жатқызады, тұрғызады. Ананы әкел, мынаны әпер...

Кезінде абырой, атағы болғанды қазақтың хан көтеріп алатын дәстүрі бар ғой. Обалы не керек, қайсысына қай жерге еріп барса да Тілалшақтың көретіні — анаған деген ыстық ықылас, кең пейіл,

«кезінде өйткен де, бүйткен ағамыз ғой, мәртебеміз, мерейіміз», — дескен қазақ. Біреу сөйтіп жалбақтап жатса, анау жүрсе — талтақтамай, отырса — шалқақтамай қайтеді. Сөйтіп қана қойса жақсы, сапары — киген аса бағалы костюм-шалбар, шапан-шақыт және күзге жеткізілетін соғыммен біте қоймайды. «Осы сендер, менің есімімді мектепке, көшеге неге бермейсіңдер?» — деп үдейді. Енді біреуінің салатын салмағы — «Туған ауылдан бір зәулім үй салып берсеңдерші, жастың келген шағында жатайын да жамбастап, туған топырақтың төсінде...» Шай-пайын алып беріп, терін сүртіп, жастығын түзеп жаныңнан жарты елі шықпайтын бұл жайына отырмай: «Айтары жоқ», «Міне, міне сөз», «Деп түстіңіз», «Е, бәсе, осы ғой, әңгіме» деп қосарлана кететін өнер шығарды. «Сөй деп отыр» деп үйреткен аналардың өздері. Сөзі салмақты болсын дей ме, олар мұның өзін «үлкен мекеменің жауапты қызметкері, болашағы зор, қазірдің өзінде аты мәлім» деп қолдан ісіріп-кептіріп таныстырып қояды. Бірте-бірте бұған мұның өзі кәдімгідей сене бастады. Даусы қоюланып, ара-кідік ыңыранып шығатын болды. Басының екі қапталындағы шашы артына қанша сулап қайырса да жатпай, екі құлағына сусып түсе беруші еді, сонысын әлсін-әлсін сілкіп, дәл бір тана бұқа сияқты үстіңгі ебедейсіздеу ернін танауының астына қарай қайта-қайта жиырып алып, басын ізендеткенде абыройлы, атақты мұны не шынтағымен, не аяғымен нұқып қоятын. Бұл «әй, бала, артыңды қыс енді, абайла» деген ескерту еді.

Оңаша қалғанда зекіп те қояды, өздері. «Әй, сенің әңгімеге әр жерден әліңе қарамай қыстырылатының көргенсіздік қой», — дейді. Мұның жауабы дайын: «Рас айтасыз». Анау одан әрі зілдентсе — «Дәл айт¬¬¬тыңыз». Ары қарай да жер-жебіріне жетіп жатса, мұныкі: «Турасы осы», «Именно, солай!» деп өзін қорлауды, өзі қолдап кететін. Қайсыбірде дәудің бірі: «Біздің қазақ ең ақылды», — деп еді, бұл «Рас, айтасыз», — деген. «Жоқ, олай емес, әлі! — деген анау жұлып алғандай, — Ешқандай да ақылды емес!» Бұл қолма-қол: «Өте тура айттыңыз», — дегені. Сонда ардагер аға ұрысқан жоқ, мұның бетіне ұзақ қарап отырды, сосын кімнен сұрағаны белгісіз: «О, Құдай-ай, бұ қалай, мұнысы несі?» деп жаман күрсінген. Одан әрі жұмсауды көбейтті. Анаған ұш, мынаған қон... Арқамды ез, аяғымның тырнағын ал... Қолымды, белімді уқала... Көзіме дәрі тамызы... Құлағыма тыққан мақтаны ауыстыр...

Ол жұмсауды көбейткен сайын мұның қимылы үдеп, тынысы кеңі түскен. Көңілі шалқып, жаны жадырады. Сондай бір не жерде, не көкте емес, көңілімен ұшып жүргенде ардагер ағасы күтпеген жерден:

— Сен осы Моисейді білемісің? — деп сұрағаны.

— Орыс па? — деді бұл сасқалақтап.

— Пайғамбар! — деген анау зәрленіп, — Не, естімеп пе ең?

— Біздің ауылда білмейді оны, өшкім.

— Сен өзін неге білмейсің?

— Ешкім айтқан жоқ о кісіні.

— О кісіні деші... — шал мырс етті. — Құдай

ұрған ғой, сендерді.

— Аға, сонда о кісіні неге сұрадыңыз?

— Еврей деген жұрттың барын естіген шығарсың?

— Иә, білем оларды.

— Енді солар, ұзақ-ұзақ жылдар Египеттің құлақкесті құлы болған. Ақырында Моисей сол жұртты алып шықты. Құмға. Ары да, бері де кездіріп, көрмеген көресіні көрсетіп, сол құмнан қырық жыл шығармай қойған.

— О несі?

— Себебі бүтіндей жұрттың денін құлдық жайлап алған. Солардың түгел өліп біткенін күтті, Моисей. Сөйтті де, олардың дені таза туған ұрпағын алып шықты, құмнан. Құлдықты құмға көміп кетті. Сөйтіп, бала, еврей сияқты аса ақыл-ойы терең, рухы мықты, шексіз білімді ұлтты алып келді, дүниеге...

Тілалшаққа әңгіменің анау, мынауыс зәредей әсер еткен жоқ. Бір ғана құмда қырық жыл қаңғып жүріп, өлгендерді біртүрлі аяды. «Солай еткен, онда Мойсейдің несі жақсы?» деп ойлады.

— Сендер осы құрттай құжынап барасыңдар, — деді шал. — Ақыры қайырын берсін... Қайдам, бірақ... Ал, енді жүгір... — Қайда барайын? — деп, сол бұйрықты асыға күтіп отырған Тілалшақ есі кете ел¬пең¬деген...

— Қайда барғанда... — шал ойланып қалды. — Бүгін бәріне барып, бәрін істеп бітпедің бе, өзі...

— Тағы да айта беріңіз.

Тілалшақ дәл мынау қазір бір жаққа жұмсамаса, жүрегі жарылып кететіндей, кеуде сүйегінің сол жағын қатып-семген қара саусақтарымен сығымдап, сұрының сиқы кетіп қалды.

— Жә, қоя қой, — деді шал.

— Барып келейін, аға.

— «Барып кел, алып кел» дейтін дым қалмай тұр, қазір...

Мұндайда Тілалшақтың «Ұнамай қалдым ба?» деп қарадай қипақтайтыны

бар. Жан-жағына жаман жалтақтап, «жазатайым жаңылып-жазып қалмадым ба» деп жәудіреді. Түнде ұйқысы бұзылады.

Сонымен қатар бірте-бірте абыройлы, атақты адамдардың, мейлі, олардың жол жүгін арқалап, аяғынан тік тұрып, отымен кіріп, күлімен шығып жүрсін, әйтеуір, кейде жолдың даңғыл, таза жеріне бастап, алдарына жүгіріп шығып кетіп, кейде сондарынан сүмендесін, бәрібір, кеудесіне нан пісіп қоятын болған. Аналардың қасында келе жатқанда оларға байқатпай, былай жұртқа байқатып, екі қолын артына қайырып ұстап, сырт киімінің түймесін ағытып жіберіп, маңғаз басып келе жататын. Сондайда мұ¬¬¬ның түрін де, сырын да жақсы білетін таныстың бірі кездесе қалса, артына қарай айқасқан екі қолын жұлып әкеліп, екі қалтасына тыға қоятын.

Қатарларының ортасына түсіп қалғанда, «Түгеншекеңмен... Бөленшекеңмен өйтіп жібергенбіз, бүйтіп жібергенбіз...» деп қара¬¬¬дай күмпілдейтіні, несін айтасың, бір дәурен еді.

* * *

Денесінің дірілін сезді. Еңсесін тіктемекке жер сипалаған. Уысы шықылдап, су жусанның сабағынан сусып шығып кетті. Жауын со сілбіген қалпы. Жылы, май¬¬¬да тамшылар бетінде жыбыр-жыбыр етеді. Тас қараңғы дүние бұрынғысынан да қоюлана түскендей... Соның түкпірінен қалы көп, қан¬селсіз қағаздай бет¬әлпет бері қарай қылаң етті. «Аға... Аға...» дерісі келіп... Дегуе әл¬дәрмені құрып, қайтадан әлсірей берген...

* * *

Кеңес өкіметі келмеске кетер күн туып, керегі жоқ мекемелердің есігі енді ашыл¬¬¬майтындай болып, тарс жабылғанда Тілалшақ ладала қалды. Өйткені бұл істеп жүрген мекеме ірілеуіне барып қосылып, көп бөлімнің бірі ретінде судай сіңіп кеткен. Жұмыстың жайын қарастырып анда барды, мұнда барды. Дипломын сұрайды. Мамандығын сұрайды. Екеуінен де жұрдай. Қай жерде қандай қызмет еткенін сұрайды. Еңбек кітапшасында мөр басылған жалғыз бұйрық бар. «Мекеме күзетшісі». Сөйтіп қабылдаған, бастық. Рас, бұл мекеме күзеткен жоқ, абыройлы, атақты ағаларға қосшы бала болып жүрді. Одан қалса, ұзынды-кеш өзге қызметкерлер жұмсады: базарға, дүкенге баруға, пойызға, автобуска билет тауып келуге, асханадан кезек, кафеден орын алып қоюға... Сонда қырып ақша тауып жат¬¬¬са. Байынан жастай жесір қалған жас әйелдің қолына кіріп алған еді, бетті пәле екен. «Сығарға биті, үрерге иті жоқ» — біз боламыз, — дейтін екі күннің бірінде Құдайдың зарын айтып. — Екеуара бір дамбал киіп жүрміз». Бұрынғы қүйеуінен бір бала, бұдан екі қыз, не болса соны жегісі келіп, қосыла қыңқылдайды. Япыр-ай, енді не, «қай терінің пұшпағын қай жерден табамыз?» деп ақылынан адасыңқырап жүргенде, теркініне кеткен қатыны, суға батып бара жатқан жерінен суырып алғандай болды. Пәтерлерін сатып, теркіні тұратын аймақтың орталығына көшетіндерін шешіп келіпті. Бұған жұмыс та тауып қойған. Нағашы жұртындағы бір ағасы мемлекеттік коммуналдық шағын мекеме ашып жатыр екен. Соған алатын болған...

Қатынының нағашы жұртындағы ағасы қалы көп, қағаздай жұқа жүзі жылмиған қағылез кісі екен. Мұның өткен-кеткенін дымын қоймай сұрап алған соң:

— Тілалшақтығың жақсы екен, ма¬¬¬ған соның керек. Жер-жерден ма¬¬¬ған аса қат мәлімет жинайсың, қажет десең, Қазақстанның шекарасынан да шығып кетесің, — деді.

Мұның айтары баяғы үйреншікті жауап:

— Қатырамыз, аға!

Сонда төрт-бес жылдың төңіре¬¬¬гінде бармаған, баспаған жері қалмады. «Ал, жөнел!» дейді. «Ізде, қо¬¬¬пар, қаз, тап» дейді. Одан қалса, кот¬¬¬тедж салып жатыр екен. Соның басы-қасында болады, кірпіш санайды, топырақ, цемент түсіреді, сылақшыларға көмектеседі. Демалыс дегенді ұмытты. Оны ойлаған да жоқ. Қатынды да... Қайта «Бар, қалма, сөйт» деп дігерледі.

Шағын қаланың шеткері базар жағынан сатып кеткен пәтерлерінің ақшасына ескі әкі бөлмелі үй алған. Көршісі жесір шал. Жалғыз тұрады. Елу-алпыс қойы, сауын сиыры бар. Балалары соның қой-қозысын қат¬¬¬йырысады, әйелі сиырын сауып беріп, қолғабыс жасап қояды. Шалдың да азды-көпті жәрдемі бар. «Өлмегенге өлі балаық жолығадының» кебі шығар, деп бұл тәубе етеді.

Сөй¬¬¬тіп, қиырдан да, шиырдан да бас¬¬¬тығына керекті, бағалы мәліметтерді жинап, ақ тер, көк тер болып жүргенде, кенет...

Ертеңгісін ел¬пең¬деп жұмысқа кел¬¬¬гені сол еді, жаман хабардың үстінен түсті.

— Біз жабылатын болдық, — деді бастық жайбарақат, жылмиып.

— Жабылғаны қалай?

— Солай. Екі жыл қатарынан шы¬¬¬т¬¬¬мен жұмыс істептік.

Тілалшақтың есі екеу, түсі төртеу болды.

— Енді, қайттік?

— Қайда барсам да, менің жұ¬¬¬т¬¬¬мысым дайын ғой.

— Біз ше, аға?

— Көресіндер де.

— Ілестіре кетпейсіз бе, мені?

— Ілестіргенде, біреуді жұмсайтын орын емес, баратын жерім... Болған күннің өзінде тілалшақтар о жақта да жетіп жатыр, айналайын.

Бастығының қалы көп, қағаздай жұқа жылмиған жүзінен келеке-мазақ сезілгендей болды. Аяуы жоқ суық өң. Қайсыбір жолы оның бір досының келгені есінде. Екеуінің әдеттегідей кабинетке дастархан жасап өздерін оңаша қалдырып, ара-кідік кіріп шығып шайларын құйып, қызыл күрең коньяктарын тымызып беріп жүргенде бірлі-жарым әңгімелерін естіп қалған.

— Осы жігіт қашан келсем, құрдай жорғалап, құлдырақтайды да жүреді. Қандай қызмет істейді? — деп сұраған қонақ.

— Атқа жеңіл, тайға шақ, — деді бастығы жымыып.

— Ол не?

— Бар деген жағыңа ұшады, ал дегенінді алады, тап дегенінді табады. Шаршауды білмейді. Ештеңе сұрамайды. Жұмсамасаң, жаман болып жүреді.

— Онысы несі? Неліктен олай?

— Бүгінгі поколениенің дені сол. Не на что не способный. Только — тілалшақ. Тек айтқаныңды орындауға ғана жарайды. Онда да бар бітірері — жаңағы. Все. Соны қанағат тұтады, сонысына мәз. Жалко, шынымды айтсам.

— Бұлар сонда қайдан шығып жатыр?

— Черт его знает.

— Меніңше, — деп коньктан бір ұрттап алған. — Тілалшақтың өзге қолынан түк келмейтіндерді көбейтіп жатқан мына сендер. Солай болғандары өздеріне пайдалы. Өздеріне керекті жұмыстарыңды істетіп аласыңдар. Сонда ертеңіміз қалай болады? Ертеңгіші обал-сауабын қайтеміз? — Сенің өстіп, көктен түскендей болатының не? — деп бастығы шиқ¬¬¬-шиқ¬¬¬ күлген. — Көзімізді ашқалы көріп келе жатқанымыздың көбі осы тілалшақтар емес пе? Сен сұрайсың: «бұлар қайдан шығып жатыр?» деп. Қалтаң¬¬¬селтең жүрістен. Оқитын кезінде оқымайды, ойланатын кезде ойланбайды, саналары сазға отырып, намыстары оянбай қалған, а потом, дорогой друг, біздің өз балаларымыз сияқты, бұлардың іздеп, сұрарлары жоқ қой.

— Сонда бұл байқұстар осылай болып жүре бере ме?

— Оны сен менен сұрама. Оны... — бастығы төбеге қарады. — Өзің білесің, бұл сұрақты ана жақта сұра... Әрине, егер батылың жетсе. Жете ме, батылың?!

Осыны айтқанда бастығының қалы көп, қағаздай жүзі біртүрлі бедірейді де қалды. Бірақ бұл естіген-көргенінің бәрін сол сәтте¬¬¬ақ ұмытып кетіп еді...

Құлболды үшін тағы да бір сенделістің кезеңі басталған. Бір ай, екі ай... Жүрегі ұстап ауруханаға түскен. Он күн жатты. Артынан ешкім келген жоқ. Он бірінші күні үйіне келсе, есіктің алдында ескі «жигули» тұр. Үйге кіріп-шығып жүргендер бөтен біреулер.

— Сендер кімсіңдер? — деді бұл ештеңе түсінбей.

— Біз осы үйдің жаңа иесіміз. Қарақалпақстаннан келген оралманбыз. Сатып алдық. Өзің кімсің?

— Мен... Мен... Осы үйдің...

— Ә... ә. Түсінікті. Міне, мына қағазды беріп кеткен, «келгенде берерсіңдер» деп.

Ашса, әйелінің қолы: «Сенің жаныңда екеуара бір дамбал киіп жүре беруге енді шыдамым жетпейді. Бізді іздеме. Іздегенде қайдан табасың?!» — деп жазыпты.

Дағдарып тұрып-тұрып, басқа барар жері жоқ болған соң ба, көрші шалдың баспанасына қарай бет алып еді, үйінің жаңа қожайыны:

— Әй, жігіт, ол шал да әйеліңмен бірге көшкен. Оның үйін де мен сатып алғанмын, малымен қосып, — деді.

Сол кезде, алай-дүлей қарауытып келе жатқан аспанынан тырс-тырс тамшылар тама бастаған еді. Тілалшақ беті ауған құладүзге қарай кете барған...

Таң құланиектенгенде есін жит¬¬¬ған. Шоқайып ұзақ отырды. Үсті¬¬¬-басы малмандай, лай¬¬¬батпақ. Жауын әлі басылмапты. Әңірейіп аспаңға қарады. Тұтасқан қара бұлт бозғылт тартқан ба... «А, Құдай! — деп бақырып көрді. Тарғыл¬¬¬тарғыл даусы талып¬¬¬талып шықты. — А, Құдай, ешқайда алып бармайтын жолың, қане? Бар ма? Бар болса, мені соған сал. Сөйте көрші, Құдай!»

Со мезет көз алдына шетсіз¬¬¬-шексіз қу медиен құмды сыр айна¬¬¬лып жүрген, өбден арыған, алқам¬¬¬салқам қалың топ елестеп қоя беріп, топ алдында бара жатқан ерекше бітімді біреу «бері кел, мына топқа қосыл» деп ымдап шақыратын секілденді.

Несіпбек ДӘУТАЙҰЛЫ

(*«Қазақ әдебиеті» сайтынан алынды*).

ЗДОРОВЬЕ

ПИТЬ, ИЛИ - НЕ ПИТЬ?

Сегодня часто можно услышать о «чудесных» напитках», которые дают ощущения легкости, бодрости и прилив сил. Речь идет об энергетических напитках.

Энергетические напитки или «энергетики» представляют собой безалкогольную или слабоалкогольную смесь, которая предназначена для стимулирования нервной системы человека, повышать его работоспособность и устранять вялость и сонливость.

Стоит отметить, что энергетические напитки, которые стимулируют мозговую и физическую активность — это не инновационное достижение, человек впервые познакомился с ними еще в далёком XII веке в Германии, однако тогда напиток популярности не получил.

В начале XX столетия английский исследователь Смит Клайн Бичмон изобрел энергетик в целях повышения выносливости и физических возможностей команды игроков регби. Результат был весьма плачевным: команда полностью выбыла из соревнований, так как игроки получили сильнейшее отравление.

Удивительно, но британцы всё равно продолжили употреблять бодрящий напиток, несмотря на очевидный вред для здоровья.

В середине 60-х годов того же столетия, японские учёные, воспользовавшись идеей Бичмона, разработали свой энергетический напиток, с тех пор Япония занимает одно из лидирующих место на рынке по производству этого продукта.

Давайте разберёмся, что же представляет собой типичный энергетик, точнее, какие вещества входят в его состав?

Энергетик — это продукт, для производства которого используются различные стимуляторы, а также вспомогательные ингредиенты, такие как: краситель, ароматизатор и так далее. К слову сказать, энергетические напитки содержат и витамины, однако полезными их сей факт не делает. Помимо кофеина в большинстве энергетических напитков может содержаться таурин, наиболее популярный в спортивной среде. Таурин способствует укреплению мышечной ткани, способствует сжиганию жира и стабилизирует количество жидкости в организме. Несмотря на эти перечисленные качества таурина, многие ученые не имеют единого положительного или отрицательного мнения по поводу его содержания в энергетиках. Но несмотря на это достоверно доказано, что таурин повышает кислотность в желудке и людям, страдающим болезнями желудочно-кишечного тракта, принести пользы он однозначно не может.

«Энергетические напитки в качестве главного стимулятора содержат кофеин. Норма

потребления составляет примерно 150 мг кофеина в сутки (одна банка энергетического напитка содержит от 150 до 320 мг). Употребление более 1-2 банок в день может вызывать повышение артериального давления. Плохо то, что энергетические напитки не приносят в организм энергию, а заставляют организм расходовать собственные энергетические резервы. Они сначала повышают тонус, умственную и физическую активность, но потом начинается истощение, человек ощущает вялость, апатию, артериальное давление может резко упасть» - отмечают врачи.

Большинство экспертных заключений специалистов-медиков однозначно утверждают о пагубном влиянии подобных напитков на здоровье человека. Однако единственное, чего специалистам и обществу на сегодняшний день удалось добиться - обязательное нанесение на банки предупреждающих надписей. Ряд исследований также однозначно говорят о связи употребления энергетических напитков и слабых

алкогольных напитков с будущим пристрастием к крепким алкогольным напитками и так называемым «тяжелым» наркотикам.

Энергетик детям?

Безусловно, взрослому человеку употребление баночки энергетического напитка для повышения тонуса ничем не повредит, если делать это лишь время от времени. Но подобные напитки употребляют не только уставшие взрослые, но и множество детей некогда не откажутся от баночки энергетика.

Ситуация плоха тем, что находятся такие родители, которые с радостью дают попробовать.

Красивая, яркая баночка привлекает внимание детей и молодежи: по внешнему виду банку с энергетическим коктейлем не отличишь от банки с обычным соком.

«Что же касается употребления энергетиков детьми и подростками, то весь вред, который наносят эти средства неокрепшему организму, трудно описать. Именно формирующаяся психика и нервная система могут больше всего пострадать даже

после нескольких приемов этого средства.» - отмечают специалисты.

Правила употребления

Употребляя энергетические напитки, человек должен отдавать себе отчет в том, что таурин, содержащийся в них, в несколько десятков, а то и сотен раз, превышает суточную норму, с которой здоровый организм способен справиться.

Помимо этого, энергетик содержит огромное количество других вредоносных компонентов, которые вкупе с таурином способны привести к передозировке, которая станет причиной:

- Сильнейших болей в животе;
- Резких скачков температуры тела;
- Приступов гастрита;
- Нарушений работы сердечно-сосудистой системы;
- Рвоты;
- Диареи;
- Спутанного сознания;
- Обморочных состояний;

Если вы все же решили купить себе подобный напиток, то следует знать, что энергетик ни в коем случае нельзя совмещать с алкоголем и с занятиями спортом.

Их нельзя пить натощак и до или после кофе, так как кофеин обладает уникальным качеством — он сужает сосуды, что приводит к работе сердца с повышенной нагрузкой. Также не стоит употреблять его слишком часто, так как большинство энергетиков вызывают привыкание.

Беременным женщинам, кормящим матерям, людям, страдающим заболеваниями сердца (в т.ч. высокое давление) и нарушениями сна, а также людям, чувствительным к кофеину, следует уменьшить употребление энергетических напитков или отказаться от них.

Подводя итоги, следует отметить, что в случае с энергетическими напитками, какие бы благие цели ни преследовал человек — заработать как можно больше денег, сдать досрочно сессию, выучить огромный доклад не нужно злоупотреблять подобными продуктами.

СОБ.КОРР

МЕДИЦИНА

ДВАНОВЫХ КОМИТЕТА ПОЯВЯТСЯ В МИНЗДРАВЕ

Правительство Казахстана решило разделить на два ведомства Комитет контроля качества и безопасности товаров и услуг, который входит в структуру Министерства здравоохранения, сообщает NUR.KZ

Комитет контроля качества и безопасности товаров и услуг министерства здравоохранения реорганизуют. Об этом говорится в Постановлении Правительства № 596, которое принято 22 сентября. Текст документа опубликовала пресс-служба премьер-министра.

В документе говорится, что республиканское государственное учреждение «Комитет контроля качества и безопасности товаров и услуг Министерства здравоохранения Республики Казахстан» будет реорганизован путем его разделения на республиканское государственное учреждение «Комитет санитарно-эпидемиологического контроля Министерства здравоохранения» и республиканское государственное учреждение «Ко-

митет медицинского и фармацевтического контроля Министерства здравоохранения».

Территориальные подразделения Комитета контроля качества и безопасности товаров и услуг также будут реорганизованы. Также сообщается, что Комитет санитарно-эпидемиологического контроля определен уполномоченным органом по руководству соответствующей отраслью (сферой) государственного управления в отношении республиканского государственного ведения «Национальный центр экспертизы» Комитета санитарно-эпидемиологического контроля;

Комитет медицинского и фармацевтического контроля определен уполномоченным органом по руководству соответствующей отраслью (сферой) государственного управления в отношении республиканского государственного ведения «Национальный центр экспертизы лекарственных средств и медицинских изделий» Комитета медицинского и фармацевтического контроля.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

БЕЗИНЪЕКЦИОННАЯ ВАКЦИНА ОТ COVID-19

В КАЗАХСТАНЕ РАЗРАБАТЫВАЕТСЯ НАЗАЛЬНАЯ ВАКЦИНА ПРОТИВ КОРОНАВИРУСА. ПРЕПАРАТ БУДЕТ ВПРЫСКИВАТЬСЯ В НОС, СООБЩИЛ SPUTNIK AZHAKHSTAN.

Директор Международного центра вакцинологии при Казахском национальном аграрном университете (КазНАУ), вирусолог-вакцинолог, профессор Кайсар Табынов.

Над разработкой совместно трудятся Казахстанский национальный аграрный университет (КазНАУ) и американский Университет штата Огайо, пишет Sputnik Казахстан. По словам директора Международного центра вакцинологии при КазНАУ-Кайсара Табынова, разрабатываемая вакцина — назальная: то есть, данный препарат будут впрыскивать в нос.

«Она распыляется в нос, изготовлена совместно с университетом штата Огайо, на основе наночастиц. Мы ожидаем, что это будет самая безопасная вакцина из предлагаемых кандидатов», — заявил Табынов.

Сейчас препарат на стадии доклинических испытаний: ее тестируют на лабораторных животных. Таким образом проверяется ее безопасность и эффективность. «На первую стадию клинических испытаний (на людях — прим. ред.) мы перейдем, только если получим обнадеживающие результаты. Мы должны получить экспериментально подтвержденные данные, которые далее дадут основание инвестировать средства в эту вакцину и дальше ее продвигать», — пояснил профессор.

Нановакцина для интраназального применения находится на ста-

дии доклинических испытаний и включена в список кандидатных вакцин ВОЗ.

«Она распыляется в нос, изготовлена совместно с университетом штата Огайо, на основе наночастиц. Мы ожидаем, что это будет самая безопасная вакцина из предлагаемых кандидатов», — заявил Табынов.

В настоящее время проходят испытания на лабораторных животных, проверяются безопасность и эффективность препарата.

инансирует исследование только казахстанский университет, утверждает Кайсар Табынов.

«Университет КазНАУ изыскал возможность выделить средства из внутренних резервов. Из госбюджета мы пока ничего не получали, универ-

ситет штата Огайо тоже нам ничего не платил. Все идет из внутренних резервов участников проекта, в том числе ННЦООИ им. М.Айкимбаева», — указал Табынов. Национальный научный центр особо опасных инфекций имени Айкимбаева предоставил свою базу для испытания вакцины.

«Они обладают уникальной базой, лабораториями третьего класса биологической безопасности для животных. Это единственная подобная лаборатория не только в Казахстане, но и во всей Центральной Азии, что дает там возможность проводить свои исследования на мировом уровне», — подчеркнул Табынов.

В мировой практике, на процесс от разработки вакцины до внедрения ее в промышленное производство уходят десятилетия, затраты доходят до одного миллиарда долларов. Но у ученых во всем мире сейчас нет столько времени, поэтому все процессы ускорены, а значит, сокращается и объем финансирования.

По словам Табынова, выделенных университетом средств хватит до поздней стадии доклинических исследований. На стадии клинических испытаний разработчикам придется искать инвесторов.

К.ПФАЙФЕР

Бейсенбі - Четверг, 1 қазан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 Д/ф «Ұлы даланың көне шаһарлары»
06.30, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 Aqparat
07.00 «Tansholpan»
10.00,18.00 Т/х «Келен әні»
12.00 ток-шоу «Niet»
13.35 «Қария – Қазына»
14.10 Т/х «Ханзада»
15.20, 21.30 Т/х «Қанатсыз құстар-2»
16.20 «Ауылдастар»
16.50 «Konil tolqyny»
17.15 «Қымбат жандар»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.35 «Ashyq alan»
01.30 ток-шоу «Niet»
02.55 «Қария – Қазына»
03.20 «Ауылдастар»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар»
07.30 Т/х «Аталар сөзі»
08.20 Т/х «Қара теңіз»
09.40 «Новости»
10.20 «Розыск»
12.20 «Морские дьяволы. Рубеж родины»
14.30, 21.40 Х/ф «Небеса подождут»
16.30 Т/х «Өмір Сабағы»
18.00 Т/х «Кектен Туған махаббат»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 «Астарлы Ақиқат» ток-шоу
21.00 Вечерние новости
23.45 «Морские дьяволы. Рубежи родины»
01.30 «Розыск»
21.15 «Астарлы Ақиқат» ток-шоу
03.00, 04.10 «Кектен туған махаббат»

ХАБАР

06.00 Жаңалықтар
07.15, 18.00 «Удачная сделка»
09.15, 17.00 «Qalamaimyn»
10.20 Т/х «Тайталас»
12.00 Жаңалықтар. Новости
12.30 «COVID-19»
13.10 Сериал «Чужое гнездо»
15.00 «Бүгін»
16.00, 23.35 «Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.30 «Народный контроль»
21.00. Итоги дня
21.40 Сериал «Дети сестёр»
22.40 Т/х «Соңғы Үміт»
00.40 «Менің тағдырым»

АСТАНА

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.55 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и Медведь»
09.30, 22.00 Т/х«Кекеш келін»
11.00, 21.00 Т/х«Сүлеймен Сұлтан»
12.10, 23.10 Т/х «Ұлы ханша»
13.40 «Vine Time»
14.00 «Primaries 2020»
14.05 «Профессионал» шоу
14.45 Сериал «Брак по завещанию-2»
16.00 «Aitarym bar»
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00, 01.50 «Astana times»
00.40Т/х «Таңдауым сен»
02.50 «Біреудің есебінен»
03.35 «KazNet»
03.55 Сериал «Не ври мне»
05.30 «Шімән апаның хикаялары»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.55 Т/х «Когда зовёт сердце»
06.45, 03.40 «Той заказ»
07.15, 18.00 «Басты жаналықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «Мужское/Женское»
12.00 «Qoslike»
15.40 «На самом деле»
16.50 Сериал «Старая гвардия. Прощальная вечеринка»
18.45 «Пусть говорят»
20.00 «Главные новости»
20.50 Сериал «Бирюк»
22.00, 02.10 «П@утина»
22.50 «Бирюк»
01.10 «Шифр»
04.05 «Ұшқалақ»

Жексенбі - Воскресенье, 4 қазан

ҚАЗАҚСТАН

06.00, 03.45 «Ұстазым менің, ұстазым!»
06.35 «Ұлттық арнада – ұмытылмас әндер»
07.15 М/ф «Ертемір»
07.55 «Сағындырған әндер-ай!»
09.00, 02.45 «Аулдастар»
10.00,18.00 Т/х «Келін әні»
12.00 Тұсаукесері «Қымбат Жандар»
12.50 «Ұстаздық еткен жалықпас»
13.10 «Санады із қалдырған»
14.15 Т/х «Ханзада»
15.20 «Azil alemi»
16.20 «Егіз лебіз»
20.00 «Arta»
20.50 «Жүзден жүйрік»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.00 «Санада із қалдырған»
01.00 «Arta»
01.50 Д/ф «Дала өркениеті»
02.15 «Ғасырлар үні»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар»
07.30 Т/х «Аталар сөзі»
08.20 Т/х «Қара теңіз»
09.40 «Новости»
10.20 «Розыск»
12.20 «Морские дьяволы. Рубеж родины»
14.30, 21.40 Х/ф «Небеса подождут»
16.30 Т/х «Өмір Сабағы»
18.00 Т/х «Кектен Туған махаббат»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 «Астарлы Ақиқат» ток-шоу
21.00 Вечерние новости
23.45 «Морские дьяволы. Рубежи родины»
01.30 «Розыск»
21.15 «Астарлы Ақиқат» ток-шоу
03.00, 04.10 «Кектен туған махаббат»

ХАБАР

06.00 «Ұят болмасын»
07.30 «Ұстаздар күніне арналған

Жұма - Пятница, 2 қазан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 Д/ф «Ұлы даланың көне шаһарлары»
06.30, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 Aqparat
07.00 «Tansholpan»
10.00 Т/х «Келен әні»
12.00 ток-шоу «Niet»
13.35 «Иман Өзегі»
14.10 Т/х «Ханзада»
15.20, 21.30 Т/х «Қанатсыз құстар-2»
16.20 «Ауылдастар»
17.15 «Әлем Айнасы»
17.35 «Ғажайып Өлке»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.00 «Parasat maidany»
01.05 «Ashyq alan»
01.55 «Niet»
03.20 «Ауылдастар»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар»
09.00 Т/х «Аталар сөзі»
08.20 Т/х «Қара теңіз»
09.40 «Новости»
10.20 «Розыск»
12.20 «Морские дьяволы. Рубеж родины»
14.30 Х/ф «Небеса подождут»
16.30 Т/х «Өмір Сабағы»
18.00 Т/х «Кектен туған махаббат»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 «Дау-дамайсыз»
20.35 «КТКweb»
21.00 Вечерние новости
21.40 Х/ф «Возмездие».
01.30 «Розыск»
02.10 «Дау-Дамайсыз»
02.35 «КТКweb»
03.00, 04.10 «Кектен Туған махаббат»

ХАБАР

06.00 Жаңалықтар
07.15, 18.00 «Удачная сделка»
09.15, 17.00 «Qalamaimyn»
10.20 Т/х «Тайталас»
12.00 Жаңалықтар. Новости
12.30, 20.40 «COVID-19»
13.10 Сериал «Чужое гнездо»
15.15 «Бүгін»
16.00 «Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
21.00 Итоги дня
21.40 Сериал «Дети сестёр»
22.40 Т/х «Соңғы үміт»
00.40 «Менің тағдырым»

АСТАНА

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.30 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и Медведь»
09.30, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.20, 21.00 Т/х «Сүлеймен Сұлтан»
12.30, 23.20 Т/х «Құйынды Мекен»
13.40 Vine Time
14.00 «Primaries 2020»
14.05 «Профессионал» шоу
14.45 сериал «Брак по завещанию-2»
16.00 «Документальный фильм»
18.00 Т/х«Қызғалдақ»
20.00, 01.40 «Астана таймс»
20.55 «Loto 5/36»
00.30 Т/х «Таңдауым сен»
02.40 «Әзілстан» жасырын камера
02.50 «Біреудің есебінен»
03.35 «KazNet» ғаламторға шолу
03.55 сериал «Не ври мне»
05.30 «Шімән апаның хикаялары»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Той базар»
07.00, 18.00 «Басты жаңалықтар»
07.45 «Жұма уағызы»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «Мужское/женское»
12.00 «Қос лайк»
15.45 «Давай поженимся»
16.35 «Көне Тараз – Шахристан кешені»
16.50 «Жди меня. Казахстан»
18.00 «Басты жаңалықтар»
18.45, 03.20 «Заң сөйлесін»
20.00 «Главные новости»
20.50 «Поле чудес»
22.10 Сериал «Бык и Шпиндель»

ЕВРАЗИЯ

Сұлтан»
13.10, 23.10 Т/х «Ұлы Ханша»
14.40 М/ф «Буба»
15.00 «1 минут» интеллектуалдық шоу
16.00 «Алдараспан» әзіл-сықақ театры
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00 «Үздік әндер»
20.45 «Аялы алақан»
00.40 Х/ф «Биыл сөзсіз күйеуге шығамың-2»
04.20 «Не ври мне»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Мистер Хутен и Леди»
06.40 «Тамаша city»
07.25 «Ұшқалақ»
07.50 «Сенбілік жаңалықтар»
08.30 «Воскресные беседы»
08.45 Сериал «Бык и Шпиндель»
13.40 «Летний кубок КВН-2019»
15.45 Х/ф «Чужой дед»
18.00 «Basty bagdarlama»
18.35 «Әкемізге тұзақ»
20.00 «Аналитика»
20.55 Сериал «Я знаю твои секреты-2»

ҚАЗАҚСТАН

07.05 Кешкі жаңалықтар»
09.00 Т/х «Аталар сөзі»
08.20 Т/х «Қара теңіз»
09.40 «Новости»
10.20 «Розыск»
12.20 «Морские дьяволы. Рубеж родины»
14.30 Х/ф «Небеса подождут»
16.30 Т/х «Өмір Сабағы»
18.00 Т/х «Кектен туған махаббат»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 «Дау-дамайсыз»
20.35 «КТКweb»
21.00 Вечерние новости
21.40 Х/ф «Возмездие».
01.30 «Розыск»
02.10 «Дау-Дамайсыз»
02.35 «КТКweb»
03.00, 04.10 «Кектен Туған махаббат»

КТК

07.05 «Қазақтың жегіттері»
09.50 «Көңілді Отбасы»
09.50 «Сеяться разрешается»
11.50 Х/ф «Свой Чужой Сын»
15.30 «Аталар сөзі»
17.00 Х/ф «На краю любви»
21.00 «Портрет недели»
22.00 Х/ф «Позднее счастье»
00.00 «Иная реальность»
00.40 «Министерство правды»
01.25 К/ф «Али, Вали, Фани, Насиба қайда?»
02.40 «Аталар сөзі»
03.20, 04.10 «Көріпкел-2»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 TV-сабақ
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Сыралғы» /тікелей эфир/
19.30 «Бүгін» /тікелей эфир/
20.00 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Желі КЗ»
21.30 Новости
22.00 «Болмыс» ток-шоуы
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

31 КАНАЛ

06.00, 17.50 «Немножко женаты»
06.50 «Информбюро»
07.50 Сериал «Ганга»
10.00 «What's Up»
10.20, 21.00 Сериал «Консультант»
12.55 Х/ф «Красавица и чудовище»
15.00 «Кел, татуласайық!»
19.00 Сериал «Кухня»
20.00 «Информбюро»
23.20 «Битва экстрасенсов»
01.35 «Кел, татуласайық!»
03.15 Ризамын
04.30 Алдараспан, Шанашар, Нысана әзілдері

7 КАНАЛ

05.00 «Қуырдақ»
06.20 «Еленген есім»
07.15 «Келесі кім?»
07.50, 22.20, 04.00 Т/х «Элиф»
09.00 Сериал «Тайны госпожи Кирсановой»
10.10Сериал «Балабол-3»
12.30, 21.20 Скetchком «Япырай»
13.00, 20.20 Сериал «Жалдамалы қалыңдық»
14.00, 02.50 Т/х «Азулы Әулет»
15.10 Скetchком «Q-елі»
16.15 Шоу «Удивительные люди»
18.40 «Дизель шоу»
21.50 Т/х «Ата-Ана. Бала-Шаға»
23.20 «Самый лучший день»
01.40 «Слуга народа-2»
04.50 «Өз ойым»

КТК

07.05 «Қазақтың жегіттері»
09.50 «Көңілді Отбасы»
09.50 «Сеяться разрешается»
11.50 Х/ф «Свой Чужой Сын»
15.30 «Аталар сөзі»
17.00 Х/ф «На краю любви»
21.00 «Портрет недели»
22.00 Х/ф «Позднее счастье»
00.00 «Иная реальность»
00.40 «Министерство правды»
01.25 К/ф «Али, Вали, Фани, Насиба қайда?»
02.40 «Аталар сөзі»
03.20, 04.10 «Көріпкел-2»

ЖЕТІСУ

07.05 «Адал дос» үнді фильмі
09.30 «Әсем әуен»
10.00 М/ф «Тобот»
10.30 «Әдебиет пен адамзат»

Сенбі - Суббота, 3 қазан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 «Ұлы дала даланың көне шаһарлары»
06.30 «Ғасырлар үні»
07.10Д/ф «Қазыналы Қазақстан»
07.30 «Aqparat»
08.00 М/ф «Дала ойындары»
08.35 «Ақсауыт»
09.00, 03.30 «Аулдастар»
10.00,18.00 Т/х «Келін әні»
12.00 «Nur Tiley»
12.35 «Күміс көмей»
13.20 Мультфильм
14.10 Т/х «Ханзада»
15.20 Көркем фильм
17.10 «Жаруын жүздесу»
20.00 «Masele»
20.40 «Егіз лебіз»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.15 «Azil alemi»
01.15 «Masele»
02.00 «Nur Tiley»
02.30 «Ғажайып өлке»
02.55 «Parasat maidany»

КТК

07.05 «КТК қоржынынан»
08.00 Т/х «Шатыр Астындағы екеу»
08.50 «КТКweb»
09.15 «Базар жоқ аланы»
10.00 «Смеяться разрешается»
12.20Х/ф «Возмездие»
16.30 «Аталар сөзі»
18.20 «Қазақтың жігіттері»
21.00 «Большие новости»
22.00 Х/ф «Свой Чужой Сын»
01.30 «Министерство правды»
02.20 К/ф «Жолы болғыш жігіттер»
03.40, 04.20 «Базар жоқ алаңы»

ЖЕТІСУ

06.00 «Ұят болмасын»
06.40 «Елімнің бір еркесі мен боламын»
09.00 « Әзін-өзі тану»
09.10 «Как устроена Вселенная»
10.00 «От всего сердца»
10.10 «Q-бренд»
10.20 «Абайдың музыкалық мұрасы»
11.30 Т/х «Соңғы үміт»
14.30 «Полосатый рейс»
16.10 «Обитель проклятых»
18.20 «Кодекс вора»
21.00 Ақпарат арнасы «7 күн»
22.00 «Национальный интерес с Ерланом Бекхожиным»
23.20 «Тайталас»

АСТАНА

06.00, 03.15 «Ән мен әзіл»
06.30, 02.55 «Әзілстан» жасырын камера
07.00 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и Медведь»
09.30, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.00, 21.00 Т/х «Сүлеймен Сұлтан»
12.10, 23.10 Т/х «Құйынды мекен»
13.40 «Vine Time»
14.00 «1 минут» интеллектуалдық шоу
15.00 «Q-travel»
15.30 «Алдараспан»
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00 «Үздік әндер»
20.55 «Loto 6/49»
00.40 «Bas Times»
02.10 «Той жыры»
02.35 «KazNet» ғаламторға шолу
04.00 Сериал «Всё только начинается...»
05.35 «Шімән апаның хикаялары»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Мистер Хутен и Леди»
06.40 «Тамаша city»
07.25 «Ұшқалақ»
07.50 «Басты жаңалықтар»
08.45 Сериал «Бирюк»
12.50 «Фабрика грез»
13.10 Юбилей группы «Цветы» в Кремле
15.50 Х/ф «Правда»
18.00 «Сенбілік жаңалықтар»
18.35 Шоу «Қызық лайв»
20.00 «Главная тема»
20.30 «Парламент онлайн»
20.55 Сериал «Я знаю твои секреты»
22.00 «П@utina»

ЕВРАЗИЯ

11.00 «Әсем әуен»
11.30 «Спасая жизни»
12.00 «Жүрек сөзі»
12.30 «Ауылдағы ағайын»
13.00 «Қателік»
13.30 «Сильные духом»
14.00 «Тарих парақтары»
14.30 «Ұлт пен рух»
15.00 «Сказка о том, кто ходил страху учиться» ертегісі
16.00 «Әсем әуен»
16.30 Д/ф «Кең ауқымда»
17.00 «Полицейская служба»
17.20 «Әсем әуен»
17.30 «Денсаулық»
18.00 «Спорт-тайм»
18.15 «Тарихи тұлғалар»
18.30 «Олжа»
19.05 «Ұлт құндылығы»
19.30 «Әкелердің әңгімесі»
20.15 «Абай-175»
20.30 Апта /қаз/
21.30 Апта /пус/
22.10 К/ф «Той көйлегі»

31 КАНАЛ

06.00, 04.00 «Әзіл студио»
07.10 «Мы дома»
08.50 М/ф «Маша и Медведь»
10.00 «Готовим с Адель»

23.00 «Я знаю твои секреты»
01.00 Х/ф «Профессионал»
02.55 «П@utina+»
03.40 «Тамаша city»
04.25 «Ұшқалақ»

КТК

07.05 «КТК қоржынынан»
08.00 Т/х «Шатыр Астындағы екеу»
08.50 «КТКweb»
09.15 «Базар жоқ аланы»
10.00 «Смеяться разрешается»
12.20Х/ф «Возмездие»
16.30 «Аталар сөзі»
18.20 «Қазақтың жігіттері»
21.00 «Большие новости»
22.00 Х/ф «Свой Чужой Сын»
01.30 «Министерство правды»
02.20 К/ф «Жолы болғыш жігіттер»
03.40, 04.20 «Базар жоқ алаңы»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 М/ф «Тобот»
10.30 «Спорт тайм»
11.00 «Болмыс»
12.00 «Әкелердің әңгімесі»
12.40 «Әсем әуен»
13.00 «Желі КЗ»
13.30 «Экорейд»
14.00 «Олжа»
14.30 «Ұлт ұлағаты»
14.50 Т/с «Бәрі де әкем жайлы»
17.00 «Полиция қызметі»
17.20 «Әсем әуен»
17.30 «Сильные духом»
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Қателік»
19.05 «Спасая жизни»
19.30 «Жүрек сөзі»
20.00 «Ауылдағы ағайын»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Тарих парақтары»
21.30 Новости
22.00 «Адал дос» үнді фильмі

31 КАНАЛ

06.00, 04.30 «Әзіл студио»
07.00 Сериал «Немного женаты»
07.50 «Информбюро»
09.00 «Готовим с Адель»
09.30 «Битва экстрасенсов»
12.35 М/ф «Маша и Медведь»
13.30 «Мы дома»
15.25 Х/ф «Питер Пэн: Возвращение в Нэтландию»
17.05 Х/ф «Три Богатыря и Морской Царь»
19.00 Х/ф «Первый мститель: Противостояние»
22.20 Концерт «Юлдуз Уманова»
01.30 Х/ф «Слоны – мои друзья»
05.20 Ризамын

7 КАНАЛ

06.00 «Қуырдақ»
06.30 «Еленген есім»
07.20 «Келесі кім?»
07.50 «Пу-гулет»
08.50 Сериал «Война семей»
13.20 «Дизель шоу»
15.00 Скetchком «Япырай»
15.30 Т/х «Тақиясыз періште»
17.15 Скetchком «Q-елі»
18.00 Сериал «12 күн»
20.45 Шоу «Удивительные люди»
23.15 Х/ф «Кровавый спорт»
01.15Сериал «Киберзащитники»
03.10 Сериал «Жалдамалы қалыңдық»
03.50 «Шай ішейік»
04.50 «Өз ойым»

7 КАНАЛ

10.35 «What's Up?»
11.30 Х/ф «ВЭлиант»
13.30 Х/ф «Біз үйдеміз»
15.25 Х/ф «Первый мститель: Противостояние»
19.00 Х/ф «Заложница-2»
21.00 «Экстрасенсы против детективов»
23.00 «Неге?»
00.50 Х/ф «Эклавия – Княжеский Страж»
02.30 «Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері»
05.00 Ризамын

7 КАНАЛ

06.00 Концерт «Сәлем, ұлы дала»
08.00 «Айнаонлайн»
08.50 «Измайловский парк»
10.40 Сериал «Первый раз происходит»
15.00 «Туған жер»
15.30 Т/х «Ата-Ана. Бала-Шаға»
16.30, 02.45 «Жалдамалы қалыңдық»
21.00 Х/ф «Хоббит: Нежданное путешествие»
23.20 Х/ф «Мачо и Ботан»
04.50 «Өз ойым»

ҚҰЖАТТАРДЫ АПОСТИЛЬДЕУ

Апостиль – бұл құжатқа қол қойған лауазымды тұлғаның қолын, оны растайтын мөр мен мөртаңбаны куәландыратын арнайы мөртаңба.

Апостиль қою рәсімінің мақсаты – «Шетелдік ресми құжаттарды заңдастыруды талап етудің күшін жоятын Гаага Конвенциясына» (әрі қарай Гаага Конвенциясы 05 қазан 1961 жыл) қатысушысы елдердің аумағында қолдануға арналған құжаттардың түпнұсқалығы мен дұрыс рәсімделуіне кепілдікті қамтамасыз ету болып табылады. Апостиль мөртаңбасы қойылған құжат кез келген Гаага Конвенциясына қосылған барлық елдің аумағында заңды күшіне ие және басқа да куәландыруды талап етпейді.

Бүгінгі күні Қазақстан Республикасы Сыртқы Істер Министрлігінің деректеріне сәйкес, Гага Конвенциясының қатысушысы болып 141 мемлекет танылған. Қазақстан Республикасының «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексіне) сәйкес, апостиль қою үшін әр құжатқа 1389 теңге мөлшерінде мемлекеттік баж алымы төленеді.

Апостиль қою үшін
құжаттар түпнұсқаларда да

және нотариаттық расталған көшірмелерде де қабылданады. Апостильды қою үшін ұсынылатын құжаттар анық және нақты жазылуға, лауазымды адамдардың қолдары мен мөрлерінің бедері анық болуға тиіс. Жеке және заңды тұлғалар құжаттарды апостильдеу үшін қалауы бойынша «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы» коммерциялық емес акционерлік қоғамына қағаз түрінде немесе «электрондық үкімет» веб-порталы арқылы электрондық түрде өтініш бере алады.

Қазақстан Республикасы
Үкіметінің 24 сәуір 2001 жылғы
№ 545 Қаулысына сәйкес, өз
құрылымдық бөлімшелерінен
шыққан құжаттарға апостиль
мөртаңбасын қоюға 9 мемлекеттік
орган күзіретті.

2020 жылдың 8 айының қортындысы бойынша Әділет департаментімен 619 (794) құжатқа апостиль мөрі

қойылды. Былтырғы жылдың осы кезеңімен салыстырғанда апостильденген құжаттар саны 175 төмендеген. Оның ішінде «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы арқылы апостиль мөрі – 533 (720) құжатқа қойылды. Сыртқы Істер Министрлігінен келіп түскен – 31 (45) құжатқа; Электрондық үкімет бағдарламасы арқылы өтініш бойынша – 55 (29) құжатқа апостиль мөрі қойылған.

Жалпы апостиль қойылған құжаттардың 60 пайызы Германияға бағытталған, ал қалған елдерге шығатын құжаттар саны болмашы мөлшерде.

Г. БАЙСҰЛТАНОВА,
Алматы облысы Әділет
департаменті
тіркеу қызметі
саласындағы
әдістемелік қамтамасыз
ету бөлімінің басшысы.

2012 жылдың 30 қыркүйегінен бастап Еліміздің тұңғыш президенті Н.Назарбаевтың 2011 жылғы 20 қазандағы № 164 Жарлығына сәйкес Әділет органдары қызметкерлерінің күні болып бекітілді.

ӘДІЛЕТ МЕКЕМЕСІ ӘДІЛДІКТІҢ ОРНАУЫНА МҮДДЕЛІ

Алайда, Әділет органдарының тарихы тереңде екені бізге мәлім. Нақтырақ айтқанда, сонау 1919 жылы 30 қыркүйекте Қазақ өлкесін басқару бойынша Әскери-революциялық комитеті қабылдаған қаулысы негізінде әділет бөлімі құрылды. 1946 жылдан бастап Әділет халық комиссариаты Қазақ ҚСР Әділет министрлігі болып аталынды. Бүгінгі күні Әділет органдары өз құзіреті шегінде, Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметін құқықтық қамтамасыз етуді, мемлекеттік органдардың, ұйымдардың, лауазымды адамдар мен азаматтардың жұмысында заңдылық режимін қолдауды, азаматтар мен ұйымдардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз етуді жүзеге асырады. Әділет органдарының мәртебесі мен негізгі қызметі жөне функцияларын Қазақстан Республикасының 2002 жылы 18 наурызда қабылданған «Әділет органдары туралы» Заңымен айқындалған.

Әділет органдары
міндеттерінің бірі халықты
құқықтық қамтамасыз
ету. Конституцияның
4-бабының 4-тармағына
сәйкес «азаматтардың
құқықтарына, бостандықтары
мен міндеттеріне қатысты
нормативтік құқықтық актілерді
ресми түрде жариялау, оларды
қолданудың міндетті шарты
болып табылады» делінген.
Қазіргі күні нормативтік
құқықтық актінің толық мәтінін
электрондық түрде Қазақстан
Республикасы нормативтік

құқықтық актілерінің эталондық бақылау банкінде ресми жариялауды Қазақстан Республикасы Әділет Министрлігінің "Заңнама және құқықтық ақпарат институты" РМК (ЗҚАИ) жүзеге асыруда. Сондай-ақ, ҚР ӘМ «ЗҚАИ» РМК нормативтік құқықтық актілердің Мемлекеттік Тізілімін қалыптастырып, оларды «Зап» және «Әділет» Деректер Базаларына енгізіп, аталған жобалар арқылы мемлекеттің қ а п а р а т т ы қ - қ ұ қ ы қ т ы қ саясатын жүргізуде. Нақтырақ айтқанда, мемлекетіміздің 2020-стратегиялық жоспарына орай жалпыға қолжетімділікті іске асыру мақсатында, ҚР ӘМ ЗҚАИ 2012 жылы «Әділет» (<http://adilet.zan.kz/rus>) ақпараттық-құқықтық жүйесі енгізілген болатын. Әркім өзіне қажет нормативтік актілермен тәулігіне 24 сағат бойы ғаламтор жүйесі арқылы тегін таныса алады. Бұл өз кезегінде, Қазақстан-2050 стратегиясына сәйкес, еліміздің 50 дамыған мемлекеттер қатарына кіруіне маңызды қадамның бірі.

Қазіргі таңда «Әділет»
ақпараттық-құқықтық жүйесі
жалпы саны 286689 құжатпен
қамтылған, оның 142653
құжат мемлекеттік тілде,
142490 құжат орыс тілінде,
1546 ағылшын тілінде. Оның
ішінде Алматы облысының
мемлекеттік органдарымен
қабылданған 5504 құжат
мемлекеттік тілде, 4388 құжат
орыс тілінде.

Халыққа құқықтық
ақпараттық қамтамасыз ету
қызметін жүзеге асырудың
тағы бір бағыты ретінде
«Zan» деректер базасын

атап өтуге болады. Аталған базаның ерекшелігі: елдің барлық нормативтік құқықтық актілерінен басқа, алуан түрлі анықтамалықтармен, сөздіктермен, құжаттардың шаблондары мен үлгілерімен, түсініктеме сипатындағы хаттармен, сот тәжірибесі, құқықтық консультациялармен қамтылған.

Сонымен қатар, ҚР
ӘМ ЗҚАИ халыққа тегін
білікті заң көмегін көрсету
үшін Құқықтық ақпараттық
қызмет ұйымдастырылды.
Консультациялар телефон
(119) арқылы барлық құқықтық
мәселелер бойынша,
соның ішінде лицензиялау,
құжаттандыру, заңды
тұлғаларды және жылжымайтын
мүлікті тіркеу саласындағы
және басқада көрсетілетін
мемлекеттік қызметтер
бойынша заңнама талаптарына
егжей-тегжейлі түсініктеме
беріледі.

Әділет органдарынның өніп-өсуіне зор үлес қосқан ардагерлерді, Әділет органдары саласында қызмет етіп, құқықтық мәдениетті жетілдіру және жолдан тайдырмау аясында еңбектеніп жүрген әріптестерді кәсіби мерекесімен құтықтаймын. Мемлекетіміздің әрі қарай даму жолында, Әділет органдары алдында тұрған мақсаттарды орындауда жетістіктер жетіп, биіктен көріне берейік!

Ж. КҮБЕНОВ,
Заңнама және құқықтық
ақпарат институтының
Алматы облысы бойынша
филиалының бас
маманы.

МЕРЕЙ

«Елу – ердің жасы»
дейді қазақ аталарымыз.
Демек, елу – еңселене
еңбек ететін, бойдағы
күш-жігерді аямай
қызмет қылатын жас.
Осындай кемел жасқа
қыркүйектің отызында
Алматы облысы
әділет департаменті
басшысының міндетін
атқарушы Пилалов Қайрат
Асанұлы толғалы отыр.

ЖАҢЫ ІЗГІ АҚСЫ АҒА

Қайрат Асанұлы әділет органдары саласында 20 жылдан астам уақыт қызмет атқарып келеді. Осы жылдарда өзін білікті маман, білімді заңгер ретінде көрсете білді. Әрдайым түйткілді мәселелерді шешуде аналитикалық ойлаумен, зерделі шешім қабылдауымен ерекшеленді. Өмір жолында Алматы қаласында бірқатар жауапты салаларда басшылық қызметтерде болды. Кез келген саланың ауыртпашылықтарымен күресіп, өз қызметін мүлтіксіз атқаратын мемлекеттік қызметші екендігін көрсете білді. Қызмет барысында мемлекеттік қызметшілерге тәжірибелі әріптес ретінде әдептілік қағидаларымен және да азаматтармен қарым қатынас тұрғысында қажетті кеңесімен бөлісіп, ағалық ақылын да айтып келеді.

Ел аумағындағы аса күрделі кезең кезінде әділет органдары қызметкерлері жаңа форматта жұмыс істеуге көшті. Осы бағытта әрбір мемлекеттік қызметкерге тәжірибелі басшы ретінде өз кеңесін бере білді. Қызығы мен қиындығы мол еңбек жолында Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің бірнеше Алғыс хатымен, Ата заңымыздың 25 жылдық мерейтойына орай «Қазақстан Республикасына 25 жыл» мерекелік медалімен марапатталды.

Әділет органдарының толғауы тоқсан әр саласының қыр-сырын меңгерген Алматы облысы Әділет департаменті басшысының міндетін атқарушы Қайрат Асанұлын мерейлі жасымен шын жүректен құттықтап, ел алдындағы қызметіне толағай табыс тілейміз.

Алматы облысы Әділет департаменті
Зияткерлік меншік
құқықтарын қорғау бөлімі.

ТЕМІРҒАЛИ РҮСТЕМБЕКОВ – 115 ЖЫЛ

«СӨЗДЕРІ ҚОРҒАСЫНДАЙ...»

Жезтаңдай жыршы, Қазақ ССР-нің Халық ақыны
Темірғали Рүстембеков 1906 жылы Талдықорған
ауданының Байбатыр ауылында дүниеге келген.
Жастайынан жетім қалып, ол аз болғандай шешектен көзі
майып болған.

Жетісу өлкесінің мерейін
үстем еткен ақын туғаннан
турашыл, жағымпаздандуды
білмей өсті. Жас жігіттің Кеңес
өкіметінің әділ саясатын түсінгісі
келмей, өткенін аңсап жүрген
бай-манаптар туралы шығарған
өлеңдері жас ақындар талай
қыспаққа түсірді. Бұл азаптан
тек 1929 жылы құтылды. Өзі
туған ауылында Талдықорған
ауданының Байбатыр колхозы,
Киров атындағы №5 бригадасы
ұйымдастырылды. Алғашқы
шанырақ көтеріп, өз алдына
тіккен колхозға мүше болып кірген
29 адамның бірі Темірғали болды.
Көзі көрмесе де, көңілі зерек ақын
колхозға қара басы мүше болды.
Ел қатарлы егін егіп, орақ ора
алмағанымен ол өзінің жалынды
жырларымен жаңа құрылған
ұйымның шаруашылығының
дамуына зор үлес қосты.

Қазақ ССР-нің халық ақыны,
Еңбек Қызыл Ту орденінің иегері
бүкіл саналы өмірін халық
арасында өткізіп, ұжымдастыру,
Отан соғысы жылдарындағы
ауыртпалықты иығымен көтере
жүріп, айналасындағыларға дем
беріп, демеу бола білген. Оларды
ірі іске жұмылдырып, жақсылыққа
бастай білген өнер адамы.

Темірғали Рүстембеков сан айтыста ақсулық Қ. Тінібаев, қаратадық А.Жексенбеков, ұзынағаштық Б. Сариев сынды азұлы ақындармен белдескен жауырыны жерге тиіп көрмеген тарлан ақын. 1960 жылы Қазақ ССР Ғылым Академиясында республикалық ақындар айтысында жүлдегер атанып, көпшілік құрметіне ие болған. Сол айтысқа қатысып отырған ұлы жазушы

М. Өуезов: «Япырмай, бұл кісінің сөздері қорғасындай салмақты екен. Қалайша ескерусіз жүрген жан? Мұндай жанды ескермеуге болмайды ғой» деген екен. Ақынның «Қараталым», «Өзім туралы», «Ақын үні» т.б. әндері бар.

Дарқан дарынды,
терең ойлы ақын Темірғали
Рүстембековтың жалынды
жырлары Жетісу халқының
жадында мәңгі сақталып, кейінгі
ұрпаққа кеңінен таралып қала
береді.

**Салтанат Күлдібайқызы.
М.Тынышпаев атындағы
облыстық
тарихи –өлкетану
музейінің бөлім меңгерушісі.**

СІЗ НЕ ДЕЙСІЗ?

АЛБАНИЯ және АЛБАНИЯДАН

Біздің жыл санауымыздан бұрынғы көне дәуірлерден жеткен тарихқа үңілсек, «Албания» деген топоним және «албан» деген этнонимнің тарих сахнасынан түспей ғасырлар бойы өмір сүріп келетінін көреміз. «Албан» этноним ретінде Албания мемлекетінің халқына, Кавказдық Албания еліне және қазақ халқының Ұлы Жүз Үйсін тайпасындағы «Албан» руына қойылған атаулар. Біз бұл мақалада осы үш елдегі албандардың тарихына біраз көз жүгіртіп көрмекпіз.

Ғалымдардың топшылауынша «Албания» топонимі орта ғасырлық елдің латын тілінен алынған атауы. Александриялық Птолемей біздің эраның 150 жылы жасаған картасында мүмкін ол иллирилік албан (Albanët) тайпасының атына байланысты болар деген ой айтады. Біз әйгілі географ, әрі астроном ғалымның тұжырымы шындыққа жанасады деп есептейміз. Ол картада Албанополис атты қала Дуррес қаласының солтүстік шығысында орналасқанын айтады. Орта ғасырлық Албанон және Арбанон елді мекендерінің атаулары соған байланысты болу керек деп топшылайды ғалым. Византиялық тарихшы Михаил Атталиати XI ғасырда жазған тарихында албаноялар туралы дерек келтіреді және олардың 1043 жылы Константинопольге қарсы көтеріліске қатысқандарын айтады. Орта ғасырлардағы албандар өз елін Арбери (Arbëri) немесе Арбени (Arbëni) деп, ал өздерін арберешалар (Arbëreshë) немесе арбенешалар (Arbëneshë) деп атаған. Қазіргі Албаниялық албандар өз елін Shqipëria немесе Shqipëri дейді. Бұрынғы XVII ғасырдағы Shqipëria топонимі мен Shqiptarë этникалық катойконимін біртіндеп Arbënia мен Arbëresh атаулары ауыстырды. Албаниялықтардың қазіргі ел атауы «Қырандар жері» және «қыран ұлдары» дегенді білдіреді. Келесі бір көзқарас бойынша Shqipëria албанның Shqip деген «ішкі ойды білдіру» мағынасын беретін сөзінің негізінде қалыптасқан деп қаралады. А.Селищевтің айтуынша бұл сөздің түбірі - shqe, ол славяндар дегенді білдіреді дейді. Албандардың үлкен бір тайпасы toski (тоски)

деп аталатынына қарағанда shqe дегеніміз түркі тілдеріндегі қазақтың «ішкі сөзімен, ал toski болса «тысқы» сөзінің мағынасымен жақын екенін байқауға болады. Жалпы Албания халқының тілдерінде жер, су аттарына, этнонимдерге байланысты түркі тілдерімен тамырлас, жақын сөздер баршылық, жиі кездесіп жатады.

Кавказдық Албания біздің жыл санауымыздан бұрынғы II ғасыр мен біздің замандағы I ғасырдың ортасында қалыптасқан көне мемлекет. Ол қазіргі Азербайжан, Грузия және Дағыстан аумағындағы жерлерден құралған аймақты иемденді. Бастапқыда Кура өзенінің сол жағалауын ғана жайласа, 387 жылы, Армения мен Сасанидтік Иран және Рим империясы арасындағы алғашқы жер бөлісуде Албания патшалығына Арменияның Арцах және Утик атты екі облысы қосылды.

Кавказ албандары жөнінде ең алғашқы мәлімет біздің эраға дейінгі IV ғасырда кездеседі. Көне грек географы және тарихшы Ариан олардың біздің эраға дейінгі 331 жылы парсылармен бірге Гавгамел соғысына қатысқаны жайлы жазады. Көне заман тарихшысы Страбон біздің заманның I ғасырының басында албандардың 26 тайпасының бірігіп, өз патшалықтарын құрып, Кабала қаласын астана еткенін жазады. *«Енді олардың бір патшасы бар, бұрын 26 тайпаның әрқайсысының жеке патшалары болса, енді бәрі бірігіп, бірін-бірі түсінуі қиындап кетті»* деп жазады. Антикалық авторлардың жазбаларында албан тілді тайпалардың кейбір аттары сақталып қалған. Олар:

албандар, гелдер, легтер, утилер, гаргарлар, чилбылар, сільвалар т.б. Р. Хьюсеннің айтуына қарағанда албандық тайпалар негізінен Кавказдан шыққан автохтондықтар дегенмен ол пікір барлық 26 тайпаға қатысты болмауы да мүмкін. Біздің эраның V ғасырының бірінші жартысында Маштоц деген армян ағартушысы албан жазуын жасап шыққан.

Албан патшалығы 461 жылы жойылып, Албания Персияның қоластына өтеді. Албания мемлекеті VI - ғасырдың аяғында Михранидтар династиясының күшімен қайта құрылады.

Страбонның айтуынша албан тайпалары Иберия мен Каспидің арасында өмір сүрген. Шығыс беттегі кең даланы жайлаған албандарды персиялықтар алғаш ирандықтардың ықпалына түсіреді, кейін олар арабтардан исламды қабылдайды. Бұдан соң албандар түркіленіп, яғни түркі тілдеріне көшіп, ақыры соңында Кавказдық азербайжан этносын құрады.

Албан - қазақ халқын құрған ежелгі тайпалардың бірі. Шежіре бойынша Ұлы жүз құрамына кіреді. Албан атауы көне жазба тарихи деректерден белгілі. Біздің жыл санауымыздың V-VI- ғасырларында албандар Жетісу өңіріндегі Үрбі (Юебань) қауымдастығында чубань тайпасы аталып, дулу одағында болған. Қытай деректері бойынша чубань тайпасы VII ғасырда Тянь-Шань мен Алтайдың арасын мекендеген. Н. Аристов чубань дегеніміз Дулаттарға туыс Албан және Суан тайпалары деген пікір білдіреді. Бұл тайпалардың бәріне ортақ таңба – дөңгелек.

Осыған қарағанда Албан, Суан, Дулат ежелден іргесі бөлінбеген

туыстас тайпалар екені, айқын. Оны қазақ шежірелері де қуаттап дәлелдейді. Бұл үш тайпа V ғасырдан қазірге дейін Жетісу аймағын мекен етіп келеді. XIX ғасырдың аяғы мен XX ғасырдың басында Албан тайпасының рулары Жаркент, Верный уезін мекендеген, Албандар 1898 жылғы деректер бойынша 15420 түтін болған. Одан бергі жүз жылдан аса уақытта едәуір өсіп, саны 750 мыңға жетіп, 212 мың түтін құрады. XX ғасырдың. 20-30 жылдары албандар шекара асып, Қытайдың Іле аймағына қоныс тепкен. Кеңес өкіметі орнағаннан кейін өз жерлеріне қайта үдере көшеді, біразы қалып қойған.

Шежіре деректері бойынша Бәйдібек ата мен Домалақ енеден (Нұриладан) жалғыз ұл болған. Оның атын Тілеуберді қояды. Бала туғанда жарық шеке болып дүниеге келеді. Содан оны алғашында Жарықшеке, кейін Жарықшақ деп атап кеткен. Сол Жарықшақтан үш ұл - Албан, Суан, Дулат тарайды. Албан негізінен Сары және Шыбыл деген екі ру бірлестігіне бөлінеді. Сарыдан - Сүйерқұл және Сүйменді тарайды. Сүйерқұлдан М. Тынышбаевтың шежіре кестесі бойынша төрт бала - Шоған, Досалы, Қожмамбет, Жарты және қызы Әлжан туады. Сүймендіден Айт, Бозым, Қыстық тарайды. Кейін бұлардан жеке-жеке рулар өрбіді.

Албандар орта Азия халықтарының ішіндегі Қырғыз, Қарақалпақ, Өзбектердің этногенезіне де елеулі ықпал етті. Албандардан аттары аңызға айналған Шоған, Жұман, Қожағұл сынды әділ билер, Хангелді, Түкеұлы Райымбек батыр, Рыскелді, Телесұлы Байсейіт, Малайсары, Оңқа, Мамай сияқты батырлар шыққан. Албанның ұраны – Бақтияр, тайпалық ұраны – Райымбек, Бәйдібек, таңбасы – дөңгелек.

Ұлы жүз албандарының саны 2016 жылғы дерекке қарағанда 325000 адам болған, шапырашты

290000, ысты – 225000 адамға жеткен.

Жалпы «Албан» атауының этимологиясына байланысты ғалымдар әртүрлі топшылаулар, жорамалдар айтады, «Албан» сөзі көне түркі заманында алп (алып, алб, алыб) және «ан» деген сөз «ел, мекен» мағынасын білдірген. Қазіргі тапонимикада сақталған «Альпы» тауының аты осы «тау» деген ұғымды береді. Ал «альпинизм» - «тауға саяхат», «тауға саяхаттау» дегенді білдіреді. Бұл сөздердің түбірі алп (альп) – «тау» деген ұғым беретіні анық. Қазақтың «Алпамыс» ертегісіндегі батырдың аты «Алып Мамыш» деген екі сөзден қалыптасқан. Ол Алп (Алып) – «тау» және «Мамыш» аты қосылып, «Тау Мамыш» немесе «Таудай Мамыш» дегенді білдіреді. Осы сияқты көптеген мысалды, тіл ұқсастықтарын салыстыра қарап, Албания албандары, Кавказ албандары және қазақтың Үйсін тайпасының албандары арасында көне замандардан, тіпті біздің заманға дейінгі тарихи кезеңдерден миграцияға байланысты өзара тұрмыстық, тілдік қарым-қатынаста болғандары тілдік және топонимикалық материалдардан айқын байқалады. Албания албандары, Кавказ албандары, қазақ албандарының бәрі таулы жерді мекендеген халықтар, яғни атына сай албандар, «тау елі». Ежелгі замандардан Албан этнонимімен белгілі үш халықтық тілдеріндегі кейбір ұқсастықтар мен жақындықтар бұл елдердің түрлі тарихи кезеңдерде өзара араласып, олардың өмір салтына, тіліне әсер етуі, тіпті туыстық қарым-қатынаста болуы ықтимал. Оны зерттеп анықтауды көне тарих мамандары мен лингвист ғалымдар келешекте жүзеге асырады деген ойдамыз.

Дүйсен ЖҮНІСОВ,
педагогикалық ғылымдар
академиясының академигі:

ОҚУШЫ ЖАЗБАСЫНАН

«БҰЛАР ЕНДІ ҰЛЫП ҚАЛМАСА ЕКЕН»

Шерханның әйелін ауруханаға алып кетті. Екінші мәрте әке атанғалы отырған ол саятшылық құрғанды ұнатады. Ауыл ішінде атақты аңшы. Аңға шықса қанжығасы майланбай қайтпайды. Құла атына мініп екі тазысы мен бүркіті әрдайым бірге алып жүреді. Ол көп ойланып болашақ баласына ат ойлап таба алмады. Сөйтіп, бала туылған күні аңға шығып, оған аулаған аңның атын қоямын деп шешті.

Сәби өмірге келген күні Шерхан аңға шықты. Ол қасқыр аулаймын деген мақсатпен достары Аңсар мен Сұңқарды ертіп Ырғайты даласынан қасқырдың апанын іздеуге шықты. Қас қарайды. Өкінішке қарай қасқыр кездеспей, үміті үзіліп үйіне қайтты.

Ауылға жақындап қалғанда сай жақтан бір жылаған баланың дауысы естілді. Олар дереу жүгіріп барып, баланы алмақшы болды. Барса, ол бала емес, ұлар деген құс екен. Шерхан қуанып кетіп бүркітін ұларға жіберді.

«Ештен кеш жақсы» демекші, Шерханға кеш болса да, бір құс бұйырты. Оған да шүкір. Сөйтіп Шерханның екінші ұлының есімі Ұлар деп қойылды. Қуанышты хабарды ести сала балалар ауылға сүйіншілеп хабар жеткізді. Бұл хабар ауыл ішінде «Генерал» атанып кеткен Шерханның үлкен әпкесіне де жетті. «Шерханның Ұлар атты баласы дүние есігін ашты!» деген хабарды естігенде, сасқалақтап «Құдай-ай. неге бұл атты қойды екен?!» деп жүрегі бір жамандықты сезгендей болды.

Шерханның жұбайы аурухана-

дан шықты. Ұлардың өмірге келгеніне 10 күн толды. Кіндік шешесі баланы күн сайын жуындырып, қырқынан шығаруға дайындалып жүрген. Алайда «Генералдың» сезгені шын болды ма, әлде сәйкестік пе, Ұлардың анасы баласы қырқынан шықпай жатып дүние салды. Бұл да бір Алланың берген сынағы ғой. Мәзмейрам болып жүрген жұрттың көңілі су сепкендей басылды. Шерханның әпкесі сексендегі ақ жаулықты ана еді. Ол інісінің баласына Ұлар деген атты қойғанына қатты өкінді. Бұл атты

қойған кезде: «Бұлар енді ұлып қалмаса екен», – деп тілеп еді.

Болар іс болды. Қолдан келер шара жоқ. Ауыл адамдары: «Шерхан кезінде талай қасқырдың бөлтірігін анасыз қалдырып, анасын бөлтірігінен айырған. Бәлкім, қасқырдың киесі атқан шығар», - деп сөз қылды.

Сол Ұлар көмелеттік жасқа да жетті. Адамдардың айтуынша, ол

әкесі, әпкесі үшеуі Қайнардан 60 шақырым қашықтықта орналасқан Балықшы ауылында тұратын көрінеді. Бірақ оның қазіргі өмірі бізге бейхабар.

Серікбосын ҚҰНАНБАЙ,
Назарбаев зияткерлік
мектебінің
8 «А» сынып оқушысы.
ТАЛДЫҚОРҒАН ҚАЛАСЫ

МАРАФОН

ОНЛАЙН ФОРМАТТА ӨТЕДІ

АТЫРАУДА ӨТЕТІН БИЫЛҒЫ ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ МАРАФОНЫ ӘДЕТТЕГІДЕН ӨЗГЕШЕ БОЛҒАЛЫ ОТЫР. АЛҒАШ ОНЛАЙН ФОРМАТТА ӨТЕТІН МАРАФОННЫҢ ЖЕҢІМПАЗЫ АНЫҚТАЛМАЙДЫ.

Облыстық дене шынықтыру және спорт басқармасының басшысы Ринат Ибрагимовтың айтуына қарағанда, марафонды 22 қыркүйек пен 31 қазан аралығында онлайн түрде өткізу жоспарланыпты. "INFINITY FITNESS" клубында тіркелген әр қатысушыға жеке реттік нөмері беріледі. Қатысушы өзі қалаған жерде көрсетілген күндер аралығында жүгіріп, белгіленген қашықтықты бағындырған нәтижесін ұйымдастырушыларға жіберуі тиіс. Ересектер марафонға қатысу үшін 1000 теңге төлейді. Ал, балалар тегін қатысады.

—Биыл әдеттегідей ауқымды шара өткізудің реті болмай отыр. Сол себептен, марафон тек онлайн форматта өтеді. Бұл марафонда жеңімпаздар анықталмайды. Басты мақсат — жарыс емес, ең ал-

дымен карантин кезінде тұрғындардың спортқа деген қызығушылығын арттыру. Марафон жас ерекшелігіне байланысты түрлі қашықтықтарда өтеді. Мәселен, 10-15 жас аралығындағы балалар арасында 1,2 (3 айналым), 16 жастан жоғары жасөспірімдер үшін 3 км (8 айналым). Балаларға қатысу тегін. Алғашқы тіркелген 10-15 жас аралығындағы 450 балаға, 16 жастан жоғары 700 жасөспірімге естелік медальдар беріледі. Ал, ересектер арасында онлайн жүгіруді аптаның кез-келген күнінде қатысушылардың қалауы бойынша 10, 21 және 42 км қашықтықта өткізу жоспарлануда,— дейді Ринат Ибрагимов.

Қайырымдылық марафонынан жиналған қаражатты «Атырау — шағын мемлекет» қоғамдық бірлестігіне табыстау көзделіп отыр.

ТЕННИС

ЖАРЫСТЫ ЖЕҢІСПЕН БАСТАДЫ

Қазақстанның қос теннисшісі — Елена Рыбакина мен Зарина Диас Францияның Страсбург қаласында өтіп жатқан жұлде қоры 225 500 еуроны құрайтын турнирді сәтті бастады.

Алғашқы айналымда еліміздің бірінші ракеткасы, WTA тізімінде 18 сатыға жайғасқан Елена Рыбакина бельгиялық Гретье Минненмен кездесті. Жерлесіміз әлемдік рейтингте өзінен әлдеқайда төмен тұрған (111 орын) қарсыласын бұл жолы да қапы қалдырды. Есеп — 7:5, 6:4. Кеше Рыбакина франциялық Ализе Корнемен (52 орын) шеберлік байқасты.

Зарина Диас (76 орын) пен америкалық Кристина Макхэйл (81 орын) арасындағы бәсеке өте шиеленісті өтіп, екі сеттің тағдыры тай-брейкте шешілді. Шешуші тұста ширақ қимылдаған Диас бұл матчты 6:7, 7:5, 7:6 есебімен өз пайда-сына шешті. Бүгін ол жапониялық Нао Хибиномен (84 орын) күш сынасады.

ШЫҢҒА ӨРМЕЛЕУ

ҮЗДІК ҮШТІККЕ ЕНДІ

Спорттық шыңға өрмелеу спортынан еліміздің үздік спортшысы Ришат Хайбуллин Чехия біріншілігінде үздіктер қатарынан көрінді. Бұл жөнінде ҰОК баспасөз қызметі мәлімдеді.

Болдерингтен сынға түскен Хайбуллин алдына әлем мықтыларын ғана жіберіп, қола жүлдеге ие болған. Бірінші орынды Адам Ондра, екінші сатыны Мартин Старник иеленді. Айта кетелік, Ришат Хайбуллин спорттық құзға өрмелеуден 2019 жылғы әлем чемпионатында қола жүлдегер атанып, Токио Олимпиадасының лицензиясын еншілеген.

Бүгінде Ришат карантиннен кейін басталған әлем кубогі кезеңдерінде сәтті өнер көрсетіп жүр.

ВЕЛОСПОРТ

ӘЛЕМ ЧЕМПИОНАТЫНА ҚАТЫСАДЫ

24 қыркүйек күні Италияда велоспорттан әлем чемпионатының жалауы желбіреді. Қазақстан велоспорт федерациясы таратқан мәлімет бойынша, біздің команда жаһандық додаға толық құрамда қатысады.

Қазақстан құрамасынан әлем біріншілігінде еліміздің ең үздік деген алты спортшысы бақ сынайды. Атап айтар болсақ, Алексей Луценко, Жандос Бижігітов, Дмитрий Груздев, Даниил Фоминых, Юрий Натаров және Вадим Пронский. Айта кету керек, былтыр қазақстандық спортшылар әлемдік жарыстарда жоғары нәтиже көрсеткені үшін Италияға толық құрамда аттанды. Ал, Қазақстан спортшылары әлем чемпионатына толық құрамда осыдан 11 жыл бұрын, яғни 1999 жылы қатысқан екен.

Жалпы велоспорттан әлем чемпионаты биыл Швейцарияда өтуі тиіс еді. Алайда пандемияға байланысты жарыс тамыз айында Италияға ауыстырылды. Біріншілік 27 қыркүйекте аяқталады.

EGEMEN.KZ

ЖОБА

Алматыда «Март» сауда орталығында жаппай сырғанауға арналған тағы бір тегін мұз айдыны ашылды.

ТЕГІН МҰЗ АЙДЫНЫ АШЫЛДЫ

Бұл сырғанақ алматылықтар мен қала қонақтары үшін екі техникалық үзіліспен (мұзға байланысты) тәулік бойы тегін жұмыс істейді. Оның жалпы көлемі 722 шаршы метрді құрайды. Сонымен қатар, алаң конькилерді жалға беру және тамақтану орталықтарымен қамтамасыз етілген. Олар демалыс күндері 11:00-ден 23:00-ге дейін, ал жұмыс күндері 12:00-ден 22:00-ге дейін жұмыс істейді. Конькиді 1 сағатқа жалға алу 600 теңгені құраса, қонақтар өз конькилерімен келіп тегін сырғанауға мүмкіндік алады.

- Бұл сырғанақ өте керемет екен, Медеудегідей. Осы уақытқа дейін көптеген ареналарға барып жүрдік, енді осы жерге жиі келіп тұратын боламыз. Бүгін біз достарымызбен өз конькиімізді алып келдік. Қанша уақыт сырғанасан да өз қалауын, ал коньки алам дегендерге бағасы да арзан екен. Ұйымдастырушыларға рахмет, - деп Илья мен Эдвард өз ойларымен бөлісті.

Естеріңізге сала кетсек, желтоқсанның 1-і күні осындай тегін мұз айдындары Жібек жолы - Абылай хан көшесінде және Қазақстанның Тұңғыш Президенті саябағының алдында ашылған болатын. Олардың жалпы аумақтары 800 және 840 шаршы метрді құрайды.

Айта кетер жайт, барлық мұз айдындары жаңа жылдық безендіру стилінде рәсімделген. Бірнеше күндерден кейін тегін мұз алаңдары Өуезов ауданында, Жандосов көшесіндегі "Дубок" ықшам ауданында (жалпы ауданы 924 шаршы метр), Бостандық ауданында "Вилла дей Фиори" кешенінің маңында (600 шаршы метр), Медеу ауданы "Спартак" (Орталық мәдениет және демалыс саябағы) стадионында (800 шаршы метр), Алатау ауданы "Саялы" ықшам ауданында және Наурызбай ауданындағы № 174-ші гимназияның маңында іске қосылады.

Аталған мұз айдындар тек жаппай сырғанауға арналған. Олар қыс мезгілінің соңына дейін жұмыс істейді. Жоба ұйымдастырушысы Алматы қаласының әкімдігі болып табылады.

Prosports.kz

ФУТБОЛ

ІРІ ЕСЕППЕН ҰТЫЛДЫ

Футболдан 2022 жылғы Еуропа чемпионатына іріктеу кезеңі аясында Қазақстан әйелдер құрамасы Австриядан ірі есеппен ұтылды. Қазақстандықтар өз алаңында Австрияны қабылдап, жауапсыз 5 қол жіберді. Шымкенттегі кездесудің 74-і минутында Қазақстан сапынан Екатерина Бабшук алаңнан қуылып, біздің команда он ойыншымен қалған. Қарсыластар қатарынан Барбара Дунст дубль жасап, Ферена Ашауэр, Сара Пунтигам және Николь Билла бір голдан соқты. Осылайша, қазақстандықтар қатарынан бес ойында жеңіліс тауып, турнир кестесінде нөл ұпаймен ең соңғы орында келеді.

olympic.kz

175

Қырқын мінсе қыр артылмайтұғын осы бір «қырт мақтан» деген бір мақтан бар, сол неге керек, неге жарайды?

Ол ар, есті білмейді, намысты білмейді, кең толғау, үлкен ой жоқ, не балуандығы жоқ, не батырлығы жоқ, не адамдығы

ТАБИҒАТ ТЫНЫСЫ

100 МИЛЛИОН ГЕКТАР ОРМАННАН АЙЫРЫЛДЫ

Екі онжылдықта әлем 100 млн гектарға жуық орманнан айырылды. БҰҰ болжауынша, жаһандық ормансыздану басталуы мүмкін.

БҰҰ-ның Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының ақпараты бойынша, жалпы жер учаскесіндегі орман үлесі 2000 жылы 31,9% болып, 2020 жылға дейінгі аралықта 31,2%-ға дейін төмендеген және қазір шамамен 4,1 млрд гектарды құрайды. Яғни, әлем 100 млн гектар орманынан айырылған.

Ормансыздану кейінгі онжылдықта Африкада, Сахара мен Оңтүстік-Шығыс Азиядан оңтүстікке қарай үдеп кетті, ал ормансызданудан қатты зардап шеккен Латын және Оңтүстік Америкада, қазір бұл процесс керісінше баяулады.

Ормандарды дақыл өсіру, ауыл шаруашылығы жануарларын бағу үшін жояды. Бұл үрдіс әсіресе аз дамыған елдерде байқалады.

Әлемдік табиғи ресурстар институты құрған Global Forest Watch сервисінің мәліметі бойынша, 2019 жылы ең көп орманынан айырылған елдердің бестігіне Ресей (-3,7 млн га), Бразилия (-2,7 млн га), Канада (-2,2 млн га), АҚШ (-2,1 млн га) және Аустралия (-1,7 млн га) кіріп отыр.

БІЛГЕНГЕ МАРЖАН

КҮТІМДІ КӨП ҚАЖЕТ ЕТПЕЙДІ

НӘЗІК ЖАНДЫ АРУЛАРДЫҢ ТАЛҒАМЫ ДА НӘЗІК ДҮНИЕГЕ ҚҰМАР. БӨЛМЕГЕ, НЕ КЕҢСЕГЕ СӘН БЕРІП, ЕРЕКШЕ АУРА СЫЙТАЙТЫН ГҮЛДЕРДІҢ КӨП КҮТІМДІ ҚАЖЕТ ЕТПЕЙТІН ТҮРЛЕРІ ДЕ БОЛАДЫ. ОСІМДІККЕ КӨҢІЛ БӨЛУГЕ ҚОЛ ТИМЕСЕ, МЫНА ГҮЛДЕРДІ БЫҢП ЖҮРІНІЗДЕР.

Хлорофитум (Chlorophytum)
Мыңжылдық өсімдіктер қатарына жататын бұл гүл күй таңдамайды. Көлеңкеде де, күн көзінде де, суық не жылы жерде де өсе береді. Бір ай суармасаңыз түбі құрғап, солады, бірақ өлмейді. Суарған сайын тамыры ірілей түседі. Басты ерекшелігі – ауадағы токсиндерді жояды.

Эпипремнум (Epipremnum)
Бұл гүл ұсақтығымен ерекшеленеді. Көлеңкеде жапырағының түсі жап-жасыл болып, кішірейе түседі. 15°С-тан төмен температураға және өкпек желге шыдамсыз. Ауаны формальдегид пен ксилолдан тазартады.

Сансевиерия (Sansevieria)
Мыңжылдық гүлдері қатарына енетін бұл гүл де көлеңкеде де, күн көзінде де өсе береді. Күн көзінде тұрса, жапырақтарының түсі өзгереді. Сансевиерия құрғақ ауадан да, өкпек желден де қорықпайды. Дегенмен жиі суарып тұруды қажет етеді. Ал қыста мүлдем суармауға болады. Өйткені көктем шыққанға дейін суарсаңыз да, суармасаңыз да гүлдемейді.

Хойя карноза (Hoya carnosa) немесе балшырмауық
Бұл гүл шырмауық тәрізді: 6-7 метр болып шырмалып өседі. Жиі суарғанды ұнатпайды. Күн көзінде тұрса әдемі гүлдейді.

Крассула (Crassula) не ақшагүл
Бұл гүлдің биіктігі жарты метрге дейін барады. Жапырақтары дөңгелек тәрізді, қою жасыл түсті болып келеді. Күннің көзінде тұрғанды ұнатады. Көлеңкеде қалып қойса, жапырақтары ұсақталып кетеді. Дымқыл топырақты ұнатпайды.

ОТЫЗЫНШЫ СӨЗ

жоқ, не ақылдылығы, арлылығы жоқ. Мойынын бұрып қойып: «Өй, тәңірі-ай, қойшы әрі, кімнен кім артық дейсің, кімнің басы кімнің қанжығасында жүр, ол менің қазаныма ас салып беріп жүр ме, мен онан сауын сауып отырмын ба?» - деп бұлғақтап, немесе: «аяғаным жаным ба? Өй, енесін ұрайын, өліп кетпей неге керек? Азар болса атылып, я осы үшін айдалып кетсем де көңенім-ақ! Әйтеуір бір өлім бар ма?» - деп қалшылдайтұғын кісі көп қой. Өздерің көріп жүрсіңдер,

осы айтқан сөз бойына лайық қазақ көрдіңдер ме? Өлімге шыдайтұғын қазақ көргенім жоқ, өлімге шыдамаймын деген де қазақ көргенім жоқ, кеңірдегін ғана көрсетеді-ау: «қиылып қана қалайын» деп. Егер осы сөз бойына лайық кісі көрінсе, ақылы жоқ болса да, қайратыменен-ақ кісі айдындыратұғын адам болғаны го! Егер шын айғайды көргенде, кірер жерін таба алмайтұғын дарақы, жұртты осы сөзімен айдындырамын, «мына көпірден кісі шошитұғын екен» дегізіп айдындырайын деп айтып отырған құр домбытпасы болып, босқа қоқиып отырса, соны не дейміз? Ай, құдай-ай! Жанға мырзалық қылатұғын, ердің жадағайда-ақ сертке тұрғыштығы, малға мырзалығы, дүниені бір тиын есеп көрмейтұғын жомарттығы - әртүрлі белгісі бойынша тұрмас па еді? «Ұялмас бетке талмас жақ береді» деп, көп былжыраған арсыз, ұятсыздың бірі дағы.

ТҰЛҒА

ӘЛЕМДІК РЕКОРД ЖАҢАРТТЫ

Жапонияда ұзақ өмір жасап, ғаламшардың ең кәрі адамы ретінде Гиннестің рекордтар кітабына енгізілген қарт әйел Канэ Танака отандасының жас бойынша орнатқан әлемдік рекордты жаңартты.

Канэ Танака 1903 жылы 2 қаңтар күні көпбалалы отбасында дүниеге келген. 19 жасында тұрмыс құрып, күйеуі Хидео Танакамен төрт туған және бір асыранды баласын өсірген. 103 жасында оған тоқ ішек обыры диагнозы қойылды, алайда әйелге ота жасалған соң, ол бұл ауыр дерттен айығып шықты. Өзінің пікірінше, ұзақ жасауының құпиясы – тату отбасы, жақсы ұйқы және дұрыс тамақтану.

Әлемнің ең қарт адамы күнде таңғы алтыда тұрып, кешкі сағат тоғызда ұйықтайды екен. Ол математика мен үстел ойындарына қызығады. Сондай-ақ тәттіге де құмар. Өмір бойы күйеуі екеуі ашқан күріштен дайындалған моти шеппектерін сататын дүкенде жұмыс істеген. 1970 жылдары зейнетке шыққан. Ол тек 103 жасында ота жасатқан екен.

Канэ Танака отандасы Тиё Мияконың қазасынан кейін әлемнің ең қарт адамы танылды. Өткен жылы Канэ Танакаға абыройлы атақты ресми тапсыру рәсімі өтті. Ол 116 жаста, қазір Канэ Танака Жапонияның Фукуока префектурасындағы қарттар үйінде тұрады.

Time Magazine және New York Times басылымдары әлемнің ең кәрі адамы 256 жыл өмір сүргенін жазған. Ли Чинг-Юн есімді адам өзінің 1736 жылы туғанын айтқан. Алайда 1930 жылы Minkuo университетінің профессоры әрі деканы Ву Чанг-шин Лидің 1677 жылы туғанын дәлелдейтін жазбаға кезіккен. Ол жазбада Қытай үкіметінің Императоры Лиді 150 және 200 жылдық мерейтойымен құттықтаған екен.

Осы уақытқа дейін әлемдегі ең кәрі адам ретінде Жанна-Луиза Кальман танылып келген болатын. Ол 122 жасқа келіп, 1997 жылы өмірден өтті. Жанна екі бірдей дүниежүзілік соғысты, адам баласы Айға ұшқан күнді, интернеттің ең алғаш пайда болып, дами бастаған кезін өз көзімен көре алды. Егер Minkuo университетінің профессоры әрі деканы Ву Чанг-шиннің жазбасы ресми түрде дәлелденсе, әлемдегі ең кәрі адам рекорды 134 жасқа ұзара түседі. Ли Чинг-Юн хикаясының жалған-өтірігі әлі күнге жұмбақ күйінде қалып отыр.

ШАҢЫРАҚ

БАЛАНЫ ТЕЗ ЖҰБАТУДЫҢ ТӨРТ ӘДІСІ

Баланың ана құрсағында жатқан мерзімі бірінші, екінші, үшінші триместрге бөлінетін болса, оның өмірге келгеннен кейінгі үш айы төртінші триместр болып есептеледі. Осы кезеңде балаға құрсақта жатқандай жағдай жасалса, ол өзін барынша жайлы сезінеді, яғни мынадай әдістер арқылы баланы жұбатуға болады.

1-әдіс. Тербеу, шайқау. Ол ана құрсағында үнемі тербелісте болады. Сол себепті өмірге келгеннен кейін де бесікке бөлеп, аяққа жастық қойып, баланы жатқызып шайқасаңыз немесе жай ғана қолға көтеріп, тербелтсеңіз, ол бірден тынышталады.

2-әдіс. Жөргекке орау. Кейбіреулер баланы орасақ жылайды, демек оған бос жатқан ұнайды деп ойлайды. Бұл теріс пікір. Құрсақта қандай тығыздықта, тар жерде жататын болса, өмірге келгеннен кейін де сондай тығыз оралып жатса, өзін жайлы сезінеді. Мұны орап болғанша жылап, жөргегін мықтап орағаннан кейін тынышталғанынан байқауға болады.

3-әдіс. Шуыл. Бала тоғыз ай бойы құрсақта бір дыбысты естіп жатады. Бұл – шуыл. Судың дыбысы секілді немесе теледидар экранына ақ жолақтар шығып, арна істен ажыраған кезде естілетін дыбысты еске түсіріңіз. Болмаса қарапайым

ультрадыбыстық зерттеу орталығына барғанда аппараттан естілетін дыбыс. Міне, ыш-ш-ш-ш деп осы дыбысты баланың құлағына жақындап шығарсаңыз, ол бірден жұбанады. Бұл орысша "белый шум" деп аталады.

4-әдіс. Үіл. Бала анасының ыңылдап әндеткенін естіп жаны жай табады. Қазақ аналары ертеден асқан даналықпен баланы бесік жырын айтып ұйықтатқан. Міне, осы әдіс те өте жақсы көмектеседі. Оның сөзіне, мағынасына қарағанда, бала үшін әуені маңыздырақ саналады. Саналы, сапалы ұрпақ өсіруде де бесік жырының маңызы дәлелденген.

Материал интернет желісінен алынды